AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
mart'86
65
300 TL.
KDV dahil

YARIN

DEMOKRASİ VE TERÖR

HATAY DUMLUPINAR

AKIN GÜR/İkili İktidar Odağı ve Demokrasinin Yokedilmesi Süreci 3
A. NAZİF TOKLU/Görevimiz Tehlike ya da "Terör Nasıl Kullanılır" 44
CEM GÖNENÇ/Sivil Toplumcular Örgütlenme Anlayışları ve Demokrasi 6
CÜNEYT ARCAYÜREK-AHMET ABAKAY İşkence ve Terör Üzerine Konuştular 8
VARLIK ÖZMENEK "tarihsel taraflar 'demokrasi' ile 'antidemokrasi'dir" 10
A. TİMUR TÜRKAN/Sıddık Bilgin Olayı Üzerine... 11
CÜNEYT CANVER "Demokrasi ve Terör asla yanyana gelmemesi gereken iki kelime" 12
YASEMİN ÇONGAR/Şili'nin Umudu: Cuntaya Karşı Demokrasi İçin Birlik 14
ZEKİ YÜCEL/Saldırganlık, Terör ve Uluslararası Hukuk 15
A. TUFAN AYDIN/Devlet Terörünün Ekonomi-Politiği 16
ERBİL TUŞALP "Haklara aykırı davranışları ben iktidar-muhalefet çelişkisine bağlıyorum." (Konuşan: Mehmet KOÇ) 17
NAZIM HİKMET/Sanat ve Edebiyat Üzerine Düşünceler 18
EMİN DEĞER "Terörün mimarının devlet olduğuna tarih tanıklık eder diyebiliriz." 20
METİN ŞEKERCİOĞLU/Devlet..Terör... İşkence 21
YEVGENY YEVTUSENKO/Savaş Anti-Kültürdür (Türkçesi: SEVGÜL ULUDAĞ) 22
OKUMA NOTLARI 23
Orta Amerika'da Devrim ve Sinema (Türkçesi: ERTAN YILMAZ) 24
HALDUN ÖZEN – BEYHAN SUNAL/ Atılmalar Sürecek 25
RENE DEPESTRE "Sürgünde Bir Ozan" (Türkçesi : NECİP BAYTAŞ) 26
ERİK STİNUS/Şiirler (Türkçesi: YUSUF CEMALİ) 28
8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ İÇİN 29
22 ŞUBAT 1986 İZMİR 30
FERGUN ÖZELLİ/Şiir 11
MUHARREM ENDER ÖNDEŞ/Şiir 23
TUĞRUL ASİ BALKAR/Şiir 27

İBRAHİM KELEŞ/Karikatür 4
PLANTU/Karikatür 10
ALTAY MARTI/Karikatür 11
ABİDİN DİNO/Desen 18
FERRUH DOĞAN/Karikatür 21
YAKUP KARAHAN/Karikatür 23

YARIN

TUSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

DEMOKRASİ-TERÖR

Neden demokrasi ve terör? Neden terör? Neden demokrasi?

Alanları doldurmuş binlerce işçinin üzerine dörtbir yandan kurşun mu yağdırılıyor? Parti, gazete, sendika binaları ateşe mi veriliyor? Okul çıkışında öğrencilerin üzerine bomba mı atılıyor? İçlerinin en çok dolu olduğu saatlerde belediye otobüsleri mi taranıyor? Bilimadamları, gazeteciler, yazarlar, sendika başkanları, öğretmenler, meslekodası yöneticileri mi birer birer vuruluyor? Taşlı, sopalı, zincirli, kurşunlu saldırılara uğrayan grevler mi var? Arabalar havaya uçurulup, kapıların altından tehdit mektupları mı atılıyor? Sözde mezhep ayrılıklarıyla toplu katliamlar mı yapdıyor?

Yukarıdaki tüm sorunları tek bir sözcükle yanıtlayabiliriz, hayır. Bakalım bundan sonraki soruları da tek bir sözcükle yanıtlayabilecek miyiz?

İşçiler dilledikleri sendikayı seçip üye olma hakkına sahipler mi? Grev, toplu sözleşme hakları işler durumda mı? Memurların sendikalaşma, dernekleşme hakkı var mı? Öğrenciler yasal dernek kurma haklarını yasadışı engellerle karşılaşmadan kurabiliyorlar mı? Üniversiteler özerk mi? Bilimadamları bilimsel çalışma yapabiliyorlar mı? Kitaplar, dergiler, gazeteler toplatılma sorununun uzağında çalışabiliyorlar mı? Yazarlar yazdıklarının 'hesabını' vermekten 'kurtulabiliyorlar' mı? Dilekçe hakkını kullanan öğrenciler kovuşturmadan kurtulabiliyorlar mı?' Eceliyle ölenler'in sayısında bir azalma var mı?

Soruların yanıtı yine tek ve aynı sözcük, hayır. O halde başlangıçtaki sorulara evet yanıtını verdiğimiz yıllarda soruları oluşturan olaylar bize bir süreci yaşatıyordu: Demokrasinin yokedilmesi sürecini. Bugün ise aynı sorulara hayır yanıtını verirken bu soruların bize neden sorulduğunun bilincindeyiz. Daha sonraki soruların yanıtını bilinçli bir 'hayır' yapan da bu. Evet, terör ve demokrasi arasında kurulan bağ, hep 1980 sonrasında yaşananları meşrulaştırmanın ideolojik argümanı oldu. Terör ile demokrasi arasında bir bağ olduğu doğrudur. Ama bu ilişki demokrasinin terörü yaratması biçiminde, değil; terörün, demokrasiyi, demokratik hak ve özgürlükleri yoketmek için, değişim isteklerinin bastırılması için kullanılması biçimindedir. Tekeller, büyük toprak sahipleri ve emperyalizmin, demokrasinin yokedilmesi sürecinde, ikili iktidar odağını nasıl oluşturduğu ve terörün nasıl kullanıldığı son günlerde yayınlanan anı ve belgelerle açıkça ortaya çıkmıştır.

Terörün tırmandırılmasından yarar umanlarla, terörü politik mücadelenin her hal ve koşulda değişmez aracı olarak görenler var olmaya devam edecektir. Deneylerbunu gösteriyor.. Halk yığınları ve demokrasiden yana olanlar, sorunun çözümünü parlamentonun ve diğer demokratik kurumların ve özgürlüklerin güçlendirilmesinde, yığınların etkin katılımında ve örgütlenmesinde görüyorlar.

Barış, demokrasi savaşımını bütünlüyor. Yaşamak isteyen, daha iyi bir geleceğe doğru ilerleyen uluslar ve bütün namuslu insanlar için savaş nasıl bir yıkım ise, mutluluklarını uluslann sefaleti ve perişanlığı üzerine kurmak isteyenler içinde barış bir felakettir. Barışı kuracak ve kahcılaştıracak olanlar da geleceğe doğru ilerleyenlerdir. Ve biliyoruz ki, barış da demokrasi de kendiliğinden gelmez, onları fethetmek gerekir.

İşte tüm bu düşüncelerle Yarın 55 inci sayısını "demokrasi ve terör" tartışmasına ayırdı. Sorunu tüm boyutluluğu içinde ele almaya çalıştı. Unutmayalım, demokrasi bilinci üzerine kurulmamış bir gelecek, demokrasinin "sözde" kalacağı bir gelecek olacaktır. O halde demokrasi sözcüğüne demokrasi içeriğini kazandıracak her çabayı çabamız olarak bilmeli, sahiplenmeliyiz.

Yarın, Kasım ayı içerisinde Ankara'da, Ocak ayında da İstanbul'da açtığı "Yarın Gençlik Yılı Sergisi"ni okuyucularından gelen yoğun istek üzerine bu kez de İzmir'de yineliyor. 15-21 Mart tarihleri arasında açık kalacak olan sergi Konak'da eski Karamürsel binası (1 Kasım Kitap Fuarı yanı) nda izlenebilecek. Yarın'ın yeni etkinliklerine ilişkin açıklamaları da önümüzdeki sayılarda duyuracağız.

Sevgiyle, dostlukla...

□SAHİBİ
Sami Alptekin

□SORUMLU YAZIİŞLERİ YÖNETMENİ
Mustafa Okan

□BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan
Box 38045, 100 64
Stockholm

F. Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 392
6040 AJ Roermond

İsviçre: Serdar Ataman
Apollo Str. 8
8032 Zürih

İzmir: 856. Sokak
Nurhan 3/502 Konak

İstanbul: Divanyolu
Hoca Rüstem Sokak
Zafer Han, No: 7/14
Cağaloğlu

Adana: Levent Aksel
Özel Sancak İşhanı
Asmakat, No: 5
Dörtyol

□İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa: 80.000.- TL.
Yarım Sayfa: 50.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL.
İç Sayfalar/
Tam Sayfa: 50.000.- TL
Yarım Sayfa: 25.000.— TL
Çeyrek Sayfa: 13.000.- TL.

□DAĞITIM
Etkin Dağıtım 527 60 11

□ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 3000,
Altı Aylık 1500 lira.
Yurtdışı/Yıllık 30,
Altı Aylık 16 DM.
Yurtdışı tek satış 3 DM.

□TEKNİK İŞLER
Dizgi: Norm Dizgi
Film: Denk Ajans
Baskı: Sanem Matbaacılık
Kapak Baskı: Maya
Grafik Düzenleme: Yarın

□YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 19/10
Sıhhiye, Ankara

□YAZIŞMA ADRESİ
Yarın, PK 723, Kızılay
Ankara

□POSTA ÇEKİ
Yarın, 164860

İkili İktidar Odağı ve Demokrasinin Yokedilmesi Süreci

Akın Gür

Demokratik parlamentarizmin, en geniş anlamıyla demokrasinin yokedilmesi sürecinde ikili iktidar odağının oluşum koşulları ve süreçteki işlevine ilişkin hem Türkiye, hem de dünya siyasal pratiğinde ve teorik düzeyde yeteri kadar bilgi ve belge ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle yokediliş sürecinde ikili iktidar odağının gerilim ve provokasyonların yaratılmasında kullanıldığı etkili bir araç olan teröre ilişkin yanı konusunda aktı almaz çoklukta belge ortaya konulmuştur.

1971 yılı öncesinin cunta hazırlıklarına ilişkin anılar, C. Arcayürek'in kitapları, gerilim ve provokasyonların yaratılmasında terörün etkili bir araç olarak nasıl kullanıldığına, siyasal bunalımın derinleştirilmesinde başka araçlarla birlikte, hazırlık sürecinin unsurları olarak, nasıl yönetildiğine, uyumlulaştırıldığına ilişkin maddi bilgi deposu gibidir. Bu kitaplar, aynı zamanda yaşanan özgül siyasal bunalım dönemlerinde, bu bunalımın sonucu olarak devlet yapısında oluşan çatlakların ikili iktidar odağının oluşturulmasındaki rolünü ve süreci adım adım izleme olanağını da veriyor.

Diğer yandan, somut siyasal çözümleme aracı olarak da, ikili iktidar kavramı kuramsal düzeyde, Türkiye siyasal pratiğini de kapsayacak biçimde, yeteri kadar geliştirilmiştir. Bu aracın düne göre somut siyasal hedeflerin belirlenmesinde, siyasal eylemin yönlendirilmesinde daha az önemli görülmesi yanılgıdır, ikili iktidar kavramı demokrasi mücadelesinde biryandan bugünün siyasal güçlerini kümeleme, diğer yandan demokrasinin kapsamına ilişkin belirlemelerde önemini halâ korumaktadır.

İkill iktidar odağının birdenbire belirleyici öğe haline gelmediğini belirtmeye gerek bile yok. İkili iktidar odağı, yani demokratik parlamenter temsile dayalı iktidar odağının yanısıra, ağır özgül bir bunalımın sonucu olarak devletin kurumsal yapısında meydana gelen çatlakta oluşan gerici iktidar odağı, meşru iktidar odağını biçimsel bir bükümet haline getirerek, kurulu yapıyı karakteristik biçimde değişime uğratarak, gerçek siyasal iktidarı parlamentodan alıp, devlet aygıtındaki gerici güç odaklarına ve yandaşlarına devreder.

Bir nüve olarak devlet yapısı içinde, gizli servis, istihbarat ya da haberalma teşkilatı vb adları taşıyan, devleti koruma amacına yönelik olarak özel biçimde kurulmuş, görece özerk örgütler ile bunların yanısıra, bunlarla şu veya bu düzeyde ilişkili militer ve para-militer örgütler ve yapılar her zaman olmuştur. Bunların en gerici, en güçlü iktisadi güç odakları ile, derecesi ne olursa olsun, doğrudan ilişkileri de her zaman olmuştur. Bunların yanı sıra, bu güç odaklarının, emperyalizmin mali ve siyasal bağımlılık ilişkilerinin bekçi odakları ile olan ilişkilerinin gücü ve düzeniliğini de altını çizerek belirtmek gerekiyor. İkinci iktidar odağını oluşturan bu üç gücün- devlet aygıtındaki görece bağımsız, gerici kükleri, en gerici, en güçlü iktisadi güç odağı ile emperyalizmin mali ve siyasi bağımlılık ilişkisinin bekçi güçleri- belirleyici birer odak olarak ortaya çıkmaları demokrasinin yok edilmesine yolaçacak nitelikte bir siyasal bunalımın ve güç dengesinin oluşmasına bağlıdır. Çünkü böyle bir iktidar odağının oluşturulması bir gecede ve birdenbire verilecek bir kararla olamaz. Aynı zamanda, salt bu iktidar odağı, güçler dengesini, toplumsal/siyasal bunalımın başka unsurları ile tamamlanmadan, salt terör vb araçlarla, en gerici, en güçlü çıkar çevrelerinin lehine değiştirmeye, onların otoritelerini sağlamaya yeterli değildir.

İkili iktidar odağının oluşmasına yolaçan siyasal bunalımın özgün niteliği, iktidardaki güç kümesinin içinde yeralan en gerici, en güçlü ögenin, hem bu küme üzerindeki, hem de öteki güçler üzerindeki egemenliğini, demokratik parlamenter temsil yoluyla sürdürüp güçlendirme olanağının ortadan kalkmasıdır. Eğer sürdürülebilseydi, ikinci iktidarın devlet içindeki kanadı potansiyel bir güç olarak öylece kalacaktı. Böylesine özgün bir siyasal bunalım olmasaydı, temsil yoluyla iktidarda olan güç, parlamentoyu da kullanarak, ikinci iktidar odağının güçlenmesine yolaçacak bir dizi gerici önlemler (yasalar, düzenlemeler, yeni baskıcı organlar vb) almak durumunda kalmazdı. kısacası, bu ikili iktidar odağının oluşması, özgün bir siyasal bunalım ve güç dengesi sonucunda, uzun bir hazırlık sürecinin sonunda ortaya çıkar. Sonuçta oluşan, en geniş anlamıyla demokrasinin yok edilmesidir.

Meşru iktidar odağının bu hazırlık sürecindeki rollinü anlamak için, kendilerinin yaptığı, 'bu önlemler ikili iktidar odağını yaratsa bile, bunları yolu temizledikten sonra başımızdan atmanın çarelerini bulabiliriz sanıyorduk' türünden değerlendirmeleri kabul etmek, ama aynı zamanda bu değerlendirmelere daha geniş bakmak gerekiyor. Çünkü bu tür bir spekülasyonun da temelinde, bu kanatın parlamenter temsil yoluna ilişkin derin bir ideolojik bunalım yatmaktadır. Bu olmadan bu partilerin içinde oluşan, devlet yönetiminin farklı biçimler altında sertleştirilmesi yönündeki güçlü sesleri açıklamak, 'siyaset ve siyasetçi'ye ilişkin olumsuzlamaları anlamak olanaksızlaşır.

Bu siyaasal ve ideolojik bunalım, demokrasinin yokedilme süreci ile birlikte, 'demokratik parlamenter' yapıya dokunulmasa bile, egemen güçlerle devlet arasındaki ilişkilerin siyasal partiler ve parlamento devre dışı bırakılarak sürdürülmesi ve ikinci gerici iktidar odağının oluşturulmasıyla sonuçlanır.

İKİLİ İKTİDAR ODAĞI VE TERÖR

Terör ve teröre dayalı provokasyonların ikili iktidar odağının yaratılmasında, sonraları da etki gücünün genişletilmesinde ve demokrasinin yokedilme sürecine noktanın konulmasında, ne kadar etkin bir araç olarak kullanıldığını söylemeye gerek yok. Bu yöntemdan sonra da toplumsal aktörlerin denetlenmesi ve değiştirilmesi için niteliği değiştirilerek kullanılmıştır.

İkili iktidarın oluşturulması sürecinde "gerektiğinde iktidarların, hükümetlerin denetimi dışında kalabilmiş, istedikleri gibi davranmış, devletin güvenliğinin neye bağlı olup olmadığına kendi başlarına karar vermiş gizli servisler devlet içinde bağımsızlaşmışlar... ittifaklarının desteği ile onların amaçları doğrultusunda eylemci örgütsel araçlar geliştirmişlerdir. Bunlar, bir yerde ölüm mangaları, diğerinde intikam tugayları vs adlar alan militer gerici çetelerden başka birşey değildir."[1]

Bu çeteler yoluyla, bazen de doğrudan başka araçlarla yaratılan terörün hedefi, güvensizlik ve endişe atmosferi yaratmaktır. Bu atmosfer, bireyleri hareketlerinin sonuçlarını önceden görme olanağından yoksun bırakmaya yönelik bir düzensizlik içinde geliştirilir. Bu aşamada, terör zaman ve çevre içinde geniş bir yayılma gücü gösterir. Terör saflası, politik olarak uyanılan korku sürecinin özellikle yoğun olduğu, terörün politik sistemin baskın yönü olduğu dönemdir.. Terör süreci tüm toplumu yuttuğunda, sonuçta ortaya çıkan 'terör sistemi' ya da 'topyekün terör' düzenidir.

Terörün örgütsel matriksi göreli olarak basittir ve büyük büyük ölçüde belgelerle tanıtlanmıştır. Üç temel etken içerir: ceza kaynağı, kurban ve bedef. Kurban ölür ya da "ortadan kaldırılır" ve hedef ilk başta potansiyel direncini saklayarak, bu yok etmeye uyar ya da uzlaşmacı bir tepici gösterir. Genişletilmiş bir modelde, ceza kaynağında işbölümü vardır (içsel olarak şiddeti örgütleyen bir "terör kurmayı" ve yürütücü kurallar). Kurbanların seçimi, rastgele ya da özgül toplumsal kategorilerden yapılabilir. Bunlar, düzenli olarak seçilir ve yok edilmeleri değişik oranlarda olur. Koşullara bağlı olarak, terör süreci ya kesintisiz ya da kesintili olup (Arjantin'de 1976'dan 1979'a dek askeri rejimin kurulmasıyla kesintisiz, o zamandan bu yana kesintili olarak uygulandı), değişik yoğunluktaki evrelerden geçer; kurbanlar, uzman servisler ya da bizzat başka potansiyel kurbanlar tarafından seçilir. Bir çok durumda halk, ona karşı girişilen tüm eylemlerin suç ortağı olarak gösterilir. Arjantin'de bu zorlama suç ortaklığı modeli, silahlı kuvvetleri büyük ölçüde yasallaştırmıştır.[2]

Örneğin "Arjantin cuntası", altüst olmaya karşı savaşında, silahlı kuvvetler ve polis içinde ayrı ayrı bir çok birimler örgütledi ve bunları silahlandırdı. Bu birimler, kurbanların seçimini serbestçe yaparak büyük bir özerklik ve sorumsuzlukla davrandı. Bu stratejinin yönetim açısından bir çok avantajı vardı: merkeziyetçi olmayan her kalıba girebilen yapısından ötürü içine sızılması çok zor bir şebeke haline geldi; kurbanların güçlü akrabalarının etkilerine bile büyük oranda bağışıklık kazandı, ve merkezi yönetimin insan haklarını ihlal etme sorumluluğunu reddetmesine olanak verdi.[3]

Sonuçta terör, "Rejimin şiddet yanlısı olmayan muhaliflerini, hatta potansiyel ve düşsel muhaliflerini de etkisi altına aldı. Bir an neredeyse herkesi tehdit etti. Etkilenen başlıca kategoriler, gerilla örgütlerinin üyelerinin büyük oranda yok edilmesinden başka, alt ve orta düzey sendika kadroları, öğrenciler, sivil politikacılar ve meslek gruplar (avukatlar, psikiyatristler, artistler, toplum bilimciler, ruhban sınıfı, v.b.) hatta kurbanların yakınlarıydı. Arjantin' in terör süreci üç temel iki yan işleve hizmet etti. Silahlı isyana karşı "kirli savaş" ın bir parçası olarak iktidar yapısına karşı aktif düşmanlık duyanları ya da duyduğundan kuşku duyulanları bertaraf etti. Aynı zamanda, diğer mubalifleri yıldırmayı amaçlayan caydırıcı mekanizma işlevi gördü. Kurumsal alternatifleri yoketmeye çalıştı ve örgütsüz grıpların yeniden yeni örgütsel modellere katılımını erteledi. Dahası, potansiyel mubalifleri, toplumsal "hastalık" ideolojik teşhisi temelinde belirleyerek bertaraf etmeye çalıştı. Terör süreci, dolaylı olarak, ordunun ülkede denetimini yaygınlaştırmasına yardımcı oldu.[4] Sonuçta ikili iktidar olgusunun değişik ve tartışılması gerekli birçok yanı vardır. Fakat bu olguyu, salt bugün ile sınırlarsak, demokrasi mücadelesinde yandaş güçlerin belirlenmesinde olduğu kadar, demokrasinin kapsamına ilişkin sınırları belirlemekte etkin bir çözümleme aracı olduğunu görüyoruz. Bu çerçevede" Yapılması gereken demokrasinin tüm kurumlarıyla güçlenmesi için uğraşmaktır.

Demokrasini kapsamına getirilecek kısıtlama ve/veya istisnalar, toplumun yaşamının gerisinde kalmış, onu her an arkadan vurabilecek düşman kaleleri demektir. Bu bağlamda, devletin tüm kuruluş ve çalışmaları seçilmiş organlarının denetimine verilmelidir. Yani, haberalma örgütleri de parlamento denetimi dışında kalmamalıdır

Ülkenin kaderinde korkulu rüyalar görmek istemeyenler, kapsamlı ekonomik ve politik demokratikleşme yolunu seçmek zorundadır. Bu mücadeleyi göze almak ve başarmak gerçek demokrathğın gereğidir."[5]

1,5 Ali Demirkan, 'Devlerin Tüm Organlarında Parlamento Denetimi' Gün Aralık' 85/16

2,3,4 Y.E. Corradi; Yıkım Tarzı: Arjantinde Devlet terörü Latin Amerika'da Militarizm Devlet ve Demokrasi Dosyası içinde, Alan Yayıncılık, İstanbul 1985

GÖREVİMİZ TEHLİKE YA DA

A.Nazif Toklu

Bu bir kurgudur. Yazıdaki kişiler ya da olaylar hayal ürünüdür. Yazının amacı bir gizli servisi "kadir-i mutlak" olarak göstermek değil, yalnızca fikir vermektir. Okuyucuların yazıyı bu bakışla okumalarında yarar vardır.

George Mc Gormick Başkan'ın toplantı odasından kıpkırmızı bir suratla ayrıldı. Arabasına binene kadar kendine gelemedi. Arabasının rahat koltuklarına kurulup, yatışmak için içkisini yudumlamaya başladığında, toplantıda konuşulanları gözünün önüne getirmeye çalıştı. Toplantıda bulunanların tümü ülkenin politikasına yön veren seçkin insanlardı. Hepsi de Mc Gormick'i ve onun başkanı olduğu örgütü suçlamışlardı. Üstelik Başkan da bu suçlamalara katılmış ve Mc Gormick'e berkesin önünde fena halde çıkışmıştı.

"Ne iş," diye düşündü Mc Gormick, "işler iyi gittiği zaman şartları avazlayacak adam bulamazsın, ters gidince herkes seni suçlamak için yarışır."

Herkes kendini aklama çabasına girmişti, Mc Gormick'e göre. Onu ve örgütünü de "günah keçisi" olarak seçmişlerdi.

Mc Gormick'i kıpkırmızı suratla Başkan'ın yanındaki toplantıdan çıkartan olay, dünyanın stratejik önemi en fazla olan bölgesinde yeralan bir ülkede istenmeyen bir yönetim değişikliğinin kapıya gelmiş olmasıydı. Dinci öğelerin çoğunluğunu oluşturduğu muhalefetin Kralı alaşağı etmesi gün sorunuydu.

Gerçekte olup bitenden Mc Gormick'e ya da Başkan'a neydi; onların ülkesinden onca uzakta bir ülkede yarı-faşist yöntemlerle ülkesini yönetecn bir despotun devrilmesi söz konusuydu. Burası egemen bir ülkeydi; iç işlerinde de özgür olması gerekmez miydi? Ama Mc Gormick böyle düşünemezdi; Onun ülkesi büyük bir ülkeydi; Sınırları da iş adamlarının sermayesinin uzandığı her yere kadar uzanırdı. Başka ülkelerin iç işlerine karışmak onların günlük uğraşı olmuştu. Bu işte de en önemli görevlerden birisi Mc Gormick'in başkanı olduğu gizli servise düşmekteydi. O kadar ki, Mc Gormick'in başkanı olmaktan övünç duyduğu bu örgüt "darbeler düzenleme örgütü" olarak ün kazanmıştı.

Ama şimdi Mc Gormick'in bu sevgili örgütü hedef tahtası seçilmişti. Bunun nedeni, ülkede işler karışmaya başlarken örgütün ısrarla "Kral'ın yeri kaya gibi sağlam" diye raporlar vermiş olmasıydı. Öyle ya, gizli servis zamanında doğru istihbarat sağlamış olsaydı, Kral'ı kurtarmak ya da yerine "uygun" bir seçenek bulmak mümkün olabilirdi. Oysa gelişmeler onları hazırlıksız yakalamış, Dışişleri Bakanı'nın "en sadık, en vefalı dostumuz" diye nitelendirdiği Kral tahtını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Artık heaaplar Kral yokmuş gibi yapılmalıydı.

Mc Gormick, örgütünün kusurlu olduğunu biliyordu, onun için de toplantıda alttan almış, mazeret sıralamak için bile fazla çaba göstermemişti. Kendini kanıtlamak için fırsat kollamış, bu fırsatı gene aynı toplantıda yakalamıştı.

Başkan bölgede stratejik dengenin altüst olacağına inanıyordu. Hemen askeri, diplomatik ve ekonomik önlemler almak gerekiyordu. Müttefiklerle bir doruk toplantısı düzenlenmeliydi. Bölgede müttefik ülkelere bağlı bir "müdahale birliği" oluşturmak alınacak önlemlerin başında gelmekteydi. Dost ülkelerle ilişkileri sıkılaştırmak tarafsız ülkeleri zorlamak için diplomatik bir saldırı düzenlemek gerekiyordu. Başkan'a göre, alınacak önlemlerin en önemlisi, Kral'ın yerine bölgede çıkarlarını kollayacak başka bir ülke bulmaktı. Bu ülke de kolayca "bulunmuş", bölgede bulunan "dost ve müttefik" bir ülkeye gözler dikilmişti. Başkan bu ülkenin yeni görevlere hazır duruma getirilmesini ve derhal "istikrar"a kavuşturulmasını istiyordu.

Mc Gormick'e verilen görev buydu. Gerçi bu görev yeni bir görev değildi, hatta Mc Gormick geç kalmakla bile suçlanmıştı. Ama bu kez saldırıları kolayca savuşturmuş ve değişikliğin yakın olduğuna onları inandırabilmişti.

Şimdi söylediklerini gerçekleştirmesi gerekiyordu.

Mc Gormick bürosuna döner dönmez yardımcısı Hemmings'i yanına çağırdı. Hemmings Mc Gormick'in Başkan'la birlikte toplantıda olduğunu biliyordu. Bir an toplantıda nelerin konuşulduğunu sormak istedi, ama Mc Gormick'in kırmızılığını koruyan yanaklarına bakınca bu arzusundan vazgeçmek zorunda kaldı. Mc Gormick'in anlatacaklarını beklemeye koyuldu.

— "Orospu çocukları" diye söze başladı Mc Gormick, "Kral'ın akıbetinden ötürü bizi suçluyorlar. Bizi suçlamak için kimse fırsatı kaçırmadı. Neyse, şimdi bunları bırakalım. Bölgede dengenin yeniden kurulması için, küçük dostumuza yüklenmemiz, uzun süredir kıvamına getirmeye çalıştığımız işi bitirmemiz ve yönetimi değiştirmemiz gerekiyor.

— Anlıyorum Bay Mc Gormick, yönetim değiştikten sonra bu ülkeye nasıl bir rol yüklemek istendiği de belli oldu mu?

— Ha, evet! bu da konuşuldu toplantıda. Herşeyden önce askerler bu ülkenin "müdahale birliği"nin üslenmesi için en uygun bölge olduğunu düşünüyorlar ve bölgeye bir birlik yerleştirmek konusunda da kararlılar. Başkan da aynı görüşte. Ancak kimse bu ülkede yönetim değişikliğinden sonra da bir "müdahale birliğinin üslendirilebileceğini düşünecek kadar hayalci değil. Gene de kimi üs kolaylıkları sağlayabileceğinizi biliyoruz. Bu bir. İkincisi bölgede bir "ılımlılar kuşağı" yaratmak istiyoruz ve din ögesini işin içine sokmakta yarar görüyoruz. Bunun için de yeni yönetimin ılımlı-dinci bir kimliğe bürünmesini sağlayacağız. Üçüncüye gelince, tecrit olmuş bir başka dostumuzu tecritten kurtarmak için yeni yönetimden yararlanacağız. Ve sonuncusu, yıllardır kangren olmuş bir sorunu çözeceğiz. İttifaktan ayrılmış bir dostumuzu yeniden ittifaka almak için yeni yönetimin onay vermesini sağlayacağız; biliyorsun bunu bir türlü sağlayamamıştık.

— Evet Bay Mc Gormick. Son bir soru sormak istiyorum. Bu operasyonda elbette en büyük görev bize düşecek. Ama, başkaları, örneğin Dışişleri, askerler ve bankalar desteklerini artıracaklar mı?

— Evet Hemminga, Başkan bu konuda gerekli talimatları verdi. Dışişleri Bakan Yardımcısı Jung bu işte bize yardımcı olacak. Askerler de en tepedeki örgütleri vasıtasıyla kulise katılacaklar. Başkan da,diğer müttefik ülkeleri de zorlayarak, herkesin bu dostumuza para bakımından yardım etmek için "IMF ile anlaşmak" koşulunu dikte ettirmesini söyleyecek.

— Anlaşıldı Bay Mc Gormick. Benden hemen işe koyulmamı istiyorsunuz, öyle mi?

— Derhal Hemmings derhal... bu işin beklemeye tahammülü yok. İşin tertemiz biçimde halledilmesini istiyorum. Gördüğüm gibi bize sağlanan olanaklar çok geniş. Bankalardan, generallerimize kadar herkes bize yardımcı olacak. Dolayısıyla işi tertemiz biçimde halledecek; doğrudan operasyonlardan mümkün olduğunca kaçınacaksınız. Diğerleriyle uyumlu çalışmanızı istiyorum. Bu ülkedeki elçimize de zorluk çıkarmayacaksınız, onu güç durumda bırakmayacaksınız. Zaten biliyorsun, daha önce bizim örgütte çalışmıştı, dolayısıyla size gereken her türlü olanağı hazırlayacaktır.

Hemmings, Mc Gormick sözlerine başladığı zaman "gene her zamanki nutuklarından birini atacak" diye düşünüyordu. Ama Mc Gormick'in suratındaki ifadeyi görünce onun bu kez olağanüstü ciddi olduğunu anladı ve daha dikkatli dinlemeye karar verdi. Mc Gormick sözlerini bitirince yerinden kalktı, "Herşey istediğiniz gibi olacak Bay Mc Gormick" dedi ve odayı terk etti.

Hemmings hemen işe koyuldu. Öncelikle gerekli bölümlerden yeni raporlar istedi. Sonra bu ülkeye ilişkin olarak birkaç yılönce yazılmış "Nihai Rapor"u getirtti ve yeniden okumaya başladı.

"Nihai Rapor" ülkenin siyasi, ekonomik ve askeri manzarasını geniş bir biçimde yansıtıyor, ileriye yönelik kimi kestirimlerde bulunuyordu. Raporun temel vargısı, bu ülkede demokratik bir rejimin yürümesinin olanaksız olduğuydu. Demokratik gelişimden yarar sağlayanlar daima yurtseverler olmuştu. Gerçi ülkede demokratik rejim hiçbir zaman tam olarak ve uzun süreli uygulamaya sokulmamıştı, ama görece demokratik olan dönemlerde bile yurtseverlik duyguları kabarmış, bağımlılık ilişkileri alabildiğine tartışılır olmuş, bağımsızlık istemi yükselmişti. Sol birdenbire ve "akıl almaz" bir gelişme göstermiş, işçi hareketinde, gerek siyasi bakımdan, gerekse sendikal mücadele açısından büyük bir kabarma görülmüştü. Bu gelişmelerden zararlı çıkan iki güç vardı. Bunlardan birincisi Hemmings'in ülkesi, diğeriyse ülkedeki iş çevreleri, özellikle büyük iş adamlarıydı. Sanayileşme ağır aksak sürüyordu. Tekelleşme olağanüstü boyutlara ulaşmış, ama gene de gelişkin ülkelerdekine kıyasla çok küçük ölçekte kalmıştı. Finansman ve pazar darlığı tekelleri sarsıyordu. Bir süre önce iç ve dış finans çevrelerinin girişimiyle ve kuşkusuz Hemmings'in örgütünün desteği ve çabalarıyla demokrasinin askıya alınması başarılmıştı. Ama bu dönem kısa sürmüş, sol kesim "ara dönem"den güçlenerek çıkmıştı.

Hemmings'in örgütü ara dönemden çıkışta temel vargısını değiştirmemiş, tersine bu vargıya daha çok inanır olmuştu. Dersler çıkartmışlardı bu dönemden. En büyük yanlışlıkları yarım yamalak önlemlerle yetinmek zorunda kalmaktı. Anti-demokrasiyi iktidar yapmayı başarabilmişler, ancak başta kimi siyasi partiler olmak üzere, sendikalara, yığın örgütlerine fazla dokunmamışlardı. Dolayısıyla kimi demokratik odaklar hala, insanların karşısında "seçenek" olarak duruyordu. O zaman da, rapora göre, bunun demokratik rejimden pek "farkı" kalmıyordu.

Ara dönemden çıkıldığında iki ülke arasında ufak tefek gerginlikler de başgöstermiş, Hemmings'in ülkesi bu ülkeye göstermelik bir ambargo uygulamak zorunda bile kalmıştı. Bu da yeni

"TERÖR NASIL KULLANILIR?"

sorunlar doğuruyordu. Baş destekçilerinden olan sağ partide de çekingenlikler başlamıştı. Üstelik bu partideki kimi politikacılar, ilerde başka kadrolarla değiştirilme korkusuyla olur olmaz dikenlerini çıkarmaya başlamışlardı. İzledikleri ekonomik model de yanılsamalarla doluydu. Bir "büyüme"dir tutturmuşlardı. Bunun nasıl sağlanacağı pek belli değildi. Büyüme yetersiz kalıyor, ama işçilerin, ücretlilerin talep düzeylerinde sürekli artışlar görülüyordu. Bu talepleri karşılamakta çaresiz kalan sağ parti, Hemmings'in ülkesinin tüylerini diken diken eden yollara başvuruyor, sanayileşmek için onların en çok korktukları ülkeyle anlaşmalar yapıyordu. Sağ parti de bunun farkındaydı, farkında olmasına. Bu yüzden içerdeki demokratik muhalefeti bastırmak için her yola başvurabileceklerini, batta neo-faşist partiyle bile işbirliği yapabileceklerini göstererek güven vermek istiyorlardı.

Raporun "Varg" başlığını taşıyan bölümünde şunlar yazılıydı: "Bu ülkede demokrasinin askıya alınması zorunludur. Ancak yeni rejime "demokratik" bir görünüm vermek, bizim kampımızda da çıkabilecek kimi tartışmaları önlemek bakımından zorunlu görülmektedir. Yeni rejim, görünürde demokratik olmalı, ama tüm alışagelmiş demokratik hak ve özgürlüklerin özünü ortadan kaldırmalıdır. Ekonomik yön de baştan sona değiştirilmeli, kapitalizm tüm kurallarıyla uygulamaya sokulmalıdır. Değerler sistemi çok yönlü bir çabayla değiştirilmeli, kitlelere yeni değerler aşılanmalı, politikadan uzaklaşmaları sağlanmalıdır. Bu amaca ulaşmak için yepyeni bir yönetim, yepyeni ve bize sıkı biçimde bağlı kadrolar gerekmektedir. "Bu amaca ulaşmanın yolu da raporda belirtilmişti: "Ülkeyi siyasi ve ekonomik bakımdan tam bir çöküşe sürüklemek, ekonomiyi işlemez, ülkeyi yönetilemez duruma getirmek. Hedeflenen iktidar odağı dışındaki tüm iktidar seçeneklerini yıpratarak seçenek olmaktan çıkartmak, yıpranmayan tek güç olarak hedeflenen iktidar odağını bırakmak."

Bu amaca nasıl varılacaktır? Rapor bu konuda da geniş açıklamalar yapıyordu. Amaçları yalın olduğuna göre, yöntemlerinin de yalın olması gerekiyordu. İki yönteme bel bağlanıyordu. Bunlardan birincisi "terör", ikincisi ise "ekonomik kuşatma" idi. Her iki yöntemi de başka ülkelerde denemişler ve başarı sağlandığını görmüşlerdi.

Rapor'un "terör" başlıklı bölümünün girişinde şunlar yazılıyordu: "Siyasi bakımdan ülkenin yönetilemez duruma getirilmesi, bireysel terör ve şiddet yöntemlerinin kullanılmasıyla mümkündür. İşsizliğin kol gezdiği, şiddet yöntemlerine geleneksel yatkınlık duyulan, insanlarının çoğu silahlı olan bu ülke, öngörülen yöntemin işletilmesi bakımından bereketli bir topraktır. Yapılan incelemeler terör yönteminin yüzde yüze yakın sonuç vereceğini göstermişti. Gönüllü ya da gönülsüz, profesyonel ya da amatör yardımcıların, destek güçlerinin bulunması kolaydır. Toplum, diğer ülkelerde olduğu ölçüde, provokasyonlar konusunda deneyli değildir. Terör her yöntem kullanılarak tırmandırılabilir ve toplumu terörün kurbanı olma korkusu sarabilir. Bir taraftan terör yükseltilir, halkın terörün önlenmesi konusundaki talepleri yaygınlık kazanırken, iktidarların terörü ve anarşiyi engellemedeki başarısızlıkları vurgulanmalıdır. Her siyasi iktidarın terör karşısında yenilmesi sağlanmalıdır. Toplum terörden kurtulmak için demokrasiden vazgeçecek ve bizim istediğimiz iktidarı benimseyecek duruma getirilmelidir. Mücadele siyasi cephede kazanıldıktan sonra iktidarın el değiştirilmesini sağlamak işten bile değildir."

Raporun "Terörün Gerçekleştirilmesi Konusunda Yöntemler" başlıklı bölümünde ise şu ara başlıklar görülüyordu:

i. Terörün tırmanmasının kendi dinamizmine kavuşmasını sağlamak. Başlangıçta gereken ivmeyi vermek, bu ivmenin kendiliğinden bir tırmanış kazanmasını yönlendirmek.

ii. Toplumda, mezhep, ırk, etnik köken vb. nedenlerle varolan geleneksel çelişki ve çatışmaları körüklemek, çatışmanın bireysel terör yöntemlerinin kullanıldığı biçimlere bürünmesini sağlamak.

iii. Silahlanmayı teşvik etmek; herkesi silah sahibi olmaya özendirmek; silahları uygun araçlarla ülkeye sokmak.

iv. Terörün toplumun her kesimini etkilemesini sağlamak için, her kesimden uygun hedefler bulmak ve suikastler düzenlemek. Toplumsal panik ortamını yaygınlaştırmak.

Karikatür: İBRAHİM KELEŞ

v. Sağ militanların yetiştirilmesi için doğrudan ya da dolaylı yollarla yardımcı olmak. Bu militanlara "devletin yardımcısı" statüsü kazandırmak.

vi. Solu güçsüz olduğu terör alanına sürüklemek; bunun için provokasyonlar düzenlemek. Bireysel terör yönteminin dışında kalmak isteyenlerin saygınlığına saldırmak.

vii. Öğrenimi engellemek, devlet dairelerini çatışma alanı haline getirmek.

Raporun bu bölümünde herbir madde ayrıntılı olarak ele alınıyordu. Daha sonra da "Yardımcı Güçler" başlığı altında, bu planın uygulamaya sokulması için hangi güçlerden yararlanabileceği irdeleniyordu. Bu bölümde,iki gizli servisin, ülke içinde neo-faşist bir partinin, para-militer bir örgütün, kimi iş adamlarının, yeraltı dünyasının, yüksek düzeyde kimi politikacı ve memurların adı geçiyordu. "Siyasi Destek" başlıklı bölümde de, gerek el altından, gerekse diplomatik kanallardan yürütülecek destek ve kulis çalışmaları ele alınmaktaydı.

Rapor "Ekonomi" başlıklı bölümle devam ediyor, onu "Amaçlanan Rejim" başlıklı bölüm izliyordu. Her bakımdan mükemmel bir rapordu; büyük bir titizlikle hazırlanmış, her olasılık hesaba katılmıştı. Hemmings raporun ne kadar gerekçeli olduğunu düşünürken ekteki gazete küpürlerini karıştırmayı ihmal etmedi. Evet, gazete haberlerinde de görüldüğü gibi, ülke bir kan gölüne dönüşmüş, gerçekten de her iktidar terör karşısında çaresiz kalmıştı. Hemmings örgütüne bir kez daha hayranlık duydu.

Toplantı odasında beş kişiydiler: Hemmings, Bölge Direktörü Harris, Operasyonlar Bölümü'nden Cunning, Ekonomi Bölümünden Hills. Toplantının önemi dolayısıyla ülkedeki örgüt istasyon şefi Henderson da toplantıya davet edilmişti.

Hemmings, "hepiniz raporlarınızda elmanın olgunlaştığını, ama olgunlaşma düzeyinin de henüz yeterli olmadığını söylüyorsunuz. Şimdi önerilerinizi yapın, işbölümümüzü gerçekleştirelim." dedi. Bunları söyledikten sonra ilk sözü Henderson'a verdi.

— Terör şu anda hiçbir iktidarın kolay kolay başedemeyeceği boyutlardadır. Ama yaptığınız araştırmalar, halkın demokrasiden vazgeçmesi için bu yapılanlar yeterli olmadığını gösteriyor. Daha fazlasına ve yeni yöntemlere gereksinim var.

Kimi araştırmalar yaptık. Elde ettiğimiz bulgılara göre mezhep çatışmalarını kışkırtabiliriz, kitlesel katliamlar düzeyine ulaştırabiliriz. Kışkırtmalara açık alanları saptamak için ajanlarımıza görev verdik. Hepsi de değerli raporlarla döndüler Bu arada ne yazık ki, elçilikte memur olarak görünen bir ajanımızdan kuşkulanıldı ve adamımızı geri çekmek zorunda kaldık. Ama ortada henüz korkacak durum yok. Eğer "Operasyonlar Bölümü" de onaylarsa çalışmalara hemen başlayabiliriz.

Hemmings Cunning'e baktı. Cunning başıyla onayladığını belirten bir hareket yaptı ve söze girdi.

— Onaylıyorum. Önce şunu söylemek isterim. Araştırma yapan elçilik görevlisinin ülkeyi terketmesi operasyonlar için ciddi bir risktir. Şimdiye kadar hiç böyle bir falsomuz olmamıştı. Ama bu riskin göze alınabileceğini düşünüyorum. Bundan bir süre önce büyük bir mitinge ateş açılması ve panik yaratılması için para-militer bir örgüte yardımcı olmuştuk. O operasyondan sonra para-militer örgütün bu işin içinde olduğuna ilişkin yaygın haberler çıkmıştı; ama paçayı sıyırtmayı başardık. Henderson kısa zamanda çatışmayı "sol içi" bir çatışma olarak göstermeyi becerebildi. Aynı şekilde, Devlet Başkanı'nın bir suikasta kurban edilmesi eyleminin içinde de yer aldık; bu eylem de başarısız oldu, ama biz gene kendimizi kurtarabildik. Henderson biraz daha dikkatli olmalıdır.

Henderson başıyla onayladığını belirtti. Cunning sözlerine devam etti.

— Seçilmiş hedeflere suikastleri daha ünlü kişilere doğru tırmandırmakta yarar var. Örneğin neden ünlü yargıçlar, askerler, gazeteciler, sendikacılar ve bilim adamları vurulmasın? Neo-faşist örgüt bu yönde kışkırtılabilir; onlar zaten dünden hazır. Ayrıca bizim kontrolümüzde olan küçük bir aşırı sol görünümlü örgütü de işin içine katabiliriz ve karşı eylemler düzenleyebiliriz.

Henderson bu noktada söze karıştı. Biraz önce kendisini falso yapmakla suçlayan Cunning'e karşı bir kozelde ettiğine inanıyordu.

→

— Bu sol görünümlü örgütten vazgeçsek derim. Adamlarım yerel polis örgütünün yayınladığı gizli bir bültende bu örgütten söz ederken, bizim kontrolümüzde olduğunun yazıldığını görmüşler.

Hemmings canının sıkıldığını belirten bir davranışla söze karıştı.

— Bu tür ufak sorunları toplantılara getirmeyin. Şunu bilin yeter. Arkamızda iz bırakırsanız bu örgütü hepinize dar ederim. Evet, ileri operasyonlara geçmek onaylanmıştır. Şimdi Ekonomi konusuna geçiyoruz.

Hills bu anı bekliyordu. Uzun uzun ekonomik kuşatma önlemleriyle ülkedeki sol iktidarın nasıl aleşağı edileceğini anlattı. IMF bu iş için hazırdı. Yerli iş adamlarıyla yakında toplantılar yapılacaktı. Onlar zaten bu işe dünden razıydılar. Kısıtlan kredi musluları, başgösteren bir karaborsa kısa zamanda iktidarın defterini dürecekti. Hills'e göre, ondan sonra iktidar olacak sağ partinin de bir şansı yoktu. Belki karaborsayı önleyebilirlerdi, ama kredi musluklarını açmakta zorlanacaklardı. O zaman onların IMF'nin öngördüğü "paket"i kabul etmesini sağlamak mümkün olabilirdi. Kabul etmesine ederlerdi, ama bu önlemleri bir türlü bir zaman uygulamaya koyamazlardı. Çünkü bu önlemler otoriter bir yönetime göre hazırlanmış önlemlerdi. Dolayısıyla "paket' kabul edilecek, ama tam uygulanmayınca, iş adamlarının huzursuzluğu artacak, kapılar otoriter bir yönetime doğru açılacaktı. Halkı ikna etmek için tek bir cümle söylemek yeterli olacaktı: "Başka seçenek yoki Yoksa anarşi mi istiyorsunuz?"

Hemmings Harris'e bakarak, "Nasıl bir geçiş planlıyorsunuz" diye sordu.

— "Yumuşak Geçiş" diyorum buna ben, " diye yanıtladı Harris. "Otoriter yönetim, tüm diğer iktidar seçenekleri iflas ettikten, yani mücadele siyasi bakımdan kazanıldıktan sonra iktidarı ele alacak. İlk anda "sağa da sola da karşıyım, anarşiyi önlemek üzere geldim. Önledikten sonra gideceğim" diyecek. Bu bir zorunluluk. Herhalde, günde on-onbeş kişinin öldüğü bir ülkede iç savaşa yol açmadan sağ bir yönetimin iş başına gelmesini beklemezsiniz. İç savaş bir felaket olur; oysa bu yönetimi herkes coşkuyla karşılayacak. Zamanla beklentiler sona erecek, ama biz bu arada rejimi yeniden istediğimize göre oturtmuş olacağız. Yepyeni bir ekonomik modeli kuracağız. Yepyeni siyasi kadrolar yaratacağız. Öyle şeyler yapacağız ki, ortamı kontrollü olarak liberalleştirdiğimizde, ılımlı sol partiler bile onları değiştirme cesaretini kolay kolay kendilerinde bulamayacaklar. Dışı yumuşak, içi sert olan bir geçiş.

Cunning söz istedi.

— Bu plan eldeki yardımcı örgütlerden kimilerini, örneğin neo-faşist örgütü harcamamızı gerektiriyor. Baştan beri hesabımızda bu nokta ağırlık taşıyordu. Bu maceracı herifler ilerde bizim başımızı belaya sokabilecek girişimlerde bulunabilirlerdi. Dolayısıyla onları harcamak, ama gene de el altında bulundurmak zorundayız. İlerde bize yeniden yardımcı olabilirler. Bu arada şöyle bir öneri yapmak istiyorum. Acaba otoriter yönetimin iktidara el koymasından önce kısa bir"geçiş dönemi" yaşayabilir miyiz?Solun önde gelen bin-ikibin kişisini duvarın dibine dizilmiş bir halde, sonlarını bekler görmek çok güzel olurdu. İlk ağızda bunu gerçekleştirir, sonra bunu gerçekleştirenleri orospu çocuğu ilan ederek temizler, "yumuşak geçiş" i sağlayabilirdik.

Harris bu sözlere güldü.

— Cunning gene operasyon adamı olduğunu kanıtlıyor. Böyle birşey elbette güzel olurdu. Bu olasılığı da ciddi biçimde hesaba kattık. Ancak risk katsayısı çok yüksek olduğu için vazgeçtik. Kesinlikle bir yol varken işi fazla dolambaçlı hâle getirmemek gerek.

"Daha fazla uzatmayın!" diyerek araya girdi Hemmings, "Bu plan onaylanmıştır. Şimdi iş bölümüne geçelim."

Yönetim değişikliğini Mc Cormick evinde öğrenmişti. Ajanslar, radyolar, televizyonlar aralıksız olarak haberi veriyorlardı. Gerçi Mc Cormick yönetim değişikliğinin gününü bile biliyordu. Başkan'ın verdiği bir resepsiyonda yönetimi devralacak grubun üçüncü adamıyla bizzat Mc Cormick görüşmüştü. Ama gene de haberi ajanslardan, radyolardan öğrenmenin keyfi bir başka oluyordu. Bir piiro yaktı, keyifle içkisini yudumladı. Yarın çocukları kutlayabilir, onlara planın ikinci aşamasına geçmelerini söyleyebilirdi...

Sivil Toplumcuların Örgütlenme Anlayışları ve Demokrasi

Cem Gönenç

"...Sivil toplumcular, derneklerin baskı grubu olmasını istediklerini belirtiyorlar. Bu iyi niyetli olduklarını gösteriyor. Böylesi bir iyiniyetin bilimsel olduğunu söylemek ise güç. Zira her tür kurumsallaşmaya karşı çıkmak demokrasi mücadelesini, 'demokrasi meşalesi'ne dönüştürür. Baskı grubu olabilmeyi engeller, olsa olsa dağınıklık sonucu 'baskılanan grup' olmaya yolaçar..."

Ülkemiz 12 Eylül'den sonra içine itildiği sessizlik ortamından, özellikle son bir yıl içinde silkinmeye başladı. Hemen her kesimde ülkenin sorunları tartışılmaya başlanıyor. Tartışmaların odak noktasını ise, doğal olarak, demokrasi sorunu oluşturuyor. Bu arada geçtiğimiz yılı en hareketli geçiren kesimlerden biri, "Gençlik Yılı"nı yirminin üzerinde dernek başvurusu yaparak (ve bazı okullarda etkinlik göstermeye başlayarak) kutlayan öğrenciler oldu. Öğrenci gençlik arasında şu anda en çok tartışılan konu, çeşitli yönleriyle öğrenci dernekleri; ulusal öğrenci birliği, demokratik merkeziyetçilik, derneklerin işlevleri vb.. Bir yıldır dernek çalışmalarını yürüten öğrenciler "demokratik merkeziyetçilik", "aktif ve yaygın katılım", "ulusal öğrenci birliği hedefi" gibi can alıcı konularda genellikle görüş birliği içindeler. "Alternatif hareket yanlıları" ve "Sivil toplumcular" ise bu konularda -derginin sayfalarında daha önce değinildiği gibi- şimdiye kadar dernek çalışmalarını yürüten öğrencilerden daha farklı düşünüyorlar. Her iki kesim de, aralarında ton farkları olmasına karşın "taban demokrasisi" tezinde birleşiyorlar. Bu yazıda, "sivil toplumcular" üzerinde durulacak. Ancak geçerken belirtmek gerekiyor ki, "taban demokrasisi"nin savunulması ülkedeki hareketlenmeye paralel olarak ortaya çıkan yeni bir olgu değil. Tam tersine, ülkede durgunluğun egemen olduğu 12 Eylül sonrası günlerde ileri sürülmeye başlanan bir tez.

Sivil toplumcular ve demokratik kitle örgütleri

Sivil toplumcuların demokratik kitle örgütlerinde karşı çıktıkları başlıca nokta "demokratik merkeziyetçilik" ilkesi. Demokratik merkeziyetçiliğe yöneltilen itiraz, DİSK ile ilgili olarak yazılan şu cümlede açık seçik gözleniyor: "Örnek olarak bu sendikal anlayışta egemen olan merkezi yapı, 'demokratik merkeziyetçilik' ilkesi, katılımın daraltılması ve yer yer metinlere sinmiş devletçilik vb. gösterilebilir."[1] Demokratik merkeziyetçilik ilkesine karşı çıkmalarının nedeni ise, toplumdaki "geleneksel yöneten/yönetilen" ya da daha hoşlandıkları bir deyimle "güdengüdülen ilişkisi"ne karşı olmaları. Böylece, her türlü yönetim kurulunu da (kimlerden ve ne şekilde oluşursa oluşsun) reddetmektedirler: "Yönetim kurulunun nasıl kararlar alacağına değil, yönetim kurulu diye bir kurulun karar almasına önem veriyoruz."[2] Onlara göre, yöneticilerin olduğu yerde kitlelerin karar alma süreçlerine katılmaları olanaksızdır. Bu nedenle yönetim kurulu tüm yetkilerini genel kurula devretmeli, karar almak gerektiği zaman genel kurul toplanmalı, ayrıca çalışma grupları da özerk olmalıdır.

Bu görüşlerin tartışmasına geçmeden önce sivil toplumcuların toplumsal yaşama nasıl baktıklarını görmek gerekiyor. Çünkü bu yapılmazsa, demokratik kitle örgütlerine yönelik olarak ileri sürülen savları anlamak olanaksızlaşıyor. Böyle bir durum da sürdürülen tartışmaların bir kördöğüşüne dönmesine yol açabilir.

Sivil toplum ve devlet

Sivil toplum kavramı ile kez Aydınlanma Çağı'nda Locke ve Rousseau tarafından kullanılmış. Anlatmak istediği ise burjuvaların ve burjuvalara ait çeşitli kuruluşların (loncalar gibi) oluşturduğu topluluk. Bu toplumun karşısında ise feodal devlet var. Aynı terim Hegel ve bir ara Marks tarafından da kullanılmış. Ancak Marks sivil toplumdan "toplumun maddi varlık koşullarını" diğer bir deyişle iktisadi ilişkilerin bütününü anlamış Daha sonraları ise Marks yeterince açık-seçik olmayan bu terimin yerine bütünüyle bilimsel kavramlar koymuştur. Bu kısa bilgilerden sonra, yine sivil toplumcuların mantık yürütmesine dönelim.

Onlara göre, bugün kullandıkları anlamıyla, kamunun karşısında özel kesimin tümünü kapsayıp, bireylerin kişisel ihtiyaçlarını, aileyi, dernekleri, hukuku, fikirleri, din, felsefe ve ahlakı sinesinde taşıyan "sivil toplum"özgürlüğü, bunun karşısında yer alan devlet ise baskıyı simgelemektedir. Yani sosyal yaşamda bir yöneten/yönetilen (ya da güden/güdülen) ilişkisi vardır. Batı toplumlarında bu ilişkideki denge yönetilenler (yani sivil toplum) lehinedir çünkü burada kapitalizm serbestçe gelişmiştir; "Piyasa toplumunun refakatinde vücut bulan sivil-toplumun en gelişmiş şekliyle kapitalizmin anavatanı olan Batı toplumlarında yeşermiş olmasına, Batı-dışı toplumlarda ise onun olsa olsa nüve hal'inde bulunmasına ve toplumsal dokuya nüfuz edememesine de şaşmamalıydı."[3] Böylece, Doğu'da sivil toplum gelişmemiş, herşeyi devlet tepeden belirlemiştir. Yani "yöneten/yönetilen" ilişkisi Doğuda daha belirgindir. "Sivil-toplum"ün ve bu arada sınıfların üzerinde olan devlet, bütün kötülükleri'n kaynağıdır. Yapılması gereken iş ise "... yaşamın her alanında, her kurumda (fabrika, okul, aile vb). hiçbirini diğerine üstün tutmadan yürütülecek, yaşamı *kurumlara ve kurumlaşmaya karşı* savunmaya çalışacak deneyler bütünü"nü[4] yaşama geçirmektir çünkü, "Kapitalist toplum gerçekliğini ayakta tutan şey ne özel mülkiyet ve ne de baskı ve ideolojik aygıtlarıdır, Kapitalizmin gücü, direnci ve bir ilişkiler ve değerler sistemi olarak kendini yeniden üretebilme özelliğinin kaynağı, sivil toplumun örgütsel anatomisinde aranmalıdır."[5] Yani, kapitalist toplumun ayakta kalmasını sağlayan şey -esas olarak- sivil toplumun bir parçasını oluşturan çeşitli örgütlerdeki yöneten/yönetilen ayrımıdır. Kapitalist toplumun aşılıp* yerine, hedef olarak saptanan "işbölümünü, kafa-kol emeği çelişkisini, yönetim mekanizmalarını, yönetenyönetilen ayrımını, geleneksel kalıpları, eşitsizliği..."[6] ortadan kaldıracak olan topluma "*kesintisiz* bir süreçte.."[7] varılacaktır. Bu süreçte en/tek önemli rolü oynayacak olan, "faaliyet biçimleri, örgüt yapıları, hedefle uyarlı olmak, onu yansıtmak zorunda"dır.[8]

Sivil toplumcuların mantık yürütmesi özetle ve kabaca böyle. Şimdi de gerçek yaşamın nasıl yürüdüğüne bir bakalım.

Tarih ve ekonomi

Herşeyden önce belirtmek gerekir ki, demokrasi ile devlet birbirine karşıt şeyler değil. Sınıflardan bağımsız hiç değil. Devlet tarih sahnesine ilk kez sınıfların ortaya çıkması ve bir sınıfın (köle sahiplerinin) diğer bir sınıfı (köleleri) baskı altına alabilmesi için çıkıyor. Demokrasi de bir devlet biçimi olarak (diğer bir deyişle yönetenler ve yönetilenler, daha doğrusu hem ezenlerin kendi aralarındaki hem de ezenlerle ezilenler arasındaki belirli bir ilişki biçimi olarak) Antik Çağ Yunanistan'ında doğuyor. Bu demokrasi, bir "plebisit demokrasisi" ya da doğrudan demokrasi idi. Temsili kurumlar yoktu. Hem de sivil toplumcuların benüz tarih sahnesine çıkmadıkları bir dönemde!

Ancak bu demokrasi, "halk iktidarı" anlamına gelmesine karşın, uzlaşmaz sınıflara bölünmüş Yunan toplumunda uzlaşmaz çelişkileri içinde barındırıyordu; demokratik haklardan ancak köle sahipleri yararlanabiliyor, yabancılar, kadınlar ve köleler bu haklardan yararlanamıyordu. Kısacası, "taban demokrasisi" "güden/güdülen ilişkisi"ni ortadan kaldırmıyordu. Burada önemli olan, bu ilişkiyi belirleyen sınıfsal özdür.

Antik Çağ Yunanistan'ından sonra demokrasi tarih sahnesinden yaklaşık 2000 yıllık bir süre için siliniyor ve burjuva devrimleri ile birlikte tekrar sahneye giriyordu.

Köylülerin (serflerin) toprağa ve toprak aracılığıyla da feodal beylere bağımlı olduğu feodal düzende, sermaye birikimi sonucu, şehirlerde de (bourglarda) kapitalist üretim tarzı ve burjuvalar ortaya çıkıyordu. Kapitalizmin gitgide gelişmesi sonucu, bu yeni üretim biçimi, eski üretim ilişkileri ve ona karşılık gelen üstyapı (devlet, hukuk, ideoloji, din vb.) ile çatışmaya giriyordu; çünkü kapitalist atölyeler geliştikçe daha çok işgücüne gereksinme duyuyor, oysa ki işgücü kırsal kesimde toprağa bağlı olarak duruyordu. Ayrıca feodal devlet (merkezi monarşiler) tarafından konulan gümrük duvarları, elinde çok miktarda toprak bulunduran ve feodal sistemin bir bütünleyicisi olan kilise, mülkiyet hukuku vb. de burjuvazinin (yani sivil toplumun) gelişmesine engel oluşturuyordu. Bu dönemde, burjuva demokratik devrimlerinin düşünsel temelini aldığı Locke, Rousseau gibi düşünürlerin neden "sivil toplum" ve devlet kavramlarını birbirinin karşısına koyduklarını rahatlıkla anlaşılmaktadır. Ancak,burjuva devrimleriyle birlikte devlet aygıtı feodallerin ellerinden alınıyor ve burjuvazinin eline geçiyordu.İdeoloji, hukuk vb. de burjuvazinin çıkarlarına uygun hale getiriliyordu. Böylece ,"sivil toplum" kavramı anlamsızlaşıyordu, çünkü, artık "sivil-toplum"a (yani burjuvaziye) uygun düşen bir devlet ortaya çıkıyordu. Uatelik bu devlet de olduğu gibi kalmamış, ekonomik yapının gelişmesiyle birlikte gelişmiştir. Bu gelişmenin izlenmesi, bugün Batı'da (bizce aynı zamanda da "Doğu"da) "sivil-toplum"un ne durumda olduğunu anlamak açısından önemlidir.

Kapitalizmin 18. ve 19. yüzyıldaki serbest rekabetçi (herhalde "piyasa toplumu" kavramı ile anlatılmak istenen budur) döneminde, kapitalistler tek tek işletmeciler şeklinde oldukları ve ekonomi bireyci, rekabetçi ve merkezi kontrolden yoksun olduğu için, demokrasi burjuvazinin çeşitli kesimleri (büyük, orta ve küçük burjuvazi, ticaret, sanayi, finans ve tarım burjuvazisi) arasındaki güç dengelerini yansıtmak için elverişliydi. Oysa ki 19. yüzyılın son çeyreğinde "eski" kapitalizmde büyük dönüşümler meydana geliyordu; modern tekniklerin gitgide artan şekilde kullanılmasıyla, özellikle bazı sanayi kesimlerinde üretim aşırı şekilde yoğunlaşıyor ve bu yoğunlaşma sonucunda devleşen işletmelerden yirmi-otuz kadarının birleşmesiyle tekeller ortaya çıkıyordu. "Yeni" kapitalizmde bankalar da yeni bir rol üstleniyor, "mütevazi aracılar olmaktan çıkıp, belli bir ülkenin ya da birçok ülkenin hammadde kaynaklarının ve üretim araçlarının çoğunu, kapitalistlerin ve küçük patronların para-sermayelerinin hemen hemen tamamını emirlerinde bulunduran muazzam tekeller haline" geliyorlardı. Sanayi sermayesine dönüşen bu banka sermayesi, yani mali-sermaye (finans-kapital) tüm ekonominin büyük kısmını denetler hale geliyor, kısacası bir "mali-oligarşi egemenliği" ortaya çıkıyordu. Tekelci kapitalizm, uluslararası ekonomi alanında da değişmelere yol açıyor, serbest rekabetçi dönemde belirleyici olan meta ihracı yerini sermaye ihracına bırakıyordu. Bunun bir nedeni dev boyutlara ulaşan üretime ulusal pazarın dar gelmesiyse, diğer bir nedeni de geri kalmış ülkelerde sermayenin az, hammaddenin ve işgücünün ucuz olması, kısaca kârın yüksek olmasıydı. Emperyalizme bağımlı olarak "gelişen" bazı Doğu ülkelerinde "piyasa toplumu"nun gelişememesinin nedenlerinden biri de bu olgudur.

Kapitalizmin ekonomik yapısındaki bu gelişmeler, bu yazıda konumuz olan devlette ve "geleneksel yöneten/yönetilen ilişkisi"nde de değişikliklere yol açıyordu. Eski "sivil toplum"la yani artık tekelcileşmiş burjuvaziyle devlet aygıtı kaynaşıveriyordu. Daha 1905 yılında Alman iktisatçı Otto Jeidels şöyle yazıyordu: "Denetim kurullarındaki sandalyeler, ünlü kişilere ve devlet makamlarıyla ilişkileri önemli ölçüde kolaylaştırabilecek (!!) eski memurlara rahatça sunulmaktadır." ..."Büyük bir bankanın denetim kurulunda, genellikle bir parlamento üyesi ya da Berlin belediyesinden bir üye bulunur." Böylelikle devlet, kendisiyle bütünleşmiş tekeller yararına, ekonomiye de doğrudan müdahale etmeye başlamıştır; tekellerin azami kâr ilkelerine uygun olarak işçi ücretleri düşük tutulmakta, işgünü uzatılmakta, güçler dengesi uygun olduğunda sendikal haklar tümüyle rafa kaldırılmakta, ekonomi askerileştirilmekte vb. uygulamalarla tüm ekonomi yönlendirilmektedir. Bunun en güzel örneği, büyük silah tekelleri yararına uygulamaya konulan "Yıldız Savaşları" projesidir. Devletin yeni işlevlerine uygun olarak iç ve dış politikada da gericileşme eğilimi artır. Ekonomik yapıdaki tekelleşmeye uygun olarak üst yapıda da tekelleşme ortaya çıkar. Eski burjuva demokrasilerinde geçerli olan "Kuvvetler ayrılığı"nın (yargı, yasama ve yürütmenin ayrı ellerde toplanıp birbirini denetlemesi) ve yasamanın (yani parlamentonun) yürütmeye üstünlüğünün yerini, yürütme gücünün yoğunlaştırılması alır; hükümet ve cumhurbaşkanı olağanüstü yetkilerle donatılır, parlamentonun yetkileri olabildiğince kısıtlanır, kanunların yerini "kanun gücünde kararname"ler alır vb., Kısacası, "demos"suz (halksız) demokrasiye, parlamentosuz parlamenterizm eşlik etmiş olmaktadır."[9]

Tarihe bu kısa bakıştan da rahatlıkla görülebileceği gibi ne demokrasi sorununu ne de bir bütün olarak düzen sorununu "klasik bir yöneten/yönetilen ilişkisine" dayanarak açıklamak olanaklı değil. Zaman ve mekan boyutunu gözönüne almayan böylesi bir bakış açısı, en hafifinden bilimle dalga geçmek ve bulutların üzerinde dolaşmak anlamına geliyor. "Kapitalist toplum gerçekliğini ayakta tutan şey ne özel mülkiyet ve ne de baskı ve ideolojik aygıtlar"sa, bu da burjuvazinin boşuna zahmete girdiği anlamına geliyor!!

Bu arada, Batıda "sivil toplum"un (aslında demokratik hak ve özgürlükler kelimesini kullanmak daha yerinde olacak) daha fazla gelişmesinin nedenini "piyasa toplumu" ile açıklamaya çalışmak ise yıllardır demokrasi mücadelesi veren işçi ve emekçilere haksızlık olacak. Gerçekten de batıda burjuva demokrasilerinin gelişimi sancılı olmuştur. Daha 18. yılzyılda burjuva devrimlerinin en demokratiklerinden biri olarak bilinen 1789-93 Fransız İhtilali'nin sonucunda, bugüne değin kapitalist ülkelerde kabul edilmiş bulunan anayasaların en demokratiği ilan edilmiş ama bir süre sonra "özel mülkiyet hakkı" dışındaki demokratik haklar "unutuluvermiştir". Bunları "hatırlatma" görevi ise 1848'de Paris sokaklarında barikatlar kuran emekçilere düşmüştür. Demokratik haklar için savaşım o günlerden beri süregelmiştir ve bala da, demokrasinin tepesinde "Demokles'in kılıcı" gibi sallanan tekellere karşı, demokrasi yanlısı tüm güçlerin *demokratik merkeziyetçilik* ilkesiyle yönetilen çeşitli örgütleri aracılığıyla sürmektedir. Kuşku yok ki, "her türlü kurumsallaşmaya karşı çıkış" bu örgütlerin etkisini yok edecek veençok, kendi rızasıyla (ya da sivil toplumcuların önerileriyle) kendi kurumlarından vazgeçmeyecek olan tekelleri sevindirecektir.

Yeni bir tür demokrasi mi?

"Taban demokrasisi" tartışmasında ilginç olan noktalardan biri de, bu demokrasi "anlayışı"nın "yeni bir demokrasi" olarak tanıtılmasıdır. Daha önce, bu demokrasi anlayışının en azından bazı unsurlarının Antik Çağ'da bulunduğunu görmüştük. Ayrıca, "taban demokrasisi", "her türlü otoritenin yanlışlığı", "hedefle aracın uygunluğu" gibi tartışmaların da yeni olmadığını belirtmek gerek. Geçtiğimiz yüzyıl içinde, anarşizmin (kelimeyi felsefi anlamıyla kullanıyorum) babası sayılan Proudhon, siyasi alanda federalist, ekonomik ve toplumsal planda katılımcı olacağını tasarladığı hayalindeki düzene ulaşabilmek için, otorite ilkesinin yerine, sözleşme ilkesini getirmeyi savunuyordu; ona göre sözleşme, "eşit ve hür varlıkların benimseyebileceği tek ahlaki ilişki" idi. Proudhon'dan başka Bakunin ve diğer anarşistler de, devlet, toplum ve demokrasinin farklı kökenlerden geldiklerini savunuyor, her türlü kurumsallaşmaya ve yöneten/yönetilen ilişkisine karşı çıkıyor, tarihsel şartlar ne olursa olsun devletin ortadan kaldırılmasını ve böylelikle de özlenen düzene ulaşılmasını öneriyorlardı.

Anarşistlerin karşısında, disiplinli ve örgütlü hareketi savunanlar ise, "hedefle" "aracın" özdeşleştirilmesini, "sapla samanı karıştırmak" olarak değerlendiriyorlardı. Onlara göre, ileriye giden yol üzerinde herşeyden önce nesnel engeller vardı. Varolan sistemin sürdürülmesinde çıkarı olan kesimler ellerindeki her türlü olanaklarla hem de tüm bir tarihsel dönem boyunca- bu yolun üzerine dikileceklerdi. Bu nedenle gelişim düz ve kesintisiz bir çizgi izleyemezdi. Ayrıca, öznel etkenler, yani insanların "alışkanlık"ları da dikkate alınmalıydı. Yeni toplumsal yapı, gökten zembille inen insanlarla değil, "aşağı üste bağımlılığından, denetimden, müfettiş ve muhasebecilerden vazgeçmiyecek olan bu günkü insanlarla" kurulacaktı. Bu nedenle, "bütün idare makinesinden, bütün devlet kademelerinden bir anda vazgeçmek" ütopyacılıktı. Bir geçiş süreci içinde, temsili kurumlar kaldırılmayacak ancak hem yasama hem de yürütme görevi'ni birarada götüren "hareketli" kurumlar haline geleceklerdi. Ayrıca temsilciler istenildiği anda geri çekilebilecekti. Uzunca bir tarihsel dönem sonunda ise bu tür kurumlar da (aynı zamanda demokrasi de) yok olacaktı. Kısacası, anarşizmin karşısında yer alanlar, yöneten/ yönetilen ilişkisini bir anda ortadan kaldırmayı değil, bu ilişkinin içeriğini ve kurumlarını değiştirmeyi savunuyorlardı.

Demokrasi mücadelesi mi, demokrasi meşgalesi mi?

"Sivil toplumcu"ların demokratik kitle örgütlerindeki kurumsallaşmaya karşı çıkmalarına yol açan dünya görüşlerine kısaca göz attıktan sonra yine öğrenci derneklerine dönelim.

Sivil toplumcular, derneklerin baskı grubu olmasını istediklerini belirtiyorlar. Bu ise en azından iyi niyetli olduklarını gösteriyor. Ancak unutmamak gerekir ki "cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşelidir". Tabii ki iyiniyet bilimsel (en azından gerçekçi) bir bakış açısıyla desteklenmiyorsa. Böylesi bir iyiniyetin bilimsel olduğunu söylemek ise güç. Zira, her tür kurumsallaşmaya karşı çıkmak demokrasi mücadelesini demokrasi meşgalesine dönüştürür; baskı grubu olabilmeyi engeller, olsa olsa dağınıklık sonucu "baskılanan grup" olmaya yol açar. Yetkili ağızlardan "rektör vesayeti" isteminin sık sık dile getirildiği şu günlerde, arzu edilense bu olmasa gerek...

Not: Demokratik merkeziyetçilik ilkesiyle ilgili bilgi için YARIN'ın Ocak sayısında çıkan, Selim Demirci'nin "Demokrasi ve Katılım" başlıklı yazısına başvurulabilir.

1. Fahri Aral, Devlet, demokrasi ve sivil toplum, Yeni Gündem demokrasi ekleri (5), s. 33
2. Murat Paker, Kollarda demokrasi, ormaklaşacı üçleyiş ve alternatif üzerine, Gençlik ve Toplum, sayı 9, s.18
3. Nur Vergin, Demokrasi ve sivil toplum, Yeni Gündem demokrasi ekleri (5), s. 37
4. Kürşat Bumin, Sivil Toplum ve Devlet, Yazko 1981, s.112
5. Murat Paker, a.g.m., s. 18
6. " " a.g.m., s.17
7. " " a.g.m., s.18
8. " " a.g.m., s.18
9. Server Tanilli, Devlet ve Demokrasi, Say yayınları, s.332.

* Aslında böyle bir istem net olarak dile getirilmiş değildir.

Cüneyt Arcayü
Abakay Terör
Üzerine

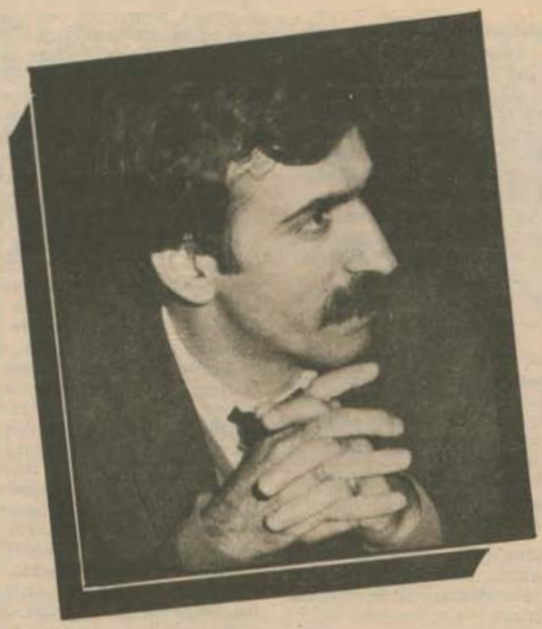

"...Başbakan, siyasi mücadeleyi parlamentoya, 400 kişiye hapsetmeye çalışıyor. Bu depolitizasyon çalışmaları demokrasi ile çelişen bir gelişme kuşkusuz.."

AHMET ABAKAY □ *Türkiye'de 80-90 bin tutuklu ve hükümlü var. Bunların çok büyük bölümü siyasi tutuklu konumunda. Bu, kuşkusuz Türkiye için önemli bir sorun. Bu sorunu ikiye, üçe katlayan bir başka sorun ise, giderek yaygınlaşan ve her geçen gün yeni örneklerle ortaya çıkan işkence olayları. Özellikle, son bir-iki aydır işkence konusu Türkiye kamuoyunun, hatta dış kamuoyunun gündeminden düşmedi.*

Başbakan ve diğer devlet yöneticileri işkence ve işkence sonucu meydana gelen ölüm olaylarından somut örnekler verilince, bunun üzerine ciddi olarak gidecekleri yerine, "bu iddialar yurt dışındaki yıkıcı-kışkırtıcı çevrelerin, belli merkezlerin kasıtlı kampanyalarıdır" gibi işi çok basite indirgeyen tutum ve sözlerle yanıt veriyorlar. Böylesine ciddi, yaşamsal bir olaya devlet yöneticileri neden böyle sorumlu düzeyde bakmıyorlar. Bu konuyu biraz tartışabilir miyiz?

CÜNEYT ARCAYÜREK ■ İşkence konusu Türkiye'nin gündeminden hemen hiç eksik olmadı. Yalnız görünen birşey var ki, işkence olaylarıyla ilgili örneklemeler son yıllarda özellikle de son yılda, 1985'de, daha da boyutlanarak ortaya çıktı. İşkence konusu gündeme geldiği zaman bizim devlet adamlarımızın (ister asker olsun ister sivil) savundukları tezin bir ana ögesi vardır. O da şu; "işkence devlet politikası değildir." Elbette devlet politikası değildir. Devlet politikası olması için herhalde herhangi bir yasaya veya anayasaya "Türkiye'de işkence yapılır" diye bir bükümün konulmuş olması gerekirdi. Ama ne çare ki, Fransa'da daha Fransız ihtilali öncesi olan bir yasa var; "sorgulama öncesi" adı altında işkencenin varlığını açıkça kabul etmiş. Biz de 19. asırdan 20. asıra geldiğimiz için henüz yasalarımızda böyle bir madde olmadığı gerçek. Devlet politikası olarak tanımlamak zordur.

İktidar sahipleri, işkenceyi daima münferit olaylar diye tanımlarlar. Bu nasıl münferit bir olaydır ki, 20, 30, 40, 50, 200'e varan işkence örnekleri vardır. Ve bunların toplamı münferit olay olarak gösterilmektedir. İster münferit olaydır diye, isterse devlet polltikası değildir diye tanımlansın, bir gerçek vardır ki, Türkiye'de işkence özellikle ara rejimlerde ve ara rejimlerden çıkışlarda kendini büyük boyutlarda duyurmaktadır. 1971 darbesinden sonra işkence olayları basına aksetmiştir. 1983'den sonra, özellikle 86'da işkence olayları örneklerle basına yansımıştır.

Türkiye'de işkence olaylarını devlet neden böyle gözler. Bunun içeriyle, içeriden çok dışarıyla ilintili bir gerekçesi vardır. Çünkü artık Batı uygarlığı işkenceyi tamamen dışlamış. Bunun en küçük örneğine karşı bile büyük duyarlılık göstermeye başlamıştır. Türkiye'nin Batı ile siyasal ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi istediği dönemlerde, işkence olayları nedense bizim devlet adamlarımızın hiç işine gelmez. Bunlardan bahsedilmesi, yazılıp çizilmesi kesinlikle karşı vaziyet alacakları bir olay haline gelmektedir. Bunun nedenlerini belirttim. Bu nedenle işkenceyi küçük göstermek, boyutlarını hafife almak gibi bir tutum sergilerler.

□ *Olayı küçültmeye, saklamaya, yok saymaya çalışıyorlar, dediğiniz gibi hafife alıyorlar. İşkenceci polis Sedat Caner'in itirafları açıklanınca panikledi iktidar. Olayı önemsizleştirmeye çalıştı. Saptırdı. Bu polis için önce, "ruh hastasıdır" dediler, sonra "o polis zaten solcudur" tümcesini buldular. Yetkili kişilerin olayların üzerine kararlılıkla gitmek yerine, böylesine işkenceyi savunur duruma düşmeleri, bireysel dahi olsa bu işi (işkenceyi) yapmak konumunda olanlara cesaret vermez mi, onları daha da sorumsuzluğa ve rahatlığa itmez mi? Bunun sakıncası çokaçık.*

■ Bir kere işkenceyi soldaki adam, sağdaki adam yapar gibi bir sınıflandırmaya gitmek doğrudan insan haklarına, en temel haklara saldırı anlamına gelir. İşkence gibi insanlık dışı bir olayın solu, sağı olur mu? Kim yaparsa yapsın, hangi düşünce sahibinden gelirse gelsin, işkence işkencedir, bunun sağı solu olmaz. Burada akla mantıki bir çıkarım geliyor? Demek ki bundan önceki işkence olayları sağ eğilimli insanlar tarafından yapılıyormuş da, bir tane de soldan yapılmış. Yani böyle bir sınıflandırmanın mantıksızlığı kendiliğinden ortaya çıkıyor.

■ *Ayrıca Sedat Caner, "yalnız" bir adam değil, bireysel, münferit bir iş yapmıyor. Adam diyor ki, biz gezici sorgu ekibiyiz. Ellerinde alet-edavat götürdükleri her yerde, kendilerine emniyetçe binalar, odalar tahsis ediliyor. Aletler, ya hazır ya eksiklerini yanlarında taşıyorlar. İşkence sırasında ölüme yaklaşana müdahale için doktor bile var diyor polis. Bu da işin çok sistematik, kurumsallaşma düzeyine varmış olduğunu ortaya koyuyor.*

■ Daha da öteye gidebiliriz, şimdi bir yığın işkence olayı kamuoyuna yansımıyor. Adam işkenceyi görmüş, çıkmış kendine göre de yaşam düzenini kurmuş. Şimdi bunu çıkıp söylese başına neler gelebileceğini düşünüyor ve susuyor. Belki de bizim bilmediğimiz sayısız örnekler cezaevlerinden, sorgulama merkezlerine kadar çeşitli örnekler var. Fakat insanın doğasındaki çekingenlik ve haklı olarak yaşamında geçirdiği o büyük olaydan sonra bir kere daha, aynı çarkın içine düşme korkusu, bunları kamuoyuna açıklamalarını engelliyor.

□ *İşin bir başka boyutu, korku ile ilgil olmayan başka bir yanı var. İşkence'nin kanıtlanması, açığa çıkarılması zor. Bir kişi işkence gördüğünü, (korkmasa) anlatsa bile, vücudundaki izler kaybolmuş olabiliyor. Ya da uzun süre tutuklu kalma nedeniyle dışarıyla ilişkisi koparılıyor, ne rapor alabiliyor, ne anlatabiliyor. Somutunu kamuoyuna ulaştıramıyor Ayrıca gizli yapılan bu olayda kanıt bırakmamak için, işkenceciler herhalde çok sistemli, bilimsel çalışıyorlar.*

■ Bunlar çok klasik yöntemlerdir. Bunun Güney Amerika'daki diktatörlük rejimleri sırasında tarihte yığınlarca örneği vardır. İşkenceyi yapacaksın, işkence izlerini sileceksin, sonra doktora götüreceksin, vücudunda yara izi yoktur diyeceksin. Olup bitecek. Bu vücuda yapılan vurgulamaların sonucu işkenceler. Bir de manevi işkence var. İşkencenin bir tek çizgi içinde anlatılabilen şekli yok ki, yüzlerce metot geliştirilmiş. Kitaplara geçmiş. Kitaplarla bu sağa sola öğreti halinde yayılmış. Hatta o kadar ki, elektronik birtakım araçlar vasıtasıyla, hiç iz bırakmadan da adamın beynini tahrip etme ya da vücudunu sarsma olanakları da bugün yığınlarla örnekleriyle var.

Anlaşılır gibi değil, "efendim bunlar münferit olaylardır, fazla büyütmemek lazımdır" diyebiliyorlar. Efendim, bir tek olay dahi olsa bunu büyütmek, duyarlı olmak lazımdır diyorum ben. Kaldı ki Diyarbakır savcısı, "hapisanede 30 sanık ölmüştür" diyor ve bunları sınıflandırmıyor. 30'unun şu kadarı şu olaydan, şu kadarı şundan diye. Bunları da bırakıyorum, bir tek olay, bir tek insan olsa dahi, bir tek insana işkence etse dahi, devlet eğer devletse bunun üstüne gidip gerekeni yapmalıdır. Neden devlet, ciddi ve bütün verileriyle, içinde doktorundan psikoloğuna kadar bilim adamlarıyla mücehhez bir araştırma kurulu kurup da, bu olayların nedenlerini, yapanların kimliklerini saptamak için ciddi bir yola gitmiyor?

□ *Ne zaman somut bir işkence olayı açıklansa, devlet yöneticileri hemen "bu dış güçlerin, Türkiye'ye düşman işbirlikçilerin tek merkezden yönettikleri bir senaryodur" gibi demagojik sözlerle, saptırmaca yollarla işi geçiştirmeye çalışıyorlar. O zaman, Diyarbakır Askeri Savcısının dış "yıkıcı güçler"le işbirliği yaptığını, o merkezlerden emir aldığını söyleyebilir miyiz? Size göre, bu savcı o odaklarla işbirliği içinde olabilir mi? Bu örneği çoğaltmak mümkün, Süleyman Demirel de işkencecileri suçladı, hatta MDP başkanı Söylemezoğlu da bu olaya karşı sözler söyledi. Bu kişiler de mi o "yıkıcı" güçlerle beraber çalışıyor, ne dersiniz?*

■ Bu işbirliği konusu var ya, her konuda gündeme gelir! Bir yazı yazarsınız, "Efendim, bu bizim radyonun paralelinde bir laf.. yav kardeşim, ne bizim radyoyu dinlerim, ne bilirim, ne dış güçlerle bilmemneyle ilgim vardır. Ben de mantığım gereği, o yazıyı yazmışımdır. Dış güçlerle bağlantılıymış. Eğer, dış güçler diye bir tanım yapılacaksa, bugün o tür suçlamalar yapanların, ben tam aksi mantıkla, dış güçlerle ilintisini kurabilirim. Ben de çıkar derim ki, "efendim, Türkiye'nin iç politikası hatta ekonomisi bile dış güçlerle ilintilidir ve bu IMF'nin parmağından başlıyordur,"Bunu daha geniş ayrıntılı ve okuyucuya çok rahat gelecek bir mantık dizisi ile, "bugünkü iktidarın da Washington'dan idare edildiği şeklinde sunabilirim. O zaman, yani bu tutarlı mı olur? Sayın Özal'a göre, tabi tutarlı olmaz. Gerçi bana göre yer yer tutarlı olur da ona göre olmaz.

□ *Bunlar, işi demagojiye kaydırma, aldatma kolaycılığı ya da köşeye sıkışmanın verdirdiği kaba tepkiler. Biraz da suçüstü yakalanmayı savuşturma yolları. Ama pek inandırıcı olamıyorlar gibi geliyor bana. Konuyu, olayı saptırma davranışı..*

"...Bir tek olay, bir tek insan olsa dahi, bir tek insana işkence edilse dahi, devlet eğer devletse, bunun üstüne gidip gerekeni yapmalıdır.."

rek ve Ahmet ve Demokrasi Konuştular

■ Saptırmak, işi küçük göstermek ve bu tür savları öne sürenleri de amaçlı birtakım kişiler gibi teşhir etmek alışkanlığı. Zaten biz bundan kurtulamıyoruz.

□ *Şimdi Türkiye'de geçmiş yıllarda, şiddet olayları ile ilgili olarak "gizli iktidar odağı"ndan çok söz edildi. 1973'lerde Türkiye kamuoyunun gündemine giren Kontrgerilla olayı yıllarca tartışıldı. Siz, yayınladığınız dizi kitapların yedincisinde (Demokrasimin Sonbaharı 1977-1978) AP Genel Başkanı'na soruyorsunuz.*

"Sav Şu: Kontrgerilla = Ordu + Emniyet Genel Müdürlüğü + Mit. diyorsunuz. Demirel de "Evet" diye yanıtlıyor ve ekliyor. Ama böyle bir kuruluş yok rastgele adamlar bunlar"

Öte yandan, Bülent Ecevit 1 Mayıs 1977 kanlı olaylarından sonra, Köşk'e çıktığında, Cumhurbaşkanı Korutürk'e bıraktığı mektupta kontrgerillayı ima ediyor. Bu imalar ordu'ya kadar uzanıyor.

1971 döneminin Başbakanı Ferit Melen, sizin "kontrgerilla konusunda neden bir açıklama yapmıyorsunuz?" sorunuzu "yaptım diyelim. Herkes üzerime saldıracak. Beni kim savunacak, hangi gazete?" diye yanıtlıyor.

1 Mayıs 1977 katılamının sorumluluğunda kontrgerillayı ima eden Ecevit, başbakanlığı sırasında, Demirel'in bu konuyu gündeme getirmesi üzerine konuyu geçiştirmek konumuna giriyor. "Ben bu son günlerin talihsiz tartışmasının artık sona ermesini diliyorum" diyip işi bitiriyor Ecevit.

Beri yandan Ecevit, 3 Şubat 1978'de Demirel'e verdiği yanıtta kontrgerillayı tanımlarken, 'Türkiye'de dışa dönük olarak oluşturulan bu gayrinizami savaş ve savunma kavramı öyle anlaşılıyor ki, ülkemizin bunalımlı bir döneminde o yılların bazı sorumlularınca içe dönük olarak kullanılmıştır" diyor.

Yine sizin kitabınızda vurgulıyor. CHP'nin Akgünlere adlı seçim bildirgesinde, 1974'de, "bir resmi devlet örgütü olan MİT'in bu gibi işlemlerdeki rolü inkar edilmeyecek kadar ortaya çıkmıştır. Sıkıyönetim kanadı altında faaliyet gösterdiği anlaşılan kontrgerilla diye bir örgütün faaliyeti bütün dünyada duyulduğu halde resmi makamlarca üzerinde bile durulmamıştır" deniliyor.

■ Benim bu konuda yargım şu: Kontrgerilla'nın varlığı üzerine son derece önemli kişilerin, önemli varsayımları, hatta somut hareketleri vardır. Biz Türkiye'de kontrgerillanın varlığını kabul etmişizdir ve ona göre bazı araştırmalar yapmışızdır. Ben dedim ki kitapta, kontrgerillanın varlığını saptayacak kanıtları aramakla ömrum geçecek. Ecevit, bana bir örnek de verdi. Bir yere gitmiş. Ordu komutanı ile yemek yiyor. Orda bir adam geziyor. Ecevit, ordu komutanına demiş ki "yabu burda kontrgerilla var mı?" "Var," demiş ordu komutanı, "kim başkanı?" demiş Ecevit, "işte bu gezen adam," demiş ordu komutanı. "Ee peki, kim bu adam?" demiş. Ordu komutanı devam etmiş, "MHP il başkanı bu gezen." Şimdi yani, bunu gülerek anlatıyordu.

Benim yargım şu, Ecevit bâlâ kontrgerillanın varlığına inanıyor. Bunu yadsımıyor. Ancak devletten uzaktır. Onun için eline yeni bir belge, kanıt geçmesi olanağı da yoktur. Onun için belki şimdi "bu konunun, tartışmanın artık sona ermesini diliyorum" demeye getirliyor.

Yalnız bütün açıklamalarda şu görülüyor. Kontrgerilla nedir? Özel Harp Dairesi'ndendir. Eee, Özel Harp Dairesi nedir diye soruyorsun. Genelkurmaya bağlı bir bünye çıkıyor. Ee o dönemde görev almış insanlara soruyorsunuz. Örneğin, Hasan Esat Işık'a soruyorsunuz. Bu, "Amerikanın örtülü biçimde verdiği paralarla faaliyet yapan kendine göre planları olan bir örgüttür" diye açıklamada bulunuyor. Ee bunu devlet içinden soyutlamak nasıl olacak, diye insanın aklına *en* azından mantıksal bir soru gelmez mi? Birtakım veriler vardır ki kuşkuları artırır, kuşkular ve verilerle beraber bir neticeye gidilir, "vardır"a gelinir. Eğer bütün bu tartışmalardan sonra kontrgrilla kaldırıldıysa, bu da mutluluk verecek bir olaydır.

□ *Son sıralarda Depolitizasyon olayı gündeme geldi. Başbakan kendilerinden başkasının siyaset yapmasını istemiyor. Siyasi mücadeleyi parlamentoya, 400 kişiye hapsetmeye çalışıyor. Bu depolitizasyon çabaları demokrasi ile çelişen bir gelişme kuşkusuz. Bu konuya girebilir miyiz?*

■ Bir kere senin bu söylediğin noktalar Türkiye'de kurulmak istenilen ve kağıt üzerine dökülüp uygulamalara geçilen siyasal sistematiğin sonucudur.

Aynı sözleri değişik cümleler içinde fakat amaçta birleşerek Sayın Cumhurbaşkanı da söylüyor, sayın Başbakan da söylüyor, Sayın Başbakan'ın altındakiler de söylüyor. Bu neyi gösterir; Türkiye'ye yerleştirilmek istenilen siyasal şematikte bugünkü iktidar, geçmiş askeri iktidarla özdeşleşmiştir ve aynı çerçeve içinde hareket etmenin mutluluğunu duymaktadır. Eğer meclis gerçekten meclis olmanın fonksiyonlarını işletiyorsa, birtakım tartışmalar eleştiriler gündeme gelip yapılacak, meclis çalışmalarını bitirdiği anda vatandaş, "meclis çalışmalarını bitirmiştir, artık bizbu konuları konuşmayalım, düşünmeyelim" diyecektir'e kadar inen bir mantık sergileniyor. Ee o zaman bu ne oluyor, bu siyaseti sadece meclisin içine hapsetmeye yöneliyor. Bu ne demektir? Vatandaşın beş yılda bir, oyuna müracaat edilir. Ama oyunu aldıktan sonra, siyasal ve ekonomik konularda hiçbir düşünce söyleyemeyen, sadece bir oy aracı olmaktan öteye gitmez. Esas sıkıntı da buradadır. Konuşan-konuşmayan Türkiye deyiminin altında da bu yatıyor. Vatandaş kendi sıkıntılarını bir iktidar oluştuktan sonra da söyleyemedikçe o zaman demokrasinin kendine özgü ögeleri ne oluyor? Hepsi rafa kaldırılıyor. Bunu tabii ki, Sayın Özal çok istiyor ve hep sığındığı birşey var. "Aman 12 Eylül öncesine dönmeyelim." Şu 12 Eylül öncesine dönmenin de bir tarifini yapsak da, meselenin ne olduğunu anlasak.

Bugünkü istek şudur: Konuşulmayacak, beş yıl süreyle tartışmalar sadece parlamento içinde yapılacak. O da yapılabilirse ki ben yapıldığına da inanmıyorum. Parlamentonun bir parlamento fonksiyonunu işlettiğine inanamıyorum... Orda kalacak, 5 yıl sonra sandık açılacak. Vatandaş oyunu atacak gidecek. Bir daha hiç birşeye karışmayacak. İstenen bu, eğer böyle bir düzen isteniyorsa, onun adı demokrasi değildir.

□ *Bu 12 Eylül öncesine dönmedönmeme öyküsü de artık demagojik malzeme olmaktan çıkarılmalı herhalde. 12 Eylül öncesinin olumsuzluklarının sorumlularının kimler, hangi iktidar odakları olduğu tüm verileriyle, ortaya konulmuş, açıkça saptanmış değil. 12 Eylül öncesinin gerçek sorumlularının içeride olmadıkları, serbest olduklarını sezmek de zor değil. 12 Eylül sonrasına gelince, bunu devletin en yüksek kademesindeki kişiden, hükümet başkanına, diğer iktidar yöneticilerine kadar hiç kimse 12 Eylül sonrasını "demokrasi" olarak değerlendiremedi. Bu yetkililer, bu dönem için ya "ara dönem" ya da "geçiş dönemi" gibi deyimler kullandılar. 12 Eylül sonrasında temel hak ve özgürlüklerin, işçi ve sendikal hakların nasıl ortadan kaldırıldığı açık. 12 Eylül öncesine mi dönelim diyenlere herhalde, "12 Eylül sonrasında mı kalalım" diye sormak gerekmez mi?*

■ Şimdi artık o "geçiş dönemi" deyiminden de vazgeçtiler. Bu oluşmanın demokratik bir düzen olduğunu söyler hale geldiler. Kendi sistemlerinin yerleştiğini benimseyen bir tutum içine girdiler. Olay bu kadar basittir bence.

□ *Şimdi bir de çok konuşulan, ya da konuşulmaya başlanan, şeriatçı akımlar sorunu var. Bugünkü iktidar da uygulamalarında gerek açıkgerek çok ince yöntemlerle şeriatçı akımların güçlenmesine önayak oluyor. Bundan Başbakanın kendisinin, 12 Eylül öncesi dinci bir partinin ileri gelen bir elemanı (adayı) olması, ya da kardeşinin yine aynı partinin üst düzey yöneticisi olmasının payı da olsa gerek. Siz 12 Eylül öncesi de bu konulara yoğun eğildiniz, yazılar, haberler yazdınız, değerlendirdiniz, eleştirdiniz filan. Bugün tabloyu nasıl görüyorsunuz? Şeriatçı akımların laik bir Türkiye için, ya da cumhuriyetle yönetilen bir Türkiye için tehlikeli boyutu var mı?*

■ Ben buna kendi sınırlarım içinde biraz da espriyle bakmak istiyorum. 6 Eylül 1980 günü Konya'da bir miting yapıldı. Eski, kapatılan MSP'nin bütün yöneticileri bu miting dolayısıyla ve birtakım konuşmaları nedeniyle 3,5 yıl kadar mahkeme sürdü, beraat ettiler. Oysa Sayın Evren'in 12 Eylül ve 16 Eylül 1980'de yaptığı radyo ve televizyon konuşmalarında basın toplantılarında açık seçik olarak bu hareketleri'n bir çeşit 12 Eylül'ün nedeni olduğunu ifade eden sözleri var. Aslında bu türden bir açıklamayı benden değil, lütfen sizin sayın Evren'den sormanız gerekiyor. O ne düşünüyor? Çünkü, o sırada bu akımı ve kişileri suçlayan da kendileriydi. Bunların var olduğunu söyleyen de kendileriydi. Şimdi mahkemenin bu beraat kararından sonra elbette bu konuda, varlığı ya da yokluğu konusunda bir yargıya varmış olmalıdır. Yine de kendisine sormanız gerekir herhalde.

□ *Teşekkürler, sohbet sorularımızı yanıtladığınız için.*

Fotoğraf: Memet Güzel

Varlık Özmenek "Tarihsel taraflar, 'demokrasi' ile 'antidemokrasi'dir"

YARIN Sayın Özmenek, basının kamuoyunu aydınlatma, etkileme, hatta kamuoyu oluşturma açısından yüklendiği işlev, özellikle demokratik yaşamın diğer düzlemlerindeki konuşma, tartışma olanaklarının kısıtlanması ile ön plana çıkıyor. Bu, beraberinde basın özgürlüğüne yönelik önlem ve uyarıları da getiriyor. Bu bağlamda, son günlerde basına yönelik kısıtlamaların hareket noktası sizce ne olmuştur?

VARLIK ÖZMENEK ■ ANAP Gaziantep Milletvekili Ata Aksu tarafından hazırlanan ve ANAP'lı 109 milletvekili tarafından imzalanan ve önümüzdeki günlerde TBMM'ne sunulacağı bildirilen yasa önerisinin adı oldukça ilginç; şöyle: *"Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kanun Teklifi"*

Edinilen perde arkası bilgilere göre, ANAP *Genel Başkanı* sıfatıyla Turgut Özal böyle bir hazırlığın destekçisi. Ancak *Başbakan* sıfatıyla *hakem* görünümünü yeğliyor. Nite kim, "bu, hükümet tasarısı değildir" dedi ve Mecliste ANAP grubunu serbest bırakacağını söyledi.

Anımsanacağı üzere, "müstehcenlik" tartışmaları, aynı ideolojik temele dayanan, kendi içinde çekişmesine karşın bütünleşme (resmileşme) yönünde önemli aşamaları tırmanan görüşler arasında yapılıyor. Bir yanda, "ahlakçı" ANAP Genel Başkan Yardımcısı ve O'nun temsil ettiği görüş, ötede ise, "Basın Özgürlüğü" konusundaki duyarlığı, Playboy, Playmen, Erkekçe, Gözde Kadın, Bravo vb. gibi yayınların geleceğiyle depreşmiş görünen "kar - ahlak"çı tekelci görüş... Bunlar, "liberal" diye nitelenerek paylaşılan ekonomi-politiğin ve ortak ideolojik kanadın esasta birleşen, teferruatta kapışan kardeşleri.. Sayın Turgut Özal'ın, sorun önünde iki ayrı sıfatla yer alması da bundan ileri geliyor kanımca. Genelde, ayrıntıdaki görüş ayrılığına karşın bu ideolojik kanatta "demokrasi" ve "basın özgürlüğü" kavramlarının çağdaş anlamda yeri yok; demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla sağlanıp, geliştirilmesi yönünde de ciddi bir sorunları yok. "Toplumsal ikiyüzlülük" burada da geçerli. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent'in deyişiyle, "bizi 60 yıl değil, 100 yıl geriye götürmeyi" amaçlayan bu yasa bazırlığı nereden çıktı, denilebilir. Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanı Oktay Kurtböke, "meseleyi bir Playmen, bir Playboy, bir Erkekçe, Gözde Kadın ya da Bravo meselesi olarak görmediklerini" belirterek, "muhalif konumdaki gazeteler"in hedef alındığını söylüyor ve kanımca, cinayet hazırlığının hareket noktasına dikkati çekiyor.

□ *Basın özgürlüğünü hedef alan uygulamaların hangi gerekçelerle gündeme getirildiği ve hangi amaçları taşıdığını anlatır mısınız? Basın tarihimiz bu gerekçe ve amaçları nasıl örnekliyor?*

■ En başta yasa önerisinin adını "ilginç" bulduğumu belirtmiştim: "Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kanun Teklifi"

İlginçtir ki, Türkiye'de "muzır neşriyat" kavramı, basın tarihi kadar eski. Basında her zapt-ü rapt'ın *"çocukların korunması"* için yapıldığı da bir o kadar eski. Eskiye dönüldüğünde, 200 dönemde iade-i itibarına çalışılan Abdülhamit II. ve dönemine geliniyor. (TRT yayınlarının yanısıra, Milli Gazete'nin 10 Şubat 1986 günlü manşetininin altında şunları okuyoruz: "Resmi politikanın bile tavrı değişti. Eskiden 'Kızıl Sultan'dı, bugün Sultan Abdülhamid. Yarın mutlaka 'Ulu Hakan' olacak, bundan şüpheniz olmasın!")

Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan Osmanlı Tarihi VIII. Cildin (Yazan Ord. Prof. Enver Ziya Karal) 263. sayfasını okuyalım:

"İlkin basın hürriyeti kaldırıldı. Abdülhamit II.'nin bu hususdaki gerekçesi şu idi: *'Bizim memleketimizde halk, henüz, çok saftır; çok az okumuştur; insanlarımıza çocuk muamelesi yapmıya mecburuz; çünkü, gerçekte onlar büyük çocuklardır. Aileler ve terbiyeciler gençliğin elinde zararlı yazıların bulunmamasına itina gösterdikleri gibi, hükümet de biz de halkın zihnini zehirliyecek herşeyi ondan uzak bulundurmalıyız.'* Bu noktadan hareket edilerek basına gayet ağır bir sansür konuldu. Yayımlanmasına müsaade edilen gazetelerin sahiplerine ve yazarlara ayrıca, menfaatler sağlanmak suretiyle istibdadı tasvip edici yazılar yazmaları temin edildi."

Bugüne geldiğimizde, işin "menfaatler" tarafı tartışılıyor. Canım bu bir rastlantıdır, denilebilir. Doğrusu, 33 yıllık baskı döneminin ve O'nun simgesi Abdülhamit II.'nin yüceltilmesinin rastlantıdan çok, tıkanan egemen ideoloji açısından bir siyasal çıkış denemesi özelliği taşıdığı daha fazla akla geliyor.

Öyle ya, halk hâlâ "çocuk", yönetenler de "baba!"..

Türkiye'de kuruluşu ile iktidar olması hemen hemen yaşıt, topu topu 2,5 yıllık bir partinin bir milletvekili çıkacak, 109 arkadaşına önerisini imzalatacak ve gerekçe olarak da, "Türk toplumunun geleceği, çocukların ruh, beden, ablak ve düşünce yönünden iyi yetiştirilmesine bağlıdır. Tasarı da, bu görüşe hizmet etmeyi amaçlamaktadır" diyecek, biz de "eh, bari korunalım" diyeceğiz! Bakın daha daha neler söylüyor; sayın milletvekili:

"Başbakan bunu yapar düşüncesiyle yola çıkıyoruz. Ülkenin kaderini o kişinin eline teslim etmişiz. Ülkemizin kaderinde o kişiye güveniyoruz da, böyle bir konuda neden güvenmiyoruz?.." (Bkz. Nokta dergisi, 23 Şubat 1986, sf. 32)

Dönelim yukarıda sözünü ettiğim Osmanlı Tarihi adlı eserin 411. sayfasına ve "İstibdat Devri Müeasseseleri" başlıklı bölümü okumaya devam edelim:

"O, Kanunu Esasiyi ilan ettiği ve Mebuslar Meclisini de açtığı vakit, millet tarafından seviliyor ve alkışlanıyordu. Bununla, lehinde yazılar çıkıyor ve göklere çıkarılıyordu. Fakat Osmanlı-Rus harbinin felaketleri başlayıp çorap söküğü gibi devam edince aynı millet aynı matbuat felâketlerden sorumlu olanları araştırmaya başladı..

...Abdülhamit II. Osmanlı halkını çocuk seviyesinde görüp ve çocukların idare edildiği gibi idare edilmesi lüzumuna kanaat getirmiş bulunuyordu. Bu noktadan hareket ederek diyordu ki: *"Ana-baba ve terbiyeciler, nasıl çocukların elinde zararlı kitaplar bulunmamasına itina gösterirlerse, hükümet de halkın fikirlerini zehirleyecek şeyleri ondan uzak tutmak zorundadır.* Fakat fikirleri zebirleyen şeyler nelerdir? Hiç şüphe yok ki, yine fikirlerdir. O halde Abdülhamit II. istibdat rejimini devamlı kılmak için fikirde yalnız ve ancak zehir bulunduğunu kabul edip onu yasak edecektir.." Bugün için de, benzerlikler mükemmel; iş "Yelâket"i bulmaya kalıyor!-Arayan da buluyor...

Burada sıra ve yeri gelmişken hemen ekleyeyim: TRT'nin bazı sözcükleri yasak etmesinin de temelinde aynı ideoloji vardır. İşte, Abdülhamit II. döneminde yasak edilen sözcüklerden bazıları, Vatan, hürriyet, meşrutiyet, grev, suikast, ihtilâl, anarşi, kıtal, sosyalizm, dinamit, kargaşalık, hal, Makedonya, Girit, Kıbrıs, Yıldız, Murat ve saire..

□ *Evet, sözcüklerin yasaklandığı baskıcı Abdülhamit II. döneminden 1980'lere geldik ve gene bazı sözcüklerin kullanılmasının sakıncalı, bazılarının yasak olduğunu görüyoruz. Basına yönelik bu yasaklar neyi hedefliyor, kime zarar veriyor? Az önce, basın açısından bugün varılan nokta vahimdir, dediniz. Türkiye'de basın hiç mi özgür olmadı? Bu vahimliğin içinde hiç mi umut ışığı yok?*

■ Görüldüğü gibi, basın tarihi denilince, yasaklar, baskılar, engeller, "muzır neşriyat", saraydan (yani siyasal iktidardan) menfaatler, yardımlar, birbirini izliyor. Bugün varılan nokta vahimdir. Geçtiğimiz yıl gazete, dergi kağıt fiyatlarına bir gecede yüzde 49 zam yapıldı; yani 100 liranızı sabah kalktığınızda 61 lira olarak buldunuz, büyük basından çıt çıkmadı. Ezilen kimdir? Okuyucu kitleler, düşün, yazın basını. Kâr ezilmedi. Olsun varsın, insanlar gazete, dergi okumasın! Fırın, ocak, buzdolabı, dünyada başka bir örneği var mı bilmiyorum, tekelci basın teknik rakibi konumundaki televizyonu, "peşin fiyatına taksitle" sattı; satıyor.. Önemli olan kâr ve ideolojidir.. Bu yüzden olayda "kâr" üzerinde bir patırtı kopuyor. Oysa toplumun çürütülmesi de çok önemli ideolojik bir kâr! Yani depolitizasyon

Türkiye'de basın hiç mi özgür olmadı? Ben bu sorunun ayrıntılı yanıtından çok, kalkış noktası olması gereken tarihsel döneme işaret edeceğim. 1919-1923 yılları Anadolu basını. Bu da ne denli düşündürücüdür ki, Türkiye'nin zaferle taçlandırdığı Bağımsızlık ve Ulusal Kurtuluş savaşı dönemi.. Türkiye'nin antiemperyalist, demokratik nitelikteki savaşımını, tarihinin en büyük dönüşümünü, Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirdiği dönem.. "Bağımsızlık", "özgürlük" eksenlerinde her türlü düşüncenin tam bir serbestlik içinde ifade edilebildiği, karagünün kurtuluş aydınlığına dönüştürüldüğü dönem.. Demokrat basının böylesine soylu bir şafağı var.

Türkiye'de demokrasi, basın özgürlüğü gibi kavramlar tartışılırken, görünürdeki tartışma masasının "müstehcenlik"le kurulması halen tek kale oynayan tarafların içinde bulundukları düşün mezbeleliğini kanıtlayan bir başka olgu. Oysa tarihsel taraflar, toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi "demokrasi" ile "antidemokrasi" dir... Ve ikinci taraf adına "üzgünüm" ki, toplumun, tarihin yasaları ileriden, "demokrasi"den, yana. Böylesine soylu bir üzüntüye de "çocuklar" ve "babalar" katlanmak zorunda.. ●

Karikatür: PLANTU

Sıddık Bilgin Olayı Üzerine...

A. Timur Türkan

İşkence olaylarının günlük basına yansımasıyla birlikte kamuoyundaki insan hakları tartışması da daha geniş bir çerçeveye oturdu. İlk olarak bir gazetecinin girişimiyle ortaya çıkan öğretmen Sıddık Bilgin'in öldürülüşü de, gazeteciler ve SHP milletvekillerinin olay yerine yaptıkları gezi sonrasında tartışmalara yeni bir boyut ekledi. Aşağıda gazeteci arkadaşımız A. Timur Türkan'ın izlenimleri ile SHP Adana Milletvekili Cüneyt Canver'in Yarın'a Güneydoğu gezisi ve işkence olayları konusunda yaptığı açıklamaları sunuyoruz.

Karikatür: ALTAY MARTI

SHP'nin Elazığ, Bingöl, Diyarbakır yörelerine yaptığı yurt gezisinin birinci gününün akşamı Elazığ'da konakladık. Orada bir vatandaş "gazeteci misiniz biraz konuşabilir miyiz?" diye yanıma yaklaştı. Yöre sorunlarıyla başlayan konuşmamız işkence ve jandarmanın baskısından yakınmayla devam etti ve isminin açıklanmamasını isteyen vatandaş, Bingöl ili Genç ilçesi Dedebağ köyü öğretmeni Sıddık Bilgin'in öldürülüşünü anlattı. İlgimi çekmişti, karar verdim bu olayı ortaya çıkarmaya. Olaya şahit olduğu anlatılan, Bingöl MSP eski senatörü ve Sıddık Bilgin'in amcası Mehmet Bilgin ile İstanbul'dan telefonla görüştük ve buluşmaya karar verdik. Bir baftasonu İstanbul'a gittim ve Mehmet Bilgin'den olayı anlatmasını istedim. Bilgin tüm olayı kendisine anlatıldığı biçimde ayrıntılarıyla aktardı ancak olaya şahit olmadığını, o anda başka bir köyde bulunduğunu söyledi. Olaya şahit olan kardeşinin ise halen Adapazarı'nın Pamukova ilçesinde oturduğunu bildirdi ve adresini verdi.

Akşam 22.30 sıralarında olaya şahit olan ve Sıddık Bilgin ile birlikte üç gün üç gece işkence gören Giyasettin Bilgin ile görüştüm. Sıddık Bilgin'in işkence gördüğünü ve askerlerce Rasta düzlüğünde kurşuna dizildiğini anlattı, ağlayarak, elleri titreyerek.

Birkaç gün sonra, olaya anında müdahale eden Genç ilçesi Cumhuriyet Savcısı Kazım Özbek ile görüşmeye gittim. Savcı Bilgin'in kaçarken "dur" ihtarına uymadığını ve askerlerce vurulduğunu anlattı. Öğretmen Bilgin'in cesedini amcası Giyasettin Bilgin'e imza karşılığı kendisince verildiğini de anlatan savcı, "ancak duyduğuma göre ceset ailesine teslim edilmemiş" dedi. Olay anında yanında doktorun da bulunduğunu belirten savcı, ceset üzerinde anında otopsi yapıldığını belirterek gördüklerini şöyle anlattı:

"Bilgin'in cesedi yerde duruyordu. Kafasının sol tarafı tamamen parçalanmış, kanlar içindeydi. Sol ayağının dizden aşağısı ise tamamen morarmış, hiç kan akmamıştı. Delik deşikti."

Resmi işlemleri bitirdikten sonra, Suveren jandarma karakolundan ayrıldığını ve olayla ilgili tüm evrakları sıkıyönetim komutanlığına gönderdiğini anlatan Savcı Özbek, sıkıyönetim bölgesi içinde olduğu için soruşturmayı kendisinin sürdürmediğini de sözlerine ekledi.

Olay TBMM'ye getiriliyor..

Daha sonra Sıddık Bilgin'in ölümü TBMM gündemine, SHP İçel milletvekili Ali İhsan Elgin tarafından bir soru önergesiyle getirildi. Elgin, Bilgin'in işkence sonucu öldürülüp öldürülmediğini Başbakan Özal'a sordu. Elgin, Bilgin'lerin yaşadığı Doğanlı köyünün jandarmalar tarafından zorla boşaltılıp boşaltılmadığını da sordu.

Yerinde İnceleme

Sıddık Bilgin'in öldürülüşü olayını tesadüfen öğrenen SHP, yerinde inceleme yapılması için, Bingöl'e bir heyet göndermeye karar verdi. Diyarbakır milletvekili Kadir Narin, Sinop milletvekili Barış Can, Mardin milletvekili Kenan Nehrozoğlu, İçel milletvekili Ali İhsan Elgin ve Adana milletvekili Cüneyt Canver'den oluşması kararlaştırılan heyetten sadece Canver ve Elgin olay bölgesine gelebilmişti. Genelbaşkan Gürkan'a göre, Kadir Narin ve diğerleri "daha önemli" bir göreve gönderildikleri için gelememişlerdi. Elgin ve Canver'in dışına SHP MKYK üyesi ve Danışma Meclisi üyelerinden Kamer Genç de heyete dahil oldu, yaklaşık 12 gazeteci ile birlikte Genç ilçesine gelindi.

Burada savcı ve kaymakamla görüşen Canver ve Elgin güvenliklerinin sağlanmasını istediler. Ancak yanlarına asker verilmesini istemediler. Zor bir yolculuktan sonra, Bingöl'den yüzbaşı Ali Şahin komutasında gelen 89 kişilik askeri grubun karargah olarak kullandıkları Suveren jandarma karakoluna gelindi. İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'un açıklaması üzerine jandarma karakolu bahçesinde gömülü olduğu ileri sürülen Sıddık Bilgin'in Mezarının görülmek istendiği söylendi. Görevli assubay da sinirli bir şekilde "Ben askerim, gösteremem. Ayrıca ceset karakol bahçesinde değil karşısındadır. Yerini de herhangi bir vatandaşa sorsanız gösterir" dedi. Yanımızda bulunan Sıddık Bilgin'in akrabalarından bir kişi karakolun arkasından bir yol göstererek bir ağacın dibinde mezara benzer bir yeri gösterdi. "Sıddık Bilgin'in cesedi burada" dedi. Mezarın toprağı halen ıslaktı, etrafı taşlarla çevrilmişti. Göstermelik bir mezar yapılmış diye düşündük ama, orada bulunan bir başka vatandaş ise, "Bilgin'in cesedi burada. Siz gelmeden iki saat kadar önce mezarın üzerine biraz toprak attılar. Etrafını taşlarla çevirdiler" dedi. Bizim geleceğimiz karakola haber verilmişti. Mezar yerini tespit ettikten sonra İçişleri Bakanı Akbulut'un boşaltılmadığını iddia ettiği Bilgin'lerin yaşadığı Doğanlı köyüne doğru yola koyulduk. Tren yolunu takip ettikten sonra, dağa doğru yola çıkacaktık ki, karşımıza Bilgin ailesinden Sıddık Bilgin ile beraber işkence gören ve isminin açıklanmasını istemeyen bir vatandaş çıktı. Olayı ayrıntılarıyla anlatan vatandaş, Sıddık Bilgin'in önce dövülerek öldürüldüğünü sonra da kaçarken vurulduğu diye, kurşuna dizildiğini anlattı. Görünmemek için gazetecilerin arasına giren vatandaş, olaydan sonra kendisinin tehdit edildiğini, bölgeyi terk etmesi için baskı yapıldığını anlattı. Vatandaş, kendisine yaşama garantisi verildiği takdirde herşeyde şahitlik yapabileceğini de bildirdi.

Yaklaşık 2,5 saatlik zorlu bir tırmanıştan sonra köye varabildik. Hayalet köy tanımına uygun bir şekilde hiç bir canlı yok. Evler bomboş. O ara olayın geçtiği ve askerlerin karargah olarak kullandıkları köy okuluna pencereden girildi. İçerde okulun karargah olarak kullanıldığını ispatlayan askerlerin nöbet çizelgelerini gösterir listeyi bulduk. Listede kimin hangi saatte nöbet tutacağı yazılıydı. Orada birkaç gün kalındığını doğrular bir belgeydi bu. Köydeki incelemeler bittikten sonra geri dönüş başladı. Hava kararmak üzereydi.

Ben biraz acele ederek önden gittim. Tren yolunu buldum ve yürümeye devam ettim. Tam o sırada köpek sesiyle irkildim. Bir iki adım daha attım "dur" diye birisi karanlıkların ötesinden bağırdı. Durdum. "Kimsin" diye sordular. "Gazeteciyim" dedim. Ellerimi kaldırarak yavaş yavaş yaklaşmamı istediler.

Birden iki asker'in silahlarını üzerime doğrultmuş olduğunu gördüm. Kimliğime baktılar ve "buralarda dolaşma, yasak bölge, karartma var, cabuk ve sessizce uzaklaş buradan" diye ihtarda bulundular. Ben arkadan daha 15 kadar kişinin geldiğini söyledim. Kendi aralarında bir şeyler konuştular ve hemen buradan ayrılmamı istediler. Bizi Suveren karakoluna kadar getiren minibüslerin olduğu yere gittim ve orada bizi bekleyen çevre evlerde oturan köylülerle karşılaştım. Hemen ayağa kalktılar yer gösterdiler ve çay ikram ettiler. O ara bir vatandaş yanıma yaklaştı "boş köyü gördünüz mü?" diye sordu. Gördüğümüzü belirtmem üzerine "yakında daha çok boş köy göreceksiniz" dedi. Nedenini sorunca vatandaş, "bize burada çok baskı yapıyorlar. Bir keresinde ben hava kararmaya başladığında, beni koruması için beslediğim iki köpeğim ile birlikte karakolun yakınından geçerek evime gidiyordum. O ara benim köpeklerim havladı. Ertesi gün de jandarma karakoluna çağrıldım ve dayak yedim. Niye o saatte oradan geçiyormuşum diye, niye köpeklerim havlamış diye. Buna benzer baskılara ne kadar dayanabileceğiz bilemiyorum" diye konuştu. Bizi bölgeye getiren minibüsün şöförü de, saat 17.00'den sonra bölgede sokağa çıkma yasağının bulunduğunu belirtti ve kendisinin de arabasıyla oradan geçerken çevrildiğini ve askerlerce aracının farlarını söndürmediği gerekçesiyle azarlandığını söyledi. ●

Özeleştiri

yeminli bir cerrah değiştirdi yüzümü; artık yüzsüzüm
ihanetimin üçaylığıyla yaşıyorum bu vadedilmiş cehennemi

mayıs 1985

Fergun Özelli

Cüneyt Canver "De asla yanyana gelm

Bingöl'ün Genç ilçesinin Doğanlı köyünde, bir ilkokul öğretmeninin askerlerce öldürülmesi ile sonuçlanan bir takım olayların meydana geldiği bizlere kadar iletilmişti. Ayrıca Doğanlı köyünün boşaltıldığı ileri sürülmekteydi. Bu konuda Sıkıyönetim Komutanlığı ile İçişleri Bakanlığı'nın açıklamaları arasında çelişkiler bulunmaktaydı. Her iki yetkili de bu yörede öldürülen öğretmenin terörist olduğunu, PKK örgütü ile işbirliği yaptığını ileri sürmekteydi. Ama öğretmenin öldürüldüğü yer ve öldürülüş biçimi hususundaki açıklamaları arasında çelişkiler var. Bakan, öğretmen Sıddık Bilgin'in, "bölücülerin saklandığı bir mağarayı göstermeye giderken Veraruj Düzlüğü denilen yerde kaçmaya çalıştığını, 'Dur' ihtarına uymadığını ve açılan ateş sonucu öldürüldüğünü" söylerken, Sıkıyönetim o yörede yapılan bir keşif gezisinde, "şüpheli" bir şahsın "dur" ihtarına uymayarak kaçmaya çalışırken vurulduğunu açıklamakta.

Olayın doğruluğunu araştırmak amacıyla beraberimizde 10 kadar gazeteci ve arkadaşım İçel milletvekili Ali İhsan Elgin ile birlikte Malatya-Elazığ çizgisinden Bingöl'ün Genç ilçesine doğru hareket ettik. Hareketimizden önce, Elazığ'da öldürülen öğretmen Sıddık Bilgin ile birlikte gözaltına alınan ve işkence gördüğünü iddia eden Bilgin ailesinin fertleri'yle birlikte basın toplantısı yaptık. Doğanlı köyünde oturan Bilgin ailesi, Sıddık Bilgin'i ölmeden önce, İlkokulun önündeki çeşmenin başında yerde, bitkin vaziyette ölmek üzere gördüklerini söylediler. Genç ilçesine geldiğimizde Doğanlı köyüne gitmek üzere, ekibimiz iki minibüse bindirildi. Zor ve tehlikeli bir yolculuktan (kış şartlarından dolayı) sonra Suveren Karakolu'na ulaştık. Buraya gelene kadar ne Kaymakam, ne de Cumhuriyet Savcısı cesedi alabilmek, mezarı açabilmek için, "Sıkıyönetim bölgesi olduğunu" ileri sürerek, bize yardımcı olamadılar.

Suveren Karakolu'na yaklaşırken, jandarmanın "dur" ihtarıyla durduk. Görevli komutana karakolun bahçesinde gömülü Sıddık Bilgin'in mezarını sağlamaya geldiğimizi söyledik. Komutan, "asker olduğunu, bize bilgi veremeyeceğini, ancak mezarın karakolun bahçesinde değil, yanında olduğunu" söyledi. "Yerini göstermez misin?" talebimizi, "ben gösteremem, halktan birine sorun" diye yanıtladı. Resim çekmek isteyen gazetecilere de sinirlenerek karşı çıktı. Karakolun çevresinde mezarı aramaya başladık. Rastladığımız birkaç kişi ise korku dolu gözlerle yanımızdan uzaklaştı. Dolaşırken ağaçların arasında bir tümseğe rastladık. Mezarın o olabileceğini düşündük, ama olmayabileceğini de. Bunu da açıkladık. Doğanlı köyüne doğru-yol kapalı olduğu için- yaya hareket ettik. Karşımızdan, bize doğru koşarak birinin geldiğini gördük. "Sizinle konuşurken görmesinler diye, karakolun orda yanınıza gelmedim" diyen köylü "o gördüğünüz yer, mezardır. Dün büyük bir greyderle oraya toprak döküp sertleştirdiler." dedi. Gerçekten de palet izleri gördüğümüzü anımsadık.

İki buçuk saat süren bir yolculuktan sonra, Bakanın boş olmadığını iddia ettiği Doğanlı köyüne ulaştık. Birtek canlıya rastlayamadık. Evlerde kışlık odunlar istif edilmişti. Çocuk ayakkabıları, bazı tarım aletleri göze çarpıyordu. Bazı evler çökmüştü. Caminin kapısı kilitliydi, ama tabuthane açıktı ve tabut oradaydı. Okulun da kapısı kilitliydi. Açık pencereden girdik içeriye. Okul malzemeleri ve çocuk kitapları ve çocukların hazırladıkları birçok şey bir masanın üstüne yığılmıştı. Okulun resmi yazışma evrakları ise uluorta bir sandığın içine tıkılmıştı. Çocukların hazırladıkları takvimlerde son tarih 5 Ocak 1985'i gösteriyordu. Bir çocuğun kendi el yazısıyla yazdığı şiir içimizi burktu. "Okulum" başlıklı bir şiirdi bu. Ve bulduğumuz nöbet çizelgesinden anlıyorduk ki, bu küçük çocuğun okulu operasyon karargahıydı. Şimdi yanımıza almadığımız o demir cetveli düşünüyorum. Çapı 1 cm. olan cetvel hiç görmemiştim. Uç kısmı eğikti Bilemem tabii. Ne işte kullanıldığını anlayamadım. Hiçbir yetkilinin bize herhangi bir bilgi vermemesi, halkın bizi görünce kaçması ve terkedilmiş bir köy bizi, nerede olduğumuzu düşünmeye sevketti. Tabii nerede olduğumuzu biliyorduk da! Gece çok daha tehlikeli ve zor olan bir yolculuktan sonra Genç ilçesine ulaştık. Döndüğümüzde, Sıddık Bilgin'in amcasının evinde yemeğe alındık ve basın toplantısı yaptık. Sıddık Bilgin'in oğlu, babası öldürüldüğünde 45 günlük, benim kucağımda 6 aylıktı. Yeğenimin bize doğru birşeyler söylediğini duyunca, "ne dedi?" diye sorduk. Bir yerel muhabir, Zazaca "bunlar asker mi?" diye sorduğunu söyledi. Genç ilçesinden geceyarısı Tunceli'ye geldik. Tunceli'ye yaklaştığımızda, üzerimize projektör tutuldu. Bir jandarma karakolunun yanından geçtiğimizi anladık. Şehre girişte, köprünün üzerinden merkeze dönerken polis minibüsü farlarını üzerimize yaktı. Merkezde polis arabası bizi durdurdu. "Bu saatte nereye gittiğimizi" sordu. "Biz milletvekiliyiz. Belediye Oteli'ni göster" dedik. Kılavuzluk ederek bizi otele götürdü. Ertesi gün kahvaltıda, partililerden ziyade etrafımızda sivil polislerin olduğunu gözledik. Öğlenki açıklamamızda, "polislerce engellendiğimizi"-söyledik. Gazeteciler, bunları telefonla Ankara'daki bürolarına yazdırırlarken dinleyen polisler, bir daha yanımıza gelmediler. İl merkezinde vatandaşları dinledikten sonra kahveleri ziyaret ettik. Tunceli halkı garip bir iletişim yöntemi geliştirmiş. Ağzını hiç hareket ettirmeden bakışlarıyla anlatıyor herşeyi. Anlayana tabii. Konuşursa başına neler gelebileceğini bildiği için bu yolu seçmiş olsa gerek. Oysa biz onların da milletvekiliydik. Bize dertlerini anlatmaları, niçin yasaktı, anlayamadık doğrusu. Yöneticilerden şikayetleri olamaz mıydı, yakınmaları niçin suç sayılıyordu, milletvekillerine yakınmayıp da dertlerini işverenr sendikalarına mı anlatacaklardı?

Oradan Pertek ve Hozat'a gittik. Bu yörelerdeki yakınmalar şu başlıklar altında toplanabilir:

Özellikle dağ köylerinde, köylüler "yasadışı" olanlarla güvenlik güçleri arasında sıkışmış, önce "bölücüler geliyor, yiyecek istiyorlar, canını düşünerek yiyeceği veren köylünün üzerine, bu kez onların ardından güvenlik güçleri geliyor. 'Niçin teröristlere yardım ediyorsunuz?' diye köyde tam bir terör havası estiriyorlar. Hiç düşünmüyor yöneticiler. Ve o yöre köylülerine, aşağılamalar, suçlamalar, cinselliğe varan hakaretler. Bir başka yakınma da 43 muhtarın zorla istifa ettirilmesi. 27 ailenin sürgün edilmesi. Yine dağ köylülerinin köylerini terke zorlanması. Tunceli valisi Tunceli'ye hizmetin her köye bir cami yaptırmak olduğuna inanmış biri. Öğretmen açığı filan onu ilgilendirmiyor.

Türkiye'de işkence sistemli mi? Bu soruya bir yanıt vermek için önce, işkenceden ne anladığımızı saptamamız gerekir. İşkence nedir? İşkence, bir kimseye maddi ve manevi eza verici hareketlerdir. İşkencede zalimane muameleler vardır ki, bundan amaç, maddi ve manevi ızdırap verici her türlü muameledir. İşkencede insanın kişiliğini ve duygusunu önemli derecede incitici fiiller vardır, yine işkencede, bir kimsenin namus, şöhret veya onuruna saldırı niteliğinde fiiller vardır. Türk Ceza Kanunu işkence kabul edilebilecek bu kötü muamelelerin neler olduğunu tek tek saymayıp, ayrıca hakimin takdirine bırakmıştır. "Türkiyede işkence münferit olaylardan ibarettir" diyenlerin savını irdeleyelim, somut bir yargı kararıyla birlikte.

Karar tarihi: 7 Temmuz 1983,

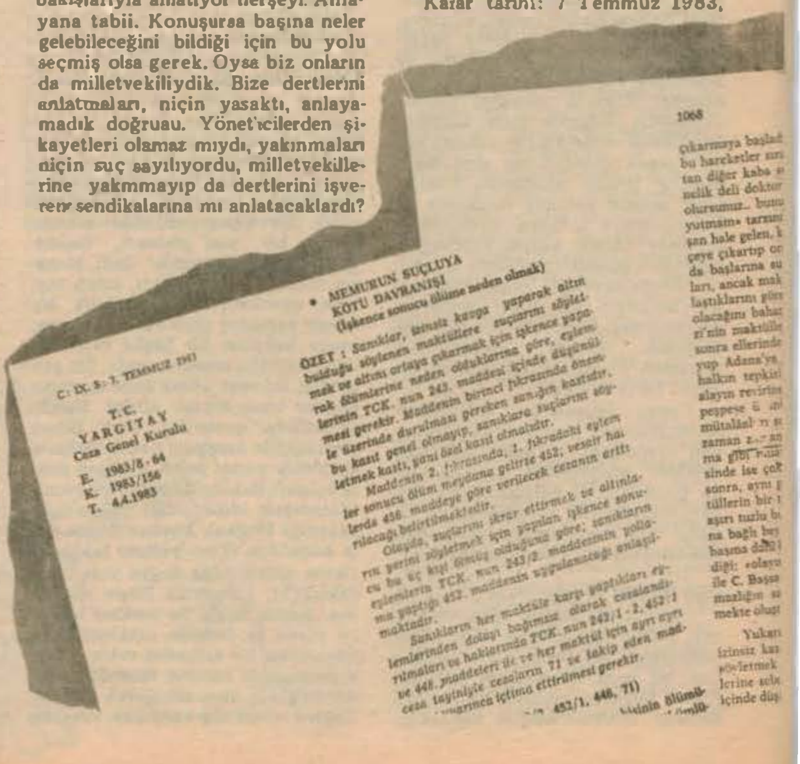

nokrasi ve işkence
mesi gereken iki kelime"

Fotoğraf: RIZA EZER

Olay tarihi: 27 Haziran 1980, saat: 22.00, olay yeri: Adana Merkez "..", bucağı jandarma karakolu. Sanıklar: Adana M..si karakolunda işkenceci yüzbaşı Fatih Agah Güner, astsubay Gazi Gündoğdu ve doktor Ziya Akkan. Suç: Define buldukları duyulan ve definenin yerini söylemeyen maktülleri söyletmek için işkence yapmak.

Yapılan işkenceler: ayrı ayrı el ve ayak parmakları ile tenasül organlarına cereyan vermek, dövmek, sövmek suretiyle başlayan işkence, 27.6.1980'den itibaren tam 13 gün süreyle ve geceleri etraftan duyulacak inleme ve feryat sesleri ile "bokunu yiyeyim komutanım, altınları yerini bilmiyorum" diye süren işkenceler.

7 Temmuz 1980, gece saat: 21.00 Yüzbaşı Fatih, "ben sizi konuşturmayı bilirim. Üç saat kalınca kan beyninize gelir, konuşursunuz" diyerek maktül Mehmet ile Mustafa'yı ayakları demire dayalı ve havada,

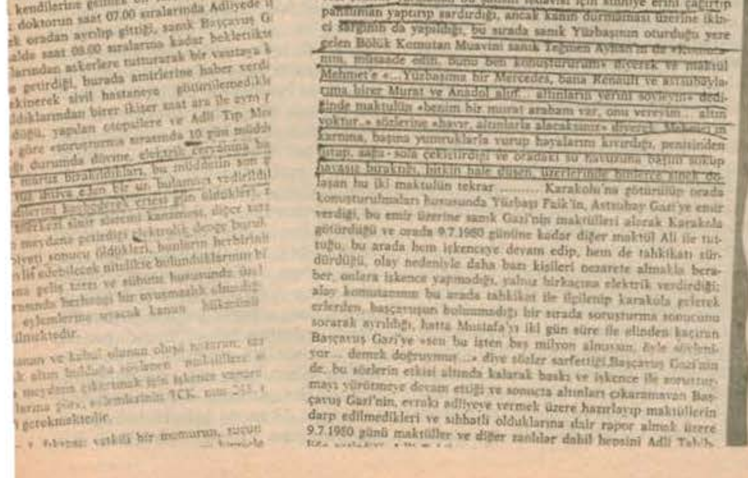

YARGITAY KARARLARI DERGİSİ

[illegible] etrafın pislik içinde kaldığı, sanık doktorun maktülleri konuşturmak için ayrıca bir kaba [illegible]

1066 YARGITAY KARARLARI DERGİSİ

7 Temmuz 1980 günü gecesi saat 21.00 sıralarında Başçavuş Gazi'nin bu iki şahsı merkeze getirdiği, Alay Bahçesi'nde yanında tanıkların da bulunduğu sırada sanık Yüzbaşı Faik'in altınların yerini söylemelerini istediği; cevap alamayınca «ben sizi konuşturmayı bilirim, üç saat kalınca kan beyninize gelir, konuşursunuz» tarzında sözlerle Mehmet ve Mustafa'yı ayakları demire dayalı ve havada, başları yerde, elleri arasında olacak şekilde durduttuğu, düşünlere kızıp küfrederek ve vurarak yeniden başaşağı durmasını sağladığı, bu arada yere düşen Mehmet'i döverek [illegible] tekme attığı, başından feci şekilde yaralanan bu şahsın tedavisi için sıhhiye erini çağırtıp pansuman yaptırıp sardırdığı, ancak kanın durmaması üzerine ikinci sargının da yapıldığı, bu sırada sanık Yüzbaşının oturduğu yere gelen Bölük Komutan Muavini sanık Teğmen Ayhan'ın da «Komutanım, müsaade edin. Bunu ben konuştururum» diyerek ve maktul Mehmet'e «... Yüzbaşıma bir Mercedes, bana Renault ve astsubaylarıma birer Murat ve Anadol alın... altınların yerini söyleyin» dediğinde maktulün «benim bir murat arabam var, onu vereyim... altın yoktur..» sözlerine «hayır, altınlarla alacaksınız» diyerek Mehmet'in karnına, başına yumruklarla vurup hayalarını kıvırdığı, penisinden tutup, sağa - sola çekiştirdiği ve oradaki su havuzuna başını sokup havasız bıraktığı, bitkin hale düşen, üzerlerinde binlerce sinek dolaşan bu iki maktulün tekrar .... Karakolu'na götürülüp orada konuşturulmaları hususunda Yüzbaşı Faik'in, Astsubay Gazi'ye emir verdiği, bu emir üzerine sanık Gazi'nin maktülleri alarak Karakola götürdüğü ve orada 9.7.1980 gününe kadar diğer maktül Ali ile tuttuğu, bu arada hem işkenceye devam edip, hem de tahkikatı sürdürdüğü, olay nedeniyle daha bazı kişileri nezarete almakla beraber, onlara işkence yapmadığı, yalnız birkaçına elektrik verdirdiği; alay komutanının bu arada tahkikat ile ilgilenip karakola gelerek erlerden, başçavuşun bulunmadığı bir sırada soruşturma sonucunu sorarak ayrıldığı, hatta Mustafa'yı iki gün süre ile elinden kaçıran Başçavuş Gazi'ye «sen bu işten beş milyon alıyorsun, öyle söyleniyor... demek doğruymuş ...» diye sözler sarfettiği, Başçavuş Gazi'nin de, bu sözlerin etkisi altında kalarak baskı ve işkence ile soruşturmayı yürütmeye devam ettiği ve sonuçta altınları çıkaramayan Başçavuş Gazi'nin, evrakı adliyeye vermek üzere hazırlayıp maktüllerin darp edilmedikleri ve sıhhatli olduklarına dair rapor almak üzere 9.7.1980 günü maktüller ve diğer sanıklar dahil hepsini Adli Tabib [illegible]

başları yerde, elleri arasında olacak şekilde du durttuğu, düşünlere kızıp ·küfrederek ve vurarak yeniden başaşağı durmasını sağladığı, bu ara arada başına tekme yiyen maktül Mehmet'in kafasından akan kanı durdurmak için Sıhhiye erini çağırttığı biliniyor. Sanıkları söyleteme-yen yüzbaşı bu kez, 9.7.1980 gününde Adana Hükümet Tabipliği' ne yazdığı 10538 sayılı yazıda aynen şöyle demekte: "İzinsiz kazı yaparak, altın bulmak, satmak ve saklamak suçundan sanıklar, aşağıda isimleri yazılı Mehmet, Mustafa, Ali, Ahmet, altın buldukları delillerle tespit edilmesine rağmen, sanık Mehmet olayı inkar ve altınları teslim etmemektedir, tarafımızdan altınların bulunması ve olayın aydınlanması için tıp ilmi yönünden gerekli işlemlerin yapılması hususunu arz ederim." Bu yazıyı alan tabip sanık Ziya, diğer sanıklarla birlikte geceyarısı saat 3'de jandarma karakoluna gelmiş ve doktorun hazırladığı 2 kilogram una 5 kilogram dolayında tuz karıştırdıktan son a, maktüllerin direnmelerini dövmek ve coplamak suretiyle kırıp kustu-runcaya kadar zorla yedi dikleri, maktüllerin kısa bir süre sonra önden arkadan ve üstten çıkarmaya başladıkları, etrafın pislik içinde kaldığı, sanık doktorun bu hareketler sırasında, maktülleri konuşturmak için ayrıca bir kaptan diğer kaba su boşaltarak su arzularını kamçılayıp, "ben 34 senelik deli doktoruyum. Altınların yerini söylemezseniz tımarhanelik olursunuz" dediği, sabahleyin 3 maktülün ikişer saat arayla peşpeşe öldükle i yapılan otopsi ve adli tıp meclis kararla ı sonucuna göre, maktüllerin sorguları sırasında 10 gün müddetle, zaman zaman başaşağı durumda, cereyan bağlamak, dövme gibi muamelelere maruz bırakıldıkları, bu müddetin son gecesinde ise çok yoğun tuz ihtiva eden bir un bulamacı yedikten sonra aynı gece kendilerini kaybederek, ertesi gün öldükleri, maktüllerin bir taraftan merkezi sini sistemi kanaması, diğer ta aftan elekt olit denge bozukluğuna bağlı beyin kanaması sonucu öldüğü belirtilmektedir.

27.6.1980 günü, o jandarma karakolunda Yargıtay'ın da yukarıda aktardığımız kararıyla kabul ettiği elektrik şokunu veren alet ne arıyordu? Yüzbaşı Fatih, işkence yapmak için tıp ilminden yararlanmayı o an mı akıl etmişti, yoksa önceden biliyor muydu? "Ben sizi konuşturmasını bilirim" diyen sanık doktorun kaçıncı işkencesiydi kimbilir bu? Bu sorular, işkence konusunda uzmanların varlığını ortaya çıka ıyordu.

... Tarih: 15.7.1982, Sanık: 1933 doğumlu Bedii Tan, Suç: yasadışı örgüte parasal yardım. 15.7.82 tarihli otopsi raporu, travmaya bağlı olarak akciğe lerde ve böbreklerde harabiyet, solunum yetmezliği, dolaşım ve merkezi sinir sistemi durması sonucu ölümün meydana geldiğini belirtiyor.

... Adı : Enver Şahan, Ölüm tarihi: 14.11.83, Ölüm nedeni, kafa kaide kırığı artı iç kanama.

... Adı: Faruk Tuna, ölüm tarihi: 8.8.80, suçu: pankart asma, bulunduğu morg: 1117/1710, İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi. Ölüm sebebi: kafa travmasına bağlı subaraknoidal beyin kanaması.

.. Adı: Ali İnan, ölüm tarihi: 28.9.1980, lise öğrencisi, ölüm sebebi: 22.7.81 tarih ve E.:14719 karar, 14639 sayılı adli tıp kurumunun raporunda belirtildiği üzere, künt kafa travmasına bağlı subdural beyin kanaması.

Bedii Tan, Ali İnan, Faruk Tuna, Enver Şahan... Dört ayrı yerde dört ayrı insan, ama hepsinin ölüm nedeni aynı. So gulamada kafa travmasına bağlı beyin kanaması. Bu dört maktülün de, halen ölümlerine sebep olan adları belli sanıklar hakkında dava açılmış değil. Akla hemen bir so u geliyor. İşkencecileri kim koruyor? Ya cezası kesinleştiği halde hala yakalanamayan Komiser Mehmet Yılmaz, Kemal Ka tal ve bir sürü Emniyet görevlisi. Türkiye' de işkencenin sistemli olup olmadığını, okuyanların takdirine bırakıyorum, ama yetkililer "işkence var, ama sistemli değil" diye kendilerini savunacaklarına işkencenin ve işkencecilerin kökünü kazısalar daha iyi olmaz mı? Demokrasi ve işkence asla yanyana gelmemesi gereken iki kelime. Ama ne yazık ki bugün günümüz Tü kiye'sinde, bu birbirine taban tabana zıt iki kavram içiçe. Sorumlusu mu, siz, ben, hepimiz. Başına veya bir yakınının başına gelmedikçe bu olaylarla ilgilenmeyen Türk toplumu. İşkencenin ayıbı sadece bugünün ve geçmişteki yöneticilerin değil, hepimiz'in.

Gene başa dönüyoruz. İşkenceden ne anladığımıza. İşkence, güvenlik güçlerince uygulanıyorsa, bunun adı "münfe it olaylar" değildir artık. Devlet terörüdür. Suçlu yargılanmadan cezalandırılıyor, demektir. Gerçekte ülkemizde, polis sorgulamasından geçen bir sanığın salıverilmesi kanımca adalete daha uygun olacaktır. Çünkü sorgu sırasında işkence gördüğüne göre ikinci kez cezalandırılmasına gerek yoktur Oysa devlet günümüzde artık intikamcı devlet değildir. Suç işleyene eza yapamaz. Birgün bu anlayışın Türk devletine egemen olacağını ummak istiyorum. Ve olacaktır da.

Şili'nin Umudu: Cuntaya Karşı Demokrasi İçin Birlik

Yasemin Çongar

Şili'de işkenceye, teröre dayalı baskı rejiminin lideri General Augusto Pinochet, bundan 150 ay kadar önce, 11 Eylül 1973 günü, Cumhurbaşkanı Salvador Allende'yi Başkanlık Sarayı'nı bombalayarak öldürdükten sonra dört kişilik cuntasıyla birlikte iş başına geldi. Parlamento kapatıldı. Tüm siyasi partiler yasadışı ilan edildi. Daha sonra, ITT gizli belgeleriyle, CIA ajanlarının açıklamalarıyla, Senato alt komisyonu tutanaklarıyla birer birer ortaya dökülecek gibi, Amerikan şirketleri ve bunların çıkarlarıyla çakışan ABD dış politikasının istemi ve denetimiyle gerçekleştirilen bir darbeydi bu. Pablo Neruda'nın dizelerinde "denizden, şaraptan ve kardan kocaman bir taç yaprağı" olan bu güzel ülkede; demokrasi ve sosyalizme açık kalkınma yolunda önemli reformlar gerçekleştiren üç yıllık Allende yönetiminin yerini, Yirminci Yüzyıl'ın ikinci yarısına adını yazacak en buyurgan rejimlerden biri alıyordu.

İşte bu rejimin egemenliğinde geçen 150 ay süresince Şili'de 15 bin kişi "güvenlik güçleri"nce öldürüldü. İnsan Hakları Komisyonu Raporu'na göre, aynı dönemde, cezaevlerinde, karakollarda, sorgu odalarında tam yarım milyon kişiye işkence yapıldı. Nereye, niçin gittiği/götürüldüğü bilinmeksizin ortadan yokoluveren ve bir daha izi bulunamayan iki bin işçinin adı yazıldı "Kayıplar Listesi"ne...Yalnızca, son üç yıl içinde 281 kişinin işkence sonucu öldürüldüğü belgelerle kanıtlandı. Cunta yönetiminin varlığını sürdürebilmesinin en birincil koşulu olan devlet terörünün yansımalarıydı bunlar. Öte yanda, "Kara Darbe"nin ortam hazırladığı, kapitalist sistemin gereksinimleri doğrultusunda işleyen ekonomik politika, Şili insanını giderek yoksullaştırdı. Bugün Şilili bebekler, uluslararası bankalara 2000'er dolar borçlu olarak açıyorlar dünyaya gözlerini. Friedman Modeli'nin uzantıları 3.9 milyon etkin nüfusun 1.4 milyonunun işsiz olmasında somutlanıyor. Düşürülemeyen enflasyon karşısında, "açlık ücreti", giderek "ölüm ücreti" adını alıyor emeğin karşılığı. Ve sendika yöneticileri her bahaneyle tutuklanıp cezaevlerine konuluyor.

Evet, Şili'de son 150 ayın çizdiği bu karanlık tablonun içinde, Pinochet cuntasına karşı Şili halkı tarafından verilen demokrasi mücadelesi aralıksız sürüp giderek gelişti. Bugün, Pinochet rejiminin ABD Kongresi'nde bile "kaygılı" tartışmalara yolaçacak şekilde yoğun bir çözümsüzlük, çürüme, bunalım içine düşmesinde önemli rol oynadı. Faşist diktatörlüğün ilk yıllarında işçilerin, öğrencilerin, meslek gruplarının, siyasal partilerin kendi örgütleri çerçevesinde verdikleri mücadele, 1983'ten başlayarak yaşamsal bir dönüm noktasına geldi oturdu. Bu aşamada, cunta yönetimine karşı oluşturulan birliğin güçlendirilmesi ve farklı eğilimlerdeki tüm parti, örgüt ve kişilerin ortak demokratik istemlerin elde edilmesi yolunda birleşmeleri gündeme geldi. Bu birlik, kısa dönemde siyasal demokrasinin kurulması için yapılacak tutarlı bir öncelikler sıralaması çerçevesinde biraraya gelinmesini, cunta karşısında ortak mücadele yöntemlerinin belirlenmesini öngörüyor. Şu an için birincil önem taşımayan görüş ayrımlarının, iktidar tarafından kışkırtılması karşısında, gündemin birinci maddesindeki demokrasi isteminde anlaşanların en yaygın, en kapsamlı bir birliği oluşturmaları amaçlanıyor. Bu, öğrenci derneklerinde katolik öğrencilerle komünistlerin demokratik ve özerk üniversite için dayanışma içinde çaba harcamaları anlamına geldiği gibi, demokratik bir düzlemde savunacakları sosyo-ekonomik politikaları uzlaşmaz nitelikler taşıyan siyasal partilerin Pinochet'ye karşı bir ittifak oluşturabilmelerini de içeriyor.

İşçilerin Öncülüğü, Öğrencilerin Birliği

Santiago Cezaevi'nde uzun süre tutuklu bulunan sendika liderleriyle, üniversite öğrencileri geçtiğimiz aylarda salıverildiler. Askeri yönetim tarafından içeri atılan bu insanların suçu, 1985'in 4-11 Eylül günleri arasında toplumsal bir uyanış hareketi düzenleyerek halkı bu harekete katılmaya çağırmaktı. Daha hareketin ilk günlerinde, polisin ve askerin çemberinde silah zoruyla yakalanıp sorgusuz tutuklandılar, 4 Eylül'ün anılarda bıraktığı iz, 11 ölü, yüzden çok yaralı ve binden fazla tutukluydu.

Sendika liderleriyle öğrencilerin salıverilmesi olayına burada değinmemizin nedeni, ülkenin tüm sendikaları ile öğrenci derneklerinin grev, boykot, yürüyüş ve gösterilerle oluşturdukları direniş hareketinin sonucunu göstermesi. Yönetimin güçlükle bastırdığı bu direniş, sözkonusu öğrencilerle sendika liderlerinin salıverilmesinden başka,işçilerin öncülüğünde ve onlarla dayanışma içinde mücadele veren öğrencilerin birliğini de vurguluyordu. Şili'de demokrasi mücadelesinin itici gücünü her zaman işçiler ve yarı-proleterler oluşturdu. Ulusal Emekçiler Önderlik Konseyi'nin işçi sınıfı ve diğer üretici kesimleri mücadeleye katmakta gösterdiği başarı, ulusal grevlerin çok yaygın bir katılım bulması ve binlerce kişinin desteğini sağlamasıyla örneklendi. Baskıdan ve sömürüden en büyük payı işçi sınıfının aldığı, gerçekleştirilen darbenin emekçilerin özlemlediği ekonomik düzene karşı, uluslararası tekellerin arzuladığı önlemlerin getirilmesine meşru zemin hazırlama amacı taşıdığı düşünüldüğünde, işçilerin birlik içinde verdikleri mücadelenin önemi ve bunun orta sınıflar la öğrenciler üzerindeki etkisi daha da önplana çıkıyor.

Öte yandan, Şili öğrenci hareketinin,ülkedeki anti-faşist mücadelede çok önemli bir rol oynadığı da gerçek. Üniversite öğrencilerinin "tüm üniversite federasyonlarının yeniden yaşama geçirilmesi" gibi somut kazanımlar elde etmiş olmaları, mücadelede kendilerine düşen yükümlülüğü ne denli doğru belirlediklerini gösteriyor. 1985'in Ekim ayında yapılan Birinci Üniversiteleraası Kurultay, Şili'nin tüm üniversitelerinden gelen öğrenci temsilcilerinin oluşturduğu tam bir birlik görünümündeydi. Yönetimin dernek ve federasyonların etkinliklerine yönelik kısıtlamaları, farklı dünya görüşleri ve siyasal eğilimlerdeki öğrencileri aynı dernek içinde birbirlerine düşürmeye yönelik kışkırtmaları, öğrenciler örgütlenme amaçlarını iyi belirledikleri ve düşmanlarının kim olduğunu, neye karşı, ne için mücadele vermeleri gerektiğini bildikleri için sonuçsuz kaldı. Üniversitelerdeki demokrat öğretim üyelerinin de özerk üniversite mücadelesine katılmaları, 1985 üniversite yönetimi seçimlerinde, Pinochet yanlısı adaylar karşısında büyük başarı kazanılmasını sağladı. Santiago'daki teknik eğitim ve tıp fakültelerinde, tüm engellemelere karşın yönetim karşıtı kişiler üst düzey görevlere seçildiler. Yönetim kadrolarındaki bu demokratikleşme ve öğrenci derneklerinin baskısı, üniversitelerde askeri işgal ve baskıların azalması yolunda da olumlu sonuç verdi.

Şili'de ilki 10 Mayıs 1983'te yapılan ve bugüne kadar onlarcası gerçekleştirilen Ulusal Protesto Günleri'nde de öğrenciler boykot ve yürüyüşlerle kendilerini gösteriyorlar. Ülke çapındaki protesto gösterilerine lise öğrencilerinin de katılması dikkatçekiyor.Özellikletoplumbilimci Manuel Jose Prada, Santiago Öğretmenler Derneği lideri Manuel Guerrero ve yazar Santiago Nattino'nun 1985 Mart'mda öldürülmesi olayı, toplumun tüm kesimlerinde olduğu gibi, öğrenciler arasında da birleştirici rol oynadı. Ülkenin sahne olduğu en büyük siyasal gösterilerden birine dönüşen cenaze töreninde, Komünist Partisi üyesi olan bu üç gencin tabutlarını omuzlayanlar arasında Hıristiyan Demokrat öğrenciler, Katolik kilisesine mensup gençler ve sosyal-demokratlar da vardı. Uluslararası Öğrenci Birliği (IUS) Başkan Yardımcılığını sürdüren Şili'li Jorge Maturana'nın sözleri de işte bu birliği vurguluyor. "Son yıllarda," diyor Maturana, "birlikte girişilen eylemlerin sağladığı kazanımların üstünlüğü tartışma götürmez bir açıklıkla görülüyor. Bu nedenle, üniversiteler boyutunda yürütülen birleşik mücadele diğer demokratik hakların kazanılmasında da yol gösterici bir örnek olarak ortaya çıkmakta ve genel anlamda toplumsal-politik direniş hareketinin birleşikliğine önemli katkı sağlamaktadır."

Siyasal Partiler ve Birleşik Cephe

"Salvador Allende her zaman dlişmanlarla muhalifler arasında ayrım yapmış, muhaliflerin birbirinden farklı, ancak temelde uzlaşmaya açık konumlarda olduklarını savunmuştu. Bugün bizim düşmanımız Pinochet ve cuntasıdır. Onların amacı bizi yoketmek, toplumcu dünya görüşünü bu ülkeden silmektir. Ama Allende'nin dediği gibi, bir de bize muhalif olanlar var. Onların görüşleri kimi alanlarda bizimkinden ayrılırken, kimi alanlarda da çakışıyor. Bizim toplumculuğumuzu paylaşmıyorlar belki, ama onlarla bugünkü ve yarınki çıkarlarımızda ortağız. Çünkü muhaliflerimizin önemli bir bölümü diktatörlüğe karşı demokrasi için savaşmaktalar. Biz de aynı işi yapıyor, dolayısıyla ortak düşmana karşı muhaliflerimizle ortak muhalefet oluşturuyoruz."

Şilli Komünist Partisi lideri Luis Corvalan'ın bu sözleri, Şili'de demokrasi mücadelesinin aldığı yolu tanımlıyor. 11 Eylül öncesinde Allende'yi devirmek için darbe kışkırtıcılığı yapan, ABD'nin çıkarlarına hizmet eden Hıristiyan Demokratlar, öngörülerinin tersine meydanı kendilerine bir türlü bırakmayan Pinochet yönetimi karşısında tavır alıyorlar artık. Pinochet rejiminin getirdiği anayasal ve ekonomik düzenlemeler, bir zamanlar kendilerinin amaçladıklarından pek ayrımlı olmasa da, cuntacılarla aynı sınıfın çıkarlarını savunsalar da, parlamenter sistemin işlemediği, demokratik örgütlenmelerin olmadığı bir ortamda kendilerinin de yaşayamayacağını anlamış, bu nedenle de yönetim karşısında sol partilerle ortak mücadeleye giden yola katılmışlardır.

Şili'de, darbe sonrası ilk yıllardan başlayarak birlik çağrıları yapan Komünist Partisi'nin, Sosyalist Parti ve Küba eğilimli Devrimci Sol Eylem ile birlikte oluşturduğu ve özellikle işçilerle öğrencilerin desteğini gören Demokratik Halk Hareketi adlı ittifak ile Hıristiyan Demokratlarla merkez sağ partilerin katıldığı Demokratik Birlik ve diğer sol kanadı oluşturan Sosyalist Blok, üç önemli siyasal gruplaşmayı oluşturmakta. Ancak geçen yıl içinde, bu üç grubun Demokratik Geçiş Hareketi adı altında bir cephe meydana getirmeleri, ülkedeki demokratik mücadeleyi daha önce görülmedik bir yaygınlığa ulaştırdı.

Santiago Başpiskoposu Juan Francisco Fresno'nun 1985 içinde demokrasiye geçiş çağrısı yapan bir ulusal uzlaşma belgesi hazırlamış ve bunu Pinochet rejimine uzun süre destek veren bazı sağ ve dinci gruplara da imzalatmış olması, rejimin nasıl bir tıkanma içinde olduğunu belgeliyordu. Temel birtakım de-

mokratik istemleri dile getirmesine karşın önemli eksikler de taşıyan bu belgenin en büyük yanılgısı, solun önemli bir bölümünün katkısına başvurulmamış olmasıydı. 1989 yılında Pinochet'nin düşürülmesini hedefleyen somut önlemlerin biçbirisine yer verilmemişti. Komünist Partisi bu belgeye ilişkin açıklamasında, demokrasi mücadelesinin oluşturulan birleşik cephenin tüm üyelerinin katılması halinde kazanılabileceğini yineledi. 1985 Eylül'ünde Santiago'da gelen ele dolaşan bildiride şöyle deniliyordu:

"Bizim soruna yaklaşımımız yurtsever bir duyarlılık taşıyor. Faşist rejimin yenilmesine yönelik her türlü öneriyi gözönüne almaya hazırız. Ülkemizde demokrasinin bir an önce yaşama geçirilmesi için her girişimi değerli sayar ve destekleriz. Ancak, yaşam birden çok olayda göstermiştir ki, demokrasi mücadelesi sekter olmamalıdır, şu ya da bu muhalefet grubunun dışlanmasını öngörmemelidir. Halkın en geniş ve en kararlı bir hareketiyle destek-lenmelidir. Demokrasi mücadelesi veren güçlerin birbirlerini dışlamaları her zaman diktatörlüğün çıkarlarına hizmet eder. Bu nedenle bu ayrımcılığı destekleyenler tarihsel bir suç işlemektedirler. Tüm Şili'lilerin demokratik birliğinden başka hiçbir güç bağımsızlığı garanti edemez."

Şili Komünist Partisi'nin bu birlik çağrısı olumlu yanıklar buldu. Bir yandan diktatörlüğün kışkırtmaları, diğer yandan böylesi bir birlik içinde erimeye mahkum grupların "ayrımcı" tavırlarına karşın, ortak mücadele gelişmesini sürdürüyor. Şili halkının yaşamın her alanında vereceği aynı kapsamlarda ve aynı yöntemlere dayalı mücadelenin, genel bir "ulusal itaatsizlik" durumu yaratması hedefleniyor. Bu durumun, artık cunta için başaçıkılmaz bir hal aldığı gün, demokrasiye geçilmesi yolunda somut bir adım da atılabilecek. Bu çerçevede, parti örgütleri, halkın milis gücünün güçlendirilmesi ve herhangi bir örgüte üye olmayan insanların, özellikle de genç işçilerle öğrencilerin bu milis gücüne katılmaları için çaba harcıyor.

Öte yanda, birbiriyle uzlaşmaz sınıfsal çelişkileri simgeleyen farklı dünya görüşlerindeki grupların birleşmesi, başta da belirttiğimiz gibi, öncelikler sıralamasının doğru yapılarak ortak amaçların iyi belirlenmesinden geçiyor. Bu anlamda, 1986'in Mayıs ayında Şili Komünist Partisi yöneticilerinden Manuel Chacon'un Hıristiyan Demokrat Parti Lideri Gabriel Valdes'e yazdığı yanıt mektubu önemli ipuçlarını barındırıyor.

"Komünistler olarak biz, kimseyi dışarda bırakmayan ortak eylemler geliştirme çabamızı sürdüreceğiz, çünkü diktatörlüğü devirmenin en iyi yolunun ortak mücadele olduğuna inanıyoruz. Bu anlayışla mektubunuzu yanıtlıyoruz. Sizin de değindiğiniz gibi, berkesin gerçek kimliğinin azami bir içtenlikle belirlenmesi gereğine biz de katılıyoruz. Ancak aynı zamanda, bu açıklığın demokrasi için mücadele veren güçler arasında bir sürtüşme anlamına gelmemesi gerektiğini düşünüyoruz. Görüş ayrılıklarımız, üst-düzeyli tartışmalarda ele alınmalı, ortak düşmana karşı birleşik mücadeleye zarar vermemelidir. Herkesin gerçek konumu, eylemlerinde kendini zaten gösterecektir. Her koşulda ve her konuda, en yüksek yargıç halktır, halk olmalıdır."

Chacon'un bu sözleri, demokrasi mücadelesinin gündemin birinci maddesi yapılmamıyla, tarihsel olarak uzlaşması mümkün olmayan partilerin, kişiliksizleşmeden, kimliksizleşmeden kısa erimde ortak hedefe ulaşmak için adım atmaları demek.

İşte Şili'nin umutları, bu birleşik mücadelenin yaşamın her alanında boy vermesi ve biri birine yeğlenemeyecek önemdeki mücadele kapsam ve yöntemlerinin tüm muhalefet güçlerince tek bir hedefe yöneltilmesi'nde yatıyor. Kocaman taç yaprağının kurumaması bu birleşik mücadelenin başarısına bağlanıyor.

SALDIRGANLIK TERÖR VE ULUSLARARASI HUKUK

ZEKİ YÜCEL

Çağdaş uluslararası hukukun sürekli olarak başını ağrıtan bir kavram olan saldırganlık, günümüzde Birleşmiş Milletler tarafından "bir devletin herhangi bir başka devlet ya da halkın toprak bütünlüğü ve politik bağımsızlığına karşı zor kullanımı" olarak tanımlanmış ve gayri meşru ilan edilmiştir. 1986 Barış Yılı dolayısıyla da birçok ulusal ya da uluslararası kurum ve kuruluş, tüm dünya ülkelerine barış çağrılarında bulunarak,savaşı, terörü ve her türlü saldırganlığı lanetlemektedir.

Oysa bir önceki yüzyılda uluslararası arenada durum daha farklı idi. Saldırganlık, kişi haklarının çiğnenmesi, insanlığa karşı işlenmiş bir cinayet olarak nitelendirilmediği gibi, savaşlar ve silahlı çatışmalar da, devletlerarası ilişkilerin en yaygın şekli olarak karşımıza çıkıyordu. Kısacası, 18. yüzyılda savaş en az barış kadar meşru bir kapitalist yaşama biçimiydi.

1899 ve 1907 yıllarında Lahey'de gerçekleştirilen ve Uluslararası Barış Konferansları olarak adlandırılan toplantılarda ise, alınan 13 kararın 11'i savaşların düzenlenmesine ilişkin iken, sadece 2 tanesi barışı konu almaktaydı. Tanınmış İngiliz uluslararası hukukçularından L. Oppenheim'a göre savaş, "yasal açıdan devletin en doğal işlevlerinden biri" idi.

Görüldüğü gibi, yüzyılımıza gelene dek burjuva hukuku, savaşı insan haklarına karşı bir saldırı olarak değil, tam tersine, kullanılması gereken doğal bir hak olarak değerlendirmekteydi. Bu nedenle de savaşın engellenmesi çabalarından çok, silahlı saldırıların uluslararası platformda kuralına göre uygulanmasını sağlama yoluna gitmek istemişlerdir. Alman filozofu Kant'ın da belirttiği gibi, dönemin uluslararası hukuku kısmen savaş ilan edebilme hakkı, kısmen savaş sırasındaki kurallar, kısmen de savaş sonrası düzenlemelerinden oluşmaktaydı.

Ancak, 20. Yüzyılda konuya bambaşka bir gözle bakılmağa başlandı. Uluslararası barış konusu ilk kez 1917 Sovyet devrimi ile birlikte ayrıntılı bir biçimde irdelendi. Sovyet hükümetinin kurulur kurulmaz atmış olduğu ilk adım, bir barış kararnamesi hazırlamak olmuştu. 8 Kasım 1917'de yayımlanan bu kararname ile ilk kezsaldırganlık ve savaş insanlığa karşı işlenen suçların en büyüğü ilan edildi. Böylelikle dünyanın ilk sosyalist ülkesinin dış politikasını şekillendiren bu ilkenin aynı zamanda uluslararası hukukun temelini oluşturması da öncelikli bir hedef olarak saptanmış oluyordu. İşte bundan sonradır ki birçok uluslararası anlaşma metninde, ülkeler arasında çıkarabilecek uyuşmazlıkların çözümü amacıyla savaş çıkartılması yasaklanmaya başlamıştır. İlk örnekler arasında Milletler Cemiyetinin sözleşmeleri, Saldırgan Savaşlar Hakkında Bildiri (1927), Brian-Kellog Anlaşması (1928) ve Londra Konferansı (1933) bulunmaktadır. Bilindiği gibi, 2. Dünya Savaşı sonrasında ise bu politika doğrultusunda, Tokyo Mahkemesi ile Nuremberg'deki Askeri Mahkeme uluslararası hukuk ilkelerini çiğneyenleri ağır cezalara çarptırdı.

O günlerden bu yana çıkartılmış olan diğer uluslararasıyasalar da, ayrıntılı bir şekilde, saldırgan savaşları temel bir insanlık suçu olarak tanımlamışlardır. Örneğin BM tarafından 24 Ekim 1970'de çıkartılan "Uluslararası Hukukun İlkeleri" adlı kararnamede, bu tür saldırgan tutumların barışı tehdit eden en büyük tehlike olduklarını vurgulanmıştır. 1974 yılının 14 Aralığında ise, sosyalist ve ilericiülkelerinyanı sıra tüm barışsever güçlerin yürüttüğü uzun mücadeleler sonunda, BM "Saldırganlığın Tanımı Hakkındaki Karar"ı kabul etti. Bu kararda saldırgan savaşlar, insanları, en temel hakları olan yaşama hakkından mahrum bıraktıkları için, tam bir cinayet olarak nitelendirilmişlerdir.

Çağdaş hukuk, sadece saldırganlık eylemini değil, aynı zamanda uluslararası barışı bozabilecek her türlü savaş propagandasını da yasaklamaktadır. Zaten uluslararası ilişkiler tarihi göstermiştir ki, savaşlar, genellikle, gelecekteki düşmana karşı yöneltilen yoğun ve saldırgan bir kampanya dönemi sonrasında başlatılmaktadır. Nazilerin Doğu Avrupa ve SSCB'ye saldırmadan önce yürüttükleri kampanyalar, ABD'nin Vietnam, Grenada ve Nikaragua'ya karşı izlemiş olduğu politikalar, İsrail'in Arap ülkelerine karşı tutumu ve İngiltere Basınının Falkland savaşı öncesindeki yoğun anti-propogandası, canlı birer kanıtlırlar.

Oysa günümüzün uluslararası yasaları bu tür eylemleri şiddetle yasaklamaktadır. Bu konuya ilişkin çeşitli bağlayıcı hükümler, Uluslararası Medeni ve politik Haklar Sözleşmesi (1966) ve Uluslararası Hukuk İlkeleri Kararnamesi'nde (1970) ayrıntılarıyla yer almışlardır. UNESCO'nun 1978'deki 20. Genel Kurulunda ise "Barış ve Uluslararası Anlaşmaların Güçlendirilmesi, İnsan Haklarının Savunulması, Savaş Kışkırtıcılığı ve Irkçılığa Karşı Çıkılması İçin Kitle İletişimi'nin Katkılarına İlişkin Temel İlkeler" adlı bir bildiri yayınlandı. Bu bildiride, adından da anlaşılacağı gibi, baskı, sömürü ve dünya halklarının barış mücadelesine ilişkin diğer bir çok konuya ek olarak, ülkelerin kitle iletişim araçlarını savaş ve saldırganlık propogandası amacıyla kullanamamalarını öngören hükümler de yer alıyordu.

Uluslararası girişimlerin yanı sıra, ulusal düzeyde de savaş kışkırtıcılığına karşı çeşitli yasal tedbirler alınmaktadır. Örneğin bir çok sosyalist ülke gerek anayasal, gerekse yasal düzeyde savaş propogandası anlamına gelebilecek her türlü etkinliği yasaklamış hatta devlete karşı işlenen suçlar sınıfına sokmuştur.

BM Genel Kurulunun yayınlamış olduğu "Saldırganlığın Tanımı" adlı bildirinin 3. maddesinde de yer aldığı gibi, bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin diğer bir ülkenin toprak bütünlüğüne karşı gerçekleştirdiği her tür fiili müdahale ve işgal eylemi, geçici ya da kalıcı olsun, uluslararası saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Aynı bildirinin 5. maddesine göre ise, ne şekilde olursa olsun, politik, ekonomik, askeri ya da diğer herhangi bir neden, hiçbir saldırı ve terör eylemini haklı gösteremez. Ancak bu hükümleri hiçe sayacak bir biçimde, saldırgan ülkeler, tasarladıkları bir müdahale öncesinde, kendilerinin haklı çıkaracak kılıflar bulmaktadırlar. Örneğin Naziler, 1 Eylül 1939 da Polonya topraklarına girerken, Polonyalıların Alman radyo istasyonuna saldırmalarını bir gerekçe gibi göstermişti. Bugün ise aynı taktiği uygulamakta olan ABD, Vietnamlıların Amerikan savaş gemisini torpillemeleri ya da Grenada'daki vatandaşlarını korumak istemeleri gibi nedenleri ileri sürerek, açık bir devlet terörü uygulamaktadır.

Oysa tarihsel gerçekler birer ibret dersi olarak önümüzde dimdik durmaktadırlar. Bunların irdelenmesi "yalnızca geçmişin açıklanması anlamında değil, fakat gelecegin hiç korkmadan önceden kestirilmesi ve gerçekletirilmesine yönelik kararlı pratik çalışmalar anlamında da gereklidir". İşte saldırganlıkların en büyük ve en kanlı örneğini oluşturan Nazi Almanyası ve 2. Dünya Savaşına da bu gözle baktığımızda, almamız gerekli önemli dersler olduğunu görürüz. Bunlardan birincisi, saldırgan güçlerin dünya hegemonyası özlemlerinin eninde sonunda başarısızlığa mahkum olduklarıdır. Faşizmin ezilmesiyle sonuçlanan 2. Dünya Savaşı tüm olası saldırganlara ve benzeri bir amaç güdenlere ciddi bir uyarı olmalıdır. Ne var ki, tekelci burjuvazinin gerici üst zümresi, bu uyarılara kulak vermemeğe kararlıdır. Bu savaştan almamız gereken diğer bir ders de, saldırganlara hoşgörüyle bakmanın büyük sakıncalar doğurduğudur. Hatırlanacağı üzere, savaş öncesi yıllarda batılı devletler, sosyalizme karşı Avrupa'nın kalesi olabileceği umuduyla, Hitler'e doğrudan göz yummuşlardı. 1938 Münih Anlaşması ve yol açmış olduğu sonuçlar halo anımsanmaktadır. Günümüzde ise Amerikan militaristlerince silahlarla doldurulmakta olan Batı Avrupa Ülkeleri, savaşın çıkması halinde kendilerinin doğrudan birer hedef teşkil edebileceklerini görmemezlikten geliyorlar. Son olarak 2. Dünya Savaşı göstermiştir ki, değişik sosyal düzenleri olan ülkeler, gerektiğinde saldırganlara karşı ortak bir savaşım verebilmektedirler Faşizme karşı savaşan ülkeler arasındaki işbirliği günümüzde de önemini korumaktadır. Bu da ancak barış içinde bir arada yaşamaya yönelik her türlü ortak eylemin desteklenmesiyle olanaklıdır. ●

Devlet Terörünün Ekonomi-Politiği

A.Tufan Aydın

Az gelişmiş kapitalist ülkelerin uluslararası işbölümü doğrultusunda kendilerine dayatılan yeni sermaye birikim modelini uygulamaları ile insan haklarının ihlal edilmesi büyük boşluk gösterdi. Yeni modeli ilk uygulayan ülkelerde politik *baskı ve devlet terörü, örgütlü politik muhalefetin sindirilmesi/yokedilmesi, siyasal partilerin yasaklanması ve sendikaların bertaraf edilmesi, modelin temeli olan endüstriyel ihracat sektöründe düşük ücret düzeylerinin uygulanabilmesinin araçlarını oluşturdu.* Bu arada, ABD dış politikasının da, söz konusu ülkelerdeki baskıcı ve otoriter rejimlerin desteklenmesi ile üzerine düşen "tarihsel misyonu" başarı ile yerine getirdiğini söyleyebiliriz.

Bu ülkelerde devlet, özünde, demokratik olmayan ve politik olarak baskıcı bükümet biçimleri ile karakterize edilir. Modele uygun olarak düşük ücret ekonomisinin gereklerini destekleyen devlet, askeri harcamaların sosyal sektörler zararına gelişmesine yol açtı.

Niteliksiz işgücü, uluslararası işbölümünün de bir sonucu olarak azgelişmiş ülkelerin uyguladığı yeni modelin temelini oluşturdu. Ve niteliksiz işgücünün fazla'arı'ı ve "yedek ordusu", işgücünün yeni'den üretimine harcanan yatırımların asgari olmasını getirdi. Bu, geçinme düzeyinin altında düşük ücret ve tüketimin kısılması demek olduğundan, çokuluslu şirketlerin yatırımının güdüleyicisi oldu. Dünya pazarına girişin ve onunla bütünleşmenin bir önkoşulu olan tüketimin kısılması, bir yandan üretimin yeniden oluşmaması ve tüketilmesini doğururken, diğer yandan aşağıdan yukarıya doğru olan tepkinin nedenini yarattı.

Ancak, işgücünün yeniden oluşmaması sürecinin, aşağıdan yukarıya doğru baskı yapmasının engellenmesi, birtakım yöntemleri zorunlu kılmıştır. Temelde emeğe talebi sınırlamayı amaçlayan yöntemler; sendikaların bertaraf edilmesi, kolektif pazarlığın kısıtlanması, devlet tarafından uygulanan politik baskı tekniklerinin mümkün olduğunca birleştirilmesi, geçinme düzeyinin altında olan ücret oranının standart hale getirilmesi, vb. olarak sıralanabilir. Bu ülkelerde *emek sürecinin niteliksiz emek üzerinde temellenmesi, ve düşük maliyette emek gücünün relatif bolluğu nedeniyle, uygulanan ekonomi politikalar; ancak içsel baskı araçları üzerindeki harcamalar ile gerçekleştirilir. Askeri donanım ve baskı teknolojisi, "verimli" bir ekonomi oluşturulmasında kullanılır. Bunlar, dış yatırımlar için "sabit ve uyumlu" emek ilişkileri yaratmak amacıyla, "politik risk faktörleri"ni azaltır. Bu bağlamda, emek maliyetleri üzerindeki etkisi gözönüne alındığında, baskı* teknolojisine yapılan yatırımlar, sermaye birikimi için bir girdi olarak sayılabilir.

DEVLET TERÖRÜ ÜZERİNE

Herhangi bir biçimde kurumlaşmış devlet terörü, sömürgeci merkantilist başlangıcından bu yana sistematik bir şekildedir. Sömürgeci yönetimin "meşrulaştırdığı" baskı ve terör, sömürgeci devletin politik yapısı ile içiçe geçmiş ve onun bir uzantısı biçimindeydi. Daha sonra, tam olgunlaşmamış sömürgeci yönetim aygıtının gelişmesi ve metropole daha bağımlı bir yapıya ulaşması gerekti. Sömürgeci dönemde, *sömürgeci devletin bir uzantısı biçiminde uygulanan devlet terörü, sömürgeciliğin yıkılışı ve ulusal devlete geçiş sürecinde, birbiri içine geçmiş yapıların ayrışması ve yeni kurumsal mekanizmaların oluşması ile daha "incelikli" bir hale geldi.* Varlığı doğrudan sömürgede hissedilen sömürgeci ülkeler, yeni bağımsız uluslar üzerindeki etkilerini resmi ve "gayriresmi" uluslararası kuruluşlarla sürdürme yolunu seçtiler. Örneğin, Amerikan Devletler Örgütü (OAS), askeri paktlar, Dünya Bankası, OECD, vb uluslararası kuruluşlar, bir anlamı ile bu işlevi yerine getiren, uluslararası kapitalist şebekenin araçlarıdır. ABD liderliğindeki emperyalist kamp, bu kuruluşlar aracılığı ile, kapitalizm sürecinde meydana gelen değişiklikleri daha fazla belirler bale geldi. Kapitalizmin 1970'lerde girdiği bunalımdan çıkmasına çözüm olarak dayatılan sermaye birikim modelini'n hayata geçirilmesinde de, Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlara önemli roller yüklendi. Bu kuruluşlar, dış yatırımları daha çekici kılan ülkeleri baştacı ederek, ücret ve maaşların dondurulması çerçevesinde, iç pazarda programlanmış bir durgunluk yaratacak önerilerde bulundular. Yapılan devalüasyonlar ve alınan diğer ekonomik önlemler, bu temelde değerlendirilmelidir. *Hemen yalnızca politik baskıcı yöntemlerle yerine getirilebilen, IMF'nin "paket" ekonomik yaptırımlarının başarısı, bu ülkelerde demokrasinin ihlali ve devletin baskıcı aygıtının desteklenmesini zorunlu kıldı.* Emperyalist devletlerce dayatılan politik düzenlemeler, savunma antlaşmaları, askeri yardım (askeri personel, istihbarat, ulusal güvenlik çerçevelerinde) ve kurumsal değişiklikler, özünde sermaye birikiminin temel bileşenleri oldu. ABD tarafından ihraç edilen silahlar, teorik olarak dış saldırılara karşı müttefiklerin kendilerini savunmaları için yardım amacını gütse de, ABD silah ihracatının yapılan bir incelemesi,[1] *bu silahların daha çok, iç baskı aracı olarak kullanıldığını gösterdi. ABD şirketlerinin ve resmi örgütlerinin silah, donanım, polis ve yarı-askeri güçlere sağladıkları eğitim ve teknik destek, daha fazla işkence, daha çok muhalifin öldürülmesi ve/veya tutuklanması, yani daha fazla terör anlamına gelmekte.*

Teorik olarak, ulusal devlet'in, ülke sınırları içindeki "meşru" terörü içerdiği kabul edilir. Başka deyişle, "normal" politik baskı, ulusal polis ve askeri aygıt ile içsel olarak yönlendirilir. *Emperyalist ülkelerin, söz konusu ülkelerdeki teröre etkisi, "aşikâr" değildir; askeri ve yarı askeri personelin, polisin eğitilmesi ve ulusal güvenlik konusundaki "istişari" işlevleri ile sınırlıdır.* Bununla birlikte, yeni uluslararası işbölümü ile, *bağımlı devletin çeşitli baskıcı yapıları, emperyalist devletlerin askeri-politik yapıları ile daha fazla içiçe geçme* eğilimi gösteriyor. Bu, *birkaç kanaldan işlemekte: askeri görevlilerin eğitilmesi* (örneğin, Panama ve ABD'de eğitilmiş yüksek rütbeli L.Amerika'b subaylar), *askeri yardım, savunma antlaşmaları, "sivil" personelin eğitimi, ve bu ülkelerde bizzat emperyalist devletin askeri varlığı. Ancak, bağımlı ülkedeki terör ile emperyalist ülkenin "aşikâr olmayan" ilişkisi, yukarda aktarılmaya çalışan süreci koruyan ve idamesini sağlayan kurumların (ve çıkarların) tehdit edilmesi halinde "aşikar" hale gelir ve doğrudan müdahaleye dönüşebilir.* Örneğin, 1977-78'de Mobutu'yu desteklemek için Zaire'ye Fransız ve Fas'lı "sürü"lerin gönderilmesi, ABD'nin Dominik müdahalesi, vb

Yeni sermaye birikimi modelinin uygulandığı ülkelerde devlet terörü, temel olarak işçileri, sözleşmeleri ile kendilerine dayatılan ücretleri "benimsemeleri" konusunda ikna etmekte kullanıldı. Grev hakkının ellerinden alınması, işgününün uzatılması, ücretlerin kısılmasına ilişkin yasal, politik ve kurumsal yaptırımlar modelin öncelikli konuları oldu. Bu ülkelerde, emek süreci devletin yasal, politik ve kurumsal mekanizmaları ile yeniden düzenlendi. *Belirli yasal ve ahlaki normlarla da, "meşrulaştırılan" bu düzenlemeler, özünde politik baskının ve devlet terörünün "meşrulaştırılması"nın bir ifadesidir. Sivil hürriyetlerin kısıtlanması, siyasi partilerin yasaklanması, politik muhaliflerin "zararsız" kılınması, işkence ve korkunun yaygınlaştırılması, yasalara inancın yerini devlet otoritelerine bağlılığın geçirilmesi, vb. şekilde uygulanan devlet terörü, çok belirgin bir biçimde aşağıdaki ekonomik baskı yöntemleriyle koşuttur: Sendikaların faaliyetlerinin kısıtlanması/engellenmesi, bunların yerine devlet tarafından denetlenen kuruluşların geçirilmesi, ücretlerin dondurulması ve fiyatların serbest bırakılması, ticari ve dış yatırımların liberalizasyonu,* vb. Baskı ve terörün derecesi ile liberalizasyonun düzeyi, ülkelerin koşullarınca ve uluslararası işbölümündeki yerleri ile belirlendi.

YENİ ULUSLARARASI İŞ BÖLÜMÜ

İkinci Dünya Savaşı sonrası, endüstrileşmiş ülkeler "üçüncü dünya" ya yaptıkları sermaye ihracını hızla artırdılar. Bu artış ile birlikte, endüstri sektöründeki yapısal değişiklikler, yeni bir uluslararası işbölümünü gündeme getirdi. Çokuluslu şirketlerin giderek gelişmesinin, bu işbölümünün hayata geçirilmesinde önemli etkisi oldu. *Çokuluslu şirketler, kapitalizmin merkezi ile çevresi arasında oluşturduğu ücret düzeyi farklılığına göre, etkinliklerinin verimliliğini ayarlayarak, yatırımlarının maliyetini asgariye indirmeyi hedeflediler.* Örneğin, 1973' de söz konusu modelin ilk uygulandığı ülkelerde ortalama saat ücreti yaklaşık 40 sent iken, ABD'de 4 dolar'ın üzerindeydi. (Tablo 1)[2]

Tabloda ölçüt olarak alınan ortalama ücret, asgari ücret iyansıtmasa da sermayenin uluslararasılaşması süreci ve çokuluslu şirketlerin maliyet strüktürünü genel olarak analiz etme olanağı veriyor. Örneğin, bu maliyet, 1976'da Şili'de 12 sentten düşük, Filipinler'de 23 sent, G.Kore' de 42 sent, Taywan'da 53 sent, Hongkong ve Singapur'da 58 sentti.

Enflasyon, saklıkla endüstriyel ücretlerde programlanmış bir gerilemenin yerine getirilmesi anlamını taşımakta. 1973'de askeri darbe sonrası, Şili'de tüketici fiyatları, yaklaşık % 88, Arjantin'de 1976 darbesi sonrasında da ise % 34 artmıştı.

1976 darbesini izleyen aylarda, Arjantin'de gerçek endüstriyel ücretlerdeki düşüş % 50; Şili'de 73 darbesinden sonra gerçek alım gücündeki düşüş ilk birkaç ay içinde % 60, bir yıl sonra % 80 dolayındaydı. Alım gücündeki bu değişmeler, belirgin olarak gelir dağılımındaki önemli değişiklikleri yansıtıyordu. Örneğin, Şili'de toplam gelirin en az % 25'i düşük ve orta gelir gruplarından, en yüksek (%5) gelir grubuna doğru aktı. En üst % 5 gelir grubu, toplam gelirin % 50'den fazlasını denetliyordu.

Brezilya'da asgari ücret 1964-1975 yılları arasında % 50'den fazla düştü. Aylık besin gereksiniminin karşılanması için, Brezilya'lı bir işçinin 1965 Kasım'ında 87 saat çalışması gerekirken, 1972'de bu süre 132 saate yükseldi. Alım gücündeki bu düşüş, işgünündeki uzamalar ile

TABLO 1: Çeşitli Ülkelerde İşgücünün Bir Saatlik Maliyeti (ABD Doları)olarak

Ülke	1970	1971	1972	1973	1974	1975
ARJANTİN	.32	.34	.48	.80	.92	.19
BREZİLYA	.36	.38	.46	—	—	—
ŞİLİ	.35	.37	.38	.07	.08	.07
DOMİNİK CUM.	.30	.91	.30	.27	.28	—
GUATEMELA	.34	.92	.91	.30	.27	—
GDNEY KORE	.18	.20	.19	.20	.20	.24
FİLİPİNLER	.13	.15	.15	.16	.14	.13
ABD	3.36	3.56	3.81	4.07	—	—

bi likte oldu. Örneğin, Sao Paulo metalurji endüstrisinde, haftalık çalışma süresi, 66 saate uzatılmıştı.[3,4,5]

SONUÇ YERİNE

Özetlersek;

1. Bu azgelişmiş ülkelerde sermaye birikimi, devletin baskıcı aygıtlarının desteğini almıştır. Devlet terörü, gerçek ücretlerin sıkı kurumsal baskı altında tutulması ile, emek maliyeti üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmuştur.

2. Devlet, içsel baskı için kullanılan baskıcı teknoloji ve aske i donanıma büyük harcamalar yaparak, sermaye birikimini deateklemiştir. Bu harcamalar, diğer maddi altyapısal yatırımlarla birlikte dış yatırıma uygun "dışsal" ekonomileri oluşturmuştur.

3. Baskıcı teknoloji ve maddi altyapılar için yatırım, gerekünimler ve artı-emek süresi arasındaki ilişki üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

4. Emek sürecinin yapısına bakıldığında, vasıfsız işgücünün bol olması temelinde yükseldiği görülür. İnsan sermayesine ve emek gücünün idamesi için devletin yaptığı yatırımlar asgaride tutulmuştur.

Sonuçta, *insan haklarının "dışlanmasının", Yeni sermaye birikim modelinin yapısal bir boyutu olduğu söylenebilir.* Başka bir deyişle, insan haklarının ihlali veya insan haklarına saygı gösterilmesi, devletlerin uluslararası işböliimündeki konumları ile yakından ilişkilidir. Ve genellikle de, *"üçüncü dünya'da insan haklarının inkarı, ekonomik olarak baskıcı bir emek süreci ile doğrudan bağlantılıdır.* "Üçüncü Dünya"daki politik baskının liberal analizi, günümüz pratiği ışığında gerçekçi değildi. Azgelişmiş kapitalizm gerçeğinin pratiği, "Anglo-Saksan" liberalizminin ruhunun artık hayalden öte birşey olmadığını kanıtlamıştır. Yeni modeli uygulayan ülkelerde liberalizm, aslında demokrasinin ihlalinin ve devlet terörünün maskelenmesi amacıyla kullanılan bir deyim haline gelmiştir. Ayrıca, Batı'nın da demokrasiden ve liberalizmden ne anladığını, dış politikada desteklediği devletle in rejimlerinin niteliği açıkça ortaya koymaktadır.

GELİŞİMİN YÖNÜ

Bugün, azgelişmiş dünyada, özellikle yeni sermaye birikim modelini ilk uygulayan ülkelerde bir "sivilleşme" süreci yaşanmaktadır. Bu "sivilleşme", bir yanıyla baskı teröre ve ekonomik sürece tepki duyan kitlelerin bir kazanımı olmakla birlikte, diğer yanıyla da, ABD ve yandaşlarının bu ülkelerle birlikte yürüttüğü bir manevradır. Genelde, bir parlamento ve bir seçim yapılmasına indirgenen "sivilleşme", kitlelere demokratikleşme ile eş anlamlı olarak sunulmaktadır. Oysa bilinen bir gerçektir ki, tüm kurumları ile işlemeyen bir demokrasi, yalnızca parlamentonun olması ve seçimlerin yapılmasına indirgenemez. Görünen o ki, *gelişen baskı karşısında sıkışan "çevreler", söz konusu sermaye birikim modeli temelinde kurumlaşan yapıların özüne dokunmaksızın, bu kurumlarda çalışan askerlerin yerine "sivilleri" geçirmekle yetinmek istemektedir. Bu "nöbet değişimi" ise, sivilleşme ya da demokratikleşme diye yutturulmakta. Kitlelere dayatılan "sivilleşme"nin, gerçek demokratikleşmeye dönüşmesi ise, bu "sivilleşme"nin gerçek yüzünü gören ve mevcut ekonomik yapı içinde olanaklı olabilecek kadar demokrasiyi talep eden kitlelerin gücüne bağlıdır.* ●

1. Klare, M.Supplying Repression, p.8. Field Foundation,New York, 1977.
2. ILO Yıllıkları
3. Chossudovsky, M. "Legitimized Violence and Economic Policy in Argentina" Economic and Political Weekly, 12 (16):631, 1977.
4. Weil, J.L., et al. "The Repressive State." Brezilian Studies, Collection Documents, Vol. III, No.2, Latin American Research Unit, Toranto.
5. Chossudovsky,M. "Chicago economics Chilean Style." Monthly Review, Vol. 26, No.11, 1975.

Konuşan: MEHMET KOÇ

Erbil Tuşalp

'Haklara aykırı davranışları ben iktidar muhalefet çelişkisine bağlıyorum'

□ *İNSAN HAKLARI "BİN İNSAN" adlı incelemenizi geçtiğimiz yılın en çok okunan, sözü edilen kitapları arasında. Bu ilgiyi neye bağlıyorsunuz?*

■ İnsan hakları ile ilgili olayların, yoğun olarak yaşandığı bir dönemi geride bırakmamızın, bu ilgide büyük payı var sanıyorum. Bu ilgi, kuyuya dayalı ve tepkisiz bir dönemden çıkmamıza da bağlı bir ölçüde. İnsanlarımız artık korkularını yendiler, tepkilerini dile getirmeye başladılar. Geride bıraktığımız birkaç yılı, insan haklarına aykırı davranışlarla içiçe yaşadık ve pek az kişi ve kurumun bu konuda sesi çıktı. Bu bağlamda yakın geçmişimizdeki yaşamımıza bir gönderme yapıyor BİN İNSAN. O günlerdeki sessizliğin bozulmasına olanak sağlıyor. BİN İNSAN'ın yazılamayan, söylenemeyen ama acıyla yaşanan bir zaman dilimini anlatıyor olması ile ilgi uyandırdığını sanıyorum.

□ *Niçin BİN İNSAN? Yani kitabınızın adındaki ek nereden geliyor?*

■ İnsan haklarına aykırı davranışlarla karşılaşan bi lerce insan olduğunu anlatmak istedim en başta. İnsan haklarına aykırı davranışların en çarpıcı örneği olan işkence ile karşılaşan binlerce insan olduğunu anlatmak istedim. Ayrıca insan haklarına aykırı davranışlar söz konusu olduğunda "Bir" insanla "Bin" insan arasında bir ayrıcalık olmaması gerektiğini vurgulamak istedim.

□ *Acı çeken insanlarla söyleşmenin zorlukları... Kolaylıkları...*

■ Bu hem çok zor hem çok kolay. Acıyı yüreğinizde duyabiliyorsanız, insan hakları konusuna bir misyon olarak katılabiliyorsanız, bu alanda üretmek çok kolay oluyor. İnsanlarla, olaylarla bütünleşiveriyorsunuz. Ama, herhangi bir olayı izle gibi, mekanik bir kurgu içinde, insan hakları çiğnenen insanların karşısında oturursanız, bu işin zor bir iş olduğunu hemen kavrıyorsunuz. Acılara katılmak, acıları yaşamak kadar zor oldu çoğu zaman.

□ *İnsan hakları konusunda hemen hemen bütün devletlerin imzalarını taşıyan belgeler var. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi. Bu açık belgelere karşın Şili'den Güney Kore'ye kadar bunca ülkedeki insanlık dışı uygulamaları nasıl açıklıyorsunuz?*

■ İnsan haklarının bütün ulusla için ortak bir değer oluşturması gerekirken, dünyanın birçok ülkesinde haklara aykırı davranışları, ben, iktidar-muhalefet çelişkisine bağlıyorum. Bağımsızlıklarını koruyamayan, yüklü dış borç altına giren, halklarının işsizlik ve yoksulluk yazgısını yenemeyen iktidarlar, bu konularda kendilerinden farklı düşünenlerin, kendilerine muhalefet edenlerin hak ve özgürlüklerini baskı altına alıyorlar, zora başvuruyorlar. Karşı düşünceyi baskı altında tutmak için insan haklarından vazgeçen ülkelerin ise ortak bir modeli var. Diktatörlüklerde ve askeri rejimlerde insan haklarının çiğnenmesi resmi bir politika gereği gündemde tutuluyor. Ve bu politikanın resmi niteliği reddediliyor.

□ *Bundan sonra neler olabilir? Umudunuz, umutsuzluğunuz?*

■ Umudum, tüm ülkelerde insana saygı ortamının, insan onuruna ve kişiliğine saygı bilincinin oluşmasından yana. Kendi ülkemde ise insan haklarının çiğnenmemesi için yasal önlemlerin bir an önce alınmasını umut e yorum. Örneğin, artık Türkiye de, İşkenceye karşı Birleşmiş Milletler sözleşmesine taraf olsun, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna Türk vatandaşlarının da kişisel başvurma hakkı olsun.. Umutsuzluğum, uluslararası ilişkile de, insan hakları ile ilgili yaptırımların yeterli olmayışından kaynaklanıyor. Türkiye için umutsuzluğum, işkence savlarının her dönemde olduğundan hareketle işkencecilere bir anlamda cesaret verilmesiyle yoğunlaşıyor. Bir insanlık suçu olan işkencenin bir türlü mahkum edilememesi bir başka umutsuzluk.

□ *Geçtiğimiz yılda genel olarak gazeteci yazarların kitapları tuttu. Buna ne dersiniz?*

■ Halkımız, son yirmi yıl içinde geçirdiği üçüncü antidemokratik dönemde de ağır koşullarda yaşamlarını sürdürdü. Bu koşullar içinde iletişimsizlik, başta gelen zorluklar arasındaydı. Gazeteciler demokrasiyi savunmak yerine, yeni gündem konuları ekonomik ve siyasal düzeni savunmayı yeğlediler çoğu kez. Görecelli bir yumuşama döneminde ise birikimlerini kitap sayfalarına döktüler. Yapıtları bu nedenle ilgi uyandırdı. Halkımız, gazeteci yazarların kitaplarına gözleme ve gerçek duyumlara dayalı olduklarını sandıkları için ilgi duydular. Gözlem ve duyumlardaki yapaylıkları ortaya çıkaracak girişimlerin, yine gazetecilerden gelmesini diliyorum.

NAZIM HİKMET

SANAT ve EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

SANATIN YAPISI – 2 (ÜSLUP VE DİL)

1. ÜSLUP

1.

Üslup sorununa da önem vermek ve ondan özel bir biçimde söz etmek gerekir. Şekille *(biçimle)* temel, esas arasında bir ilişki arıyorsam, bunun nedeni bir görüş açısını daha iyi belirtmek içindir. Şekil, esasa bağlı olmalıdır. Nasıl ki vücut da fizyoloji bakımından hayata bağlıdır. Bir başka notayı da işaret edeyim:

Bu noktaya burjuva edebiyatları asla önem vermiyorlar. Burjuva edebiyatında vakti geçmiş sosyal kavramlar fakir, kurumuş ve ideolojiye dayalı orjinal yeni bir şekil var. Bu şekil hayata paradoksal, çelişkili bir tarzda uydurulmaktadır.

Bir çok kez söylediğim gibi yineleyeyim, edebiyat yazım devrimini yapmıştır. Edebiyat için artık, dikkate değer bir anlatım düzeni vardır.... Gerçekten çağdaş bir üslup vardır. Üslubun özellikleri şunlardır: Usulle ilgili şekiller, uzun uzadıya anlatım artık kaldırılmıştır. Adeta diyeceğim ki, bu üslup geçmişte kullanılmış olan dil nezaketlerini, benzetmelerini, kelimeleri daha ziyade fikre veya maddeye uygun biçime sokmuş, üslubun esası olan ayrıntılı anlatıma bilimi, açıklığı, hızı, şema kısalığını sokmuş, geleneksel ibareyi kırarak ona kabartmalar eklemiş ve daha açık bir parlaklık vermiştir. Artık yazı bir elbiseden çok, bir deri biçimi almıştır...

Üsluptaki gereksiz uzatmalardan ve "Yüksek üslup"un bütün hastalıklarından sakınalım. Dili daima tazeliğini korumasına dikkat edelim. Dili sınırlayan şekillerden, hatta bir yazar için çok, pek çok çekici orjinallikten kurtulalım.

Anlatım tarzı teknik ve bilim açısından konuyu dile getirmelidir.[1]

2.

İlk bakışta kolay yazılır gibi gelen bu üsluba ulaşmak için en aşağı bin mısra üzerinde denemeler yaptım. Daha da yapacağım. Şiirde realist *(gerçekçi)* üslubu realist muhtevaya *(içeriğe)* uydurmak lazım. Realist olmayan muhtevaların kalıplarını şimdiye kadar ıslah edip *(düzeltip)* realist muhtevaya giydirmiş olduğumu sandığım için bu yeni araştırmalarla bir dönüm, bir sıçrama yaptığımı, yahut yapacağımı umuyorum.[2]

3.

Bu iş bir inkişaf merhalesinde *(gelişme aşamasında)* zıddına dönüyor ve kötü mânasıyla üslupkârlık, üslupçuluk oluyor. Dostoyevski'nin "mühmel" *("özensiz")* üslubu hakkında iki noktayı nazar *(bakış açısı)* vardır: Birincisi bunu bilhassa *(özellikle)* yaptığı, ikincisi başka türlü yapamadığından, yani samimi olarak böyle yazdığıdır. Mamafi unutmamak lâzım ki, Dostoyevski'nin muhtevası, üslubunun şeklini tayin eden *(belirleyen)* esas unsurdur. Tolstoy'un, Gorki'nin üslupları temiz işlenmiş üsluplar ise bu her ikisinin de insana, okuyucuya saygı beslediklerinden ve muhtevalarının aydınlık, inanmış, mazarilikten *(hastalıklı oluştan)* uzak bulunuşundandır.[3]

4.

Ben şâirânelikten, sululuktan, yapmacıktan, züppelikten nefret ederim. Şiir dediğin şeyin şekli, eski Yunan mabetleri gibi pürüzsüz, süssüz, şatafatsız, aydınlık ve muhtevayı en iyi surette verebilir, belirtebilir olmalı.[4]

5.

Gene söylüyorum, ister barok yada retorik, ister bilgince yazılmış yada deneysel şiir olsun, öbür görüşleri de yerden göğe kadar haklı bulurum; sanat ve insan değeri olan her şey kabulüm. Ama eğer seçme hakkım varsa, ben açıklığı ve yalınlığı yeğ tutarım. Öyle yazmalı ki, şiirden bir tek virgül atılınca, her şey yıkılsın. İşin özüne girecek biçimde kurmalı şiiri.[5]

6.

Bu şâirane yalnız fecri âti, edebiyatı cedide, hececiler üslubunda olmaz ve sadece bunun unsuru lirizm sulandırmakla yapılmaz, bu bir küçük burjuva münevverliği *(aydıncılığı)* hastalığıdır ki en olamaz sanılan temayüllerde *(eğilimlerde)*, en sağlam ideoloji benimseyişleri'nde dahi eski mânasıyla en şâiraneliğe gayri müsait *(uygun düşmeyen)* tarz ve kelimelerle kendini gösterir... Realist lirizm ile şâiranelik arasındaki hududu, kelimelerin, imajların, hâttâ söylenen fikirlerin cinsiyle değil, evvelâ sosyalman *(toplumsal olarak)* şairin işgal ettiği mevkii ile benimsediği en sağlam ideolojiyi dahi kitabilikten çıkarıp hazmetmiş, adeta insiyak *(içgüdü)* haline getirebilmiş olmasının derecesiyle, bunun için pratikteki aksiyonuyla, sonra da en sade mânasıyla şair olup olmamasıyla ayırmak mümkün... Beni bir yana bırak, fakat Pasternak'ta da, Mayakofski'de de şâiranelik bol bol mevcut. Hem de üzülerek söylüyorum bu üstadlarda benden fazla.. Bu şâiranelik romantizm filân değildir. Zola natüralistti, fakat şâiranelliği boldur, Balzak'ta, hele Şolohof'ta şâiraneliğin danıeksası vardır. Yani bu şâiranelik, klasiklerden yeni realistlere kadar her mektepte kendini gösterebilir bir hastalıktır.[6]

7.

Samimi olan şeyin şairane olması kabil değildir. Halk şarkılarında lirizm vardır. Fakat bazı halk şarkıları samimiyetlerini kaybederler. Şâirane olur. Ne yapalım. Sonra çok ustaca, kuyumcu hüneri ile yapılmış şâiranelikler vardır. Bilhassa Divan Edebiyatında. Bunlar mahirânedir. *(beceri doludur)* Ama ne yapalım ki şâiranedir. Şâiraneliğin mahirane olması onu bir marifet, bir nevi yüksek hokkabazlık derecesine çıkarırsa da sanat sahasına sokamaz. Sanatta en büyük ustalık ustalığı belli etmemektir. Bunun için ise bu ustalığı bir gaye olarak değil bir vasıta olarak kullanmak lâzım gelir ki ancak bu suretle iptidailik *(ilkellik)* ile alâkası olmayan, sanatkârcasına samimiyete ulaşmak mümkündür.[7]

8.

Genç şairleri çoğu vuzuhsuzluğu, *(belirsizliği)* fısıltı ve mırıltıyla konuşmayı seviyorlar...

Bu temayülün sosyal köklerini, yani asıl sebeplerini bir yana bırakarak, ben sadece sanat bakımından "teknik" sebeplerini göstermek istiyorum.

Vazıh ve aynı zamanda sanatlı verim vermek çok güçtür. Vuzuh, bir güneş aydınlığıdır ki en küçük acemilikleri, en gizli ve ustaca örülmüş kalpazanlıkları bile derhal ortaya çıkarır. Bu güneş aydınlığı içinde hakikaten dolu, sahiden bir şeyler söyleyen, duyuran, kusursuz eser vermek her babayiğidin kârı değildir. Oysa ki, vuzuhsuzluk bir alaca karanlığa benzer. Hattâ bazen onun, bir ay ışığı boyasına boyandığı da olur. Bu alaca karanlık, boyalı ayışığı altında kusurlar örtülür, boşluklar, gölgelerle dolar, keleşlikler gözükmez olur. Böyle bir havada herşey bilmece gibidir. Ve insanların bir kısmı herbilmecenin çözülmesi güç büyük bir hakikati gizlediğine inanacak kadar çocukturlar. Elbetteki böyle bir atmosfer içinde hileli sanat yapmak çok kolaydır. Bundan dolayı da gençler, yukarda da söylediğim gibi, sosyal sebepleri bir yana bırakılmak şartıyla bile, bu ko-

lay yola sapıyorlar. Alaca karanlıkta halis sanat eseriyle sahte sanat eserinin kolaylıkla birbirinden ayırd edilemiyeceğini bilecek kadar kurnaz davranıyorlar.[8]

II. DİL

1.

Her sosyal devir *(toplumsal dönem)* kendi sanatını ve kendi bünyesinde yaşayan hakim sınıflarla mahkum sınıfların sanatını vermiştir. Dil meselesi de öyle, bütün bir millete ortak dil, sanat dili, ancak, tek iç pazarın kurulmasıyla başlar. İngiliz dilinin bugünkü hal'inin başlangıcı bilhassa Elizabeth Devriyle kendini gösterir. Bu devir ise İngiltere'de dediğimiz meselenin en önemli başlangıçlarından biridir. Fransa'da da öyle. Biz ise sen de farkındasın ki dilimizi yeni yeni işlemeye başladık. Osmanlı denen nesne Osmanlı İmparatorluğu ile beraber yıkıldı ve şimdi Türkçeyi işlemekle meşgulüz.[9]

2.

Türkçe bir dönüm yerindedir. Er geç bu dönülmü dönecektir. Dilim'izin temizliğe, güneşli su gibi ışıklığa doğru akışının önüne geçilemez.

Dönüm-yerleri köpüklü olur, bulanık olur... Dönüm yerinde su dalgalıdır...

Dilimiz de dönümünü dönerken köpüklenecek, bulanacak, dalgalanacak... Bu köpüklenmeden, bu bulanmadan tiksinenler, korkanlar olacaktır.. Tiksinenleri böğürtüleriyle, korkakları korkularıyla başbaşa bırakalım...

Dibinin derinliklerini karıştırarak dönümü geçen büyük akarsuda gemisi'ni kullanamayanlar, batacaklardır... Yırtık yelkenleri acem atkısından dokunmuş, hurma ağaçlarından işlenmiş tekneleri delik deşik gemiler, batacaklar!...

Onlar ağır kokulu, durgun, ışıksız sularda yüzmeye alışmışlardır. Ne bu doğrudan esen delikanlı yele yelken tutabil'ir, ne de bu köpüklü, kaynayan, baş döndürerek akan sulara dayanabilirler... Dönüm yeri acımak bilmez...

Dilimiz, dibinin derinliklerini karıştırarak suyun yüzüne birçok sözler çıkardı.. Bunların içinden gerisin geriye, dibi boylayacaklar yok değildir.... Birkaç söze kapılıp köpükleneni, akarı görmeyenler var.. Ne yapalım! Anadan doğma körlere gözlüğün yararlığı dokunmuz ki, takalım..

Dilimizin, bugün içine girdiği dönüm yeri; konuşma diliyle yazı dilinin arasındaki der'n ayrılığı kaldıracak; yalnız ikisini de temizleyerek ışıklandırarak bu işi yapacaktır...

Ben, kendi payıma, ne yeni sözlerden korkuyorum, ne de birçoklarını yadırgıyorum... Becerikli bir yapıcı, kurulan yeni yapıda, onların bir çoğunu yadırgamadan kullanabilir... İş becerikli olmakta...

3.

Dil yürüyor... Yürüyen'n önünde durulmaz..[10]

Birbakıma göre, söz birçekirdekse, bir özse, yazı onun kabuğu, onun kalıbıdır...

Böylel'ikle, bir yandan yeni yazı, yeni kalıp, kendine uyabilen bir özün doğmasına yararken; öte yandan, yazı dilindeki bu yeni öz, bu yeni çekirdek, bu yeni sözler; onun, yazı dil'imizin, kuruluşunda da derin değişikliklerin yapılmasını zorluyor...

Dilimizin yeni özünü yıllardan beri sürüp gelen bir akışla ortaya çıkmış, yani yazının kullanılmaya başlanmasıyla hızını arttırmış, artık eski yazı dili kuruluşunun kalıbına uyamaz, bu kabuk içinde sıkışamaz olmuştur..

Yeni çekirdek eski kabuğu parçalayacak, kendine uyan bir kabuk yaratacaktır...[11]

4.

Geniş konuşma dilimizden yazı dilimize sokacağımız her yeni söz, aşıntıya, silikliğe, alışkanlığın boyasızlığına, ölüllüğüne karşı dikilmiş bir yapıdır... Amma bu yapı da günün birinde yıkılırmış, bu sözler de günün birinde aşınırlarmış... O gün gelince, yeni baştan yenileri dikilir... Dil durmadan doğuran bir anadır... Yürüyüşün buyruğu budur... Bu böyle akıp gider..[12]

5.

Öztürkçe cereyanında şoven ve kısır tarafları yok değil, var. Bununla beraber, türkçeye bazı yeni ve tutacak kelimeler de getiriyor ve getirecek. Sen de gayet iyi bilirsin ki milli yazı dili, millet denilen olayın ortaya çıkışıyla şekilleşir. Yani Burjuvazinin memleket içinde tek pazarı meydana getirmesiyle. Bu bakımdan Avrupa milli yazı dillerinin en fazla iki üç yüz yıllık bir varlıkları, bizimkinin ise yarım yüzyıllık birömrü vardır (...) Şimdi gelelim başka bir noktaya: *millet* yerine *ulus, memur* yerine bilmem ne, *devlet* yerine *hükümet* yerine falan filan kelimeleri uydurmakta ve aramakta mâna yoktur. Neden? Çünkü bunlar Türk köylüsünün ve işçisinin de gayet rahat, yadırgamadan ve Türkçe olmadıklarını bile düşünmeden anlayıp kullandıkları kelimelerdir.[13]

6.

Halkın diline girmiş en koyu acemce ve arapça kelimeleri, halkın dilindeki şekliyle kullanacağız. Meselâ, meselâ ve mamafih, mümkünü yok filân gibi. Bunları atmakta mânâ yok, hâttâ bunları atmağa kimsenin hakkı yok. Hâttâ bunları aydınlarımız atsa bile halkın dil'inde yaşayacağına göre, atılmış sayılmazlar. Yine halkın diiinde olan fakat yazı dilinde olmayan kelimeleri da alacağız. Dilin zenginleşmesi bu yönden olacak, yani hem taraf, hem yön sözlerini kullanacağız. Çünkü halk-ikisini de kullanır. Gerekirseyi de kullanacağız, icabederseyi de. Fakat büyük bir ehemmiyeti haizdir, demiyeceğiz, büyük bir ehemmiyeti vardır, diyeceğ'z. Gerekirse, uydurma olmakla beraber -çünkü ben pekâlâ uydurma sözlerin yaşayacağına kaniim, büyük bir önemi vardır da diyeceğiz. Şiirin ayrı dili, nesr'n ayrı dili vardır diye bir şey kabul etmiyorum. Bundan dolayı şiirde yapılan denemeleri, hikâye dilinde, roman dilinde de yapabiliriz. Bütün iş dilin tazeliğindedir. Taze gıcır gıcır bir dil kullanacağız. Bunun için de bir yandan taze, canlı sözler, bir yandan da taze, canlı cümle kuruluşları bulacağız. Kısaca söylemek lâzım gelirse, sözlerle, cümle kuruluşlarıyla münasebetimiz pasif değil, aktif bir münasebet olacak. Yalnız konuştuğumuz dili yazmayacağız, konuşmamızı esas olarak alacağız fakat bu temelin üstüne biz yeniden bir dil yaratacağız. Nasıl, sanat eseri tabiatın, cemiyetteki hadiselerin, insanın aadece bir kopyası değilse, dil de öyle, sadece bir kopya olmayacak. Ağzımıza geleni yazmayacağız. Yazılması gerekeni yazacağız. Gerektiği gibi, yani aniattığımız hadiseye en uygun şekiide yazacağız... Dediğim gibi,bence esas mesele iislubumuzdaki yaratıcılığımızdır.[14]

7.

Dil Kurultayının sadece fenalığı olmadı, pekâlâ müsbet tarafları var. Ortaya canlı, cansız, güzel uydurma, kötü uydurma, iyi yakıştırma, kötü yakıştırma, doğru yanlış bir sürü kelime atıldı. Bunlardan iyileri, yakışanları, canlısı tutar, ötekiler tutmaz, üzülecek ne var? Ve bunun böyle olması edebiyat bahsinde hiç de fren vazifesi görmedi. Tersine.[15]

8.

Dilde ölçü halk olmalıdır. Halkın yadırgamadığı, her günkü konuşma dilinde kullanmadığı kelimeleri almamağa bilhassa dikkat etmeli.[16]

9.

Dünyanın en iyi insanlarından olan Türk halkını ve dünyanın en güzel dillerinden belki de en başta gelenleri'nden olan Türk dilinin yabancı diyarlarda tanınmasına vesile olabilmek, ömrümün en büyük sevinci ve şerefi olur.

Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum.[17]

Nazım

1 Kemal Silker, Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı, cilt 2, s.176, May Yayınları, 1971, İstanbul
2 Ekber Babayev, Yaşamı ve Yapıtlarıyla Nazım Hikmet, s. 225, Cem Yayınevi, 1976, İstanbul.
3 Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar, s. 66/67, Bilgi Yayınevi, 1968, Ankara.
4 Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar, s. 63, De Yayınevi, 1968, İstanbul
5. C. Dobzynski, "Nazım'la Söyleşi", Yeni A Dergisi, Haziran 1974, İstanbul.
6 Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar, s. 44/45.
7 a.g.e., s. 51.
8 Nazım Hikmet, İt Ürür Kervan Yürür, s. 94/95, 1965, İstanbul
9 Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar, s. 22.
10 Aydınlıkçı Şair, Aydınlıkçı Yazar Nazım Hikmet, s. 63/64, Oda Yayınları, 1976, İstanbul.
11. a.g.e., s. 67/68.
12. a.g.e., s. 74.
13 Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar, s.130.
14. Nazım Hikmet, Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar, s. 188, Cem Yayınevi, 1970, İstanbul.
15 a.g.e., s. 208.
16 Orhan Kemal, Nazım Hikmet'le Üçbuçuk Yıl, Tekin Yayınevi, 1976, İstanbul.

Emin Değer "terörün mimarının devlet olduğuna, tarih tanıklık eder diyebiliriz"

"CIA-Kontrgerilla ve Türkiye" kitabının yazarı Emin Değer'e, "Demokrasi ve Terör" tartışması çerçevesinde sorular yönelttik. Değer'in aşağıdaki üç soruya verdiği toplu yanıtı yayımlıyoruz.

12 Eylül'e gelişe ve demokrasiye geçişe ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı şu günlerde, yazdığınız kitap da yeniden gündeme geldi. CIA-Kontrgerilla konusunda araştırma yapıp kitap yazmaya neden gerek duydunuz?

Demokratikleşme tartışması içinde, işkenceye, insan haklarına yer verilmesinin anlamı sizce nedir?

Demokrasi ve terör kavramları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cumhuriyet Türkiyesi'nin tarihinde üç askeri müdahale vardır. Bunlardan 27 Mayıs hareketi, 12 Mart ve 12 Eylül müdahalelerinden nedenleri ve amacı yönünden farklıdır. Türkiye 27 Mayıs hareketiyle çağdaş uygarlığa giden yolda bir ivme kazanmıştır. Oysa 12 Mart ve 12 Eylül bu ivmeyi engellemeye yönelik hareketler olarak görülür.

Türkiye, 27 Mayıs Anayasası ile yeni bir sosyal düzen arayışı içine girmiştir. Türk devrimine Kemalist hareketin kazandırdığı ivme, DP döneminde durdurulmuş ve kimi karşı devrimci eğilimler görülmeye başlamıştı. 27 Mayısçılar Türk devrim'ine Kemalizmin çağdaş bir yorumuyla yeni bir hız kazandırmak amacındaydılar. İlerici güçler hareketi destekledi ve yanında yer aldı. Ancak ne 27 Mayıs ve ne de amaçları egemen çevrelerce benimsenmedi. Ayrıca Türkiye'nin içinde yer aldığı batı dünyasının lideri ABD'nin de, 27 Mayıs'ın getireceği sosyal düzene gidecek yolun açılmasından kuşku duyduğu DİCKSON RAPORU ile dile getirilmişti.

Türkiye halkı, gerçekten 27 Mayıs Anayasası'nın getirdiği haklardan yararlanmaya başlamıştı. İlk somut sonuçlar seçimlerde görüldü. Parlamentoya giren bir avuç sosyalist milletvekili halkın çıkarlarını öne alan çalışmalarla dikkatleri çekti. NATO, ikili anlaşmalar tartışılıyor, yeraltı ve yerüstü doğal kaynakların halka ait olduğu anlatılıyor, işçi hakları, toplu pazarlık ve grev gündemde tutuluyor ve en önemlisi egemenliğin gerçek sahibinin halk olduğu vurgulanıyordu. CHP ağırlıklı hükümetler döneminde işçi hakları ilk kez sağlam temellerle hukukun güvencesi altına alındı. Giderek, CHP solun bir sistem olduğunu benimseyerek, parti olarak *"ortanın solunda"* bir sosyal siyaset izleyeceğini açıkladı. Ayrıca, "NATO" ve "ikili anlaşmalar" gündeme alınarak tartışılmaya başlandı. Örgütlenme ve hükümetten isteklerin örgütler kanalıyla dile getirilmesi gelştirilmeye başlandı. YÖN Dergisi'nin başlattığı toplumsal konuların tartışılması ve toplumun her kesimindeki devrimin egemenlerin dikkatinden kaçmıyordu.

"...polis zulmü, işkence, toplumda kimi bireylerin zararlı olacakları varsayılarak polisce izlenilmesi, göz altına alınması, polise evlere girme, zapt etme yetkisi verilmesi, haksız tutuklama, düşünceyl suç sayma gibi önlemler de bir tür devlet terörüdür."

Daha önce yazılamayan, tartışılamayan konuların tartışılması toplumsal bir devrim yaratıyordu. Türkiye'nin sosyal bir değişime hazırlandığı görülüyordu. Oysa böyle bir değişim sadece Türkiye burjuvazisinin değil, onun ardındaki ABD'nin de çıkarlarına karşıydı. ABD'nin KURAMCILARINA GÖRE, AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDEKİ SOSYAL UYANIŞ emperyalizm için tehlikedir. Bu tehlikenin önlenmesi gerekir.

Bu doğrultuda ilk uyarı DİCKSON RAPORU'yla geldi. Ve onu izleyen yıllarda, ülkeyi 12 Mart'a hazırlayan olaylar ve eylemlere tanık olduk. Kitabımda, 12 Mart'a giden yoldaki provakasyonlarla olayların nasıl tırmandırıldığı, gençliğin yurtseverlik duygularının nasıl çarpıtıldığı örnekleriyle anlatılmıştır. 12 Mart'ı ve öncesi olaylarını yakından izledim, kimilerinin içinde yaşadım. Kimlerin nereden ve kimlerin etkisiyle olayları saptırdığını izleyebildim. Ayrıca o yıllarda ABD'nin Latin Amerika'da ve özellikle ŞİLİ'de CIA ve tekellerle işbirliği ederek oynadığı oyunlar da belgeleriyle açıklanmıştı. Silahlı Kuvvetler'de görevdeyken ABD yardımının içyüzünü belgelerinden inceleyerek görmüştüm. Bu konuya eğilmemin nedeni Johnson'un İsmet İnönü'ye yazdığı mektup idi. Ulaştığım sonuç, "ulusal kurtuluş savaşı"nın utkusu üzerine kurulmuş bir devletin insanları için acı vericiydi. Bu acıyı gerçekten yaşadım ve kendimi de sorumlu saydım. Araştırmalarımı sürdürdüm.

Bu araştırmalar sırasında ABD'nin etkisi altındaki ülkeler askerlerine "ulusal kurtuluş savaşlarını" ayaklanma olarak niteleyen dersler verildiğini saptadım. Bir CIA görevlisi olduğu anlaşılan *David Galula* adlı kişinin yazdığı ve sosyal değişim ve dönüşümü ayaklanma olarak niteleyen "Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri, Teori ve Tatbikatı" adlı kitabın kıtalara dağıtılması ilginçti. Bu kitabın incelenmesi benim yapıtımı ortaya çıkardı. Bu kitapdaki önerilere göre, hertürlü sosyal değişime, gerekirse askerin yardımıyla engel olunmalıdır. Ayrıca, Eğridir Dağ ve Komando Okulunda okutulan ders notları arasındaki Özel Savaş'a hazırlanan askerin psikolojik eğitiminde tek erin kendi vatandaşlarına karşı silah kullanmak için hazırlanması" dikkatimi çekti. ABD'nin az gelişmiş ülke askerlerini sosyal değişim ve dönüşüme karşı savaşmak içinkoşullandırıldığınıgördüm. Saptadığım gerçekleri ve belgelerini açıklamayı yurtseverlik bilinci'yle halkıma karşı yerine getirilmesi gereken bir görev saydım. İşte CIA, KONTRGERİLLA VE TÜRKİYE adlı yapıtım bu düşüncelerimin ve çalışmalarımın ürünüdür.

Amacım ABD'nin Türkiye'deki varlığının nedenlerini ve sonuçlarını, sosyal uyanışın karşısındaki engelleri anlatmaktır. Bu arada ABD yardımının amaç ve sonuçlarını da belgelemiş bulunuyorum.

Türkiye'nin demokratikleşmesi çabalarının, askerin işe karışması ile önlenmesinin rastlantı olmadığını da belgelediğim kanısındayım. Türkiye'nin demokratikleşmesi isteniyorsa, herşeyden önce Kemalizmin tam bağımsızlık ilkesine katılmamız ve bağımsızlığın önündeki engellerin yıkılması gerektiği kanısındayım. Kitabımda bu konunun da vurgulandığını sanıyorum.

SHP İÇEL MİLLETVEKİLİ ALİ İHSAN ELGİN'İN SIDDIK BİLGİN OLAYINA İLİŞKİN SORU ÖNERGESİ İÇİŞLERİ BAKANI TARAFINDAN YANITLANDI

Bingöl İli Genç İlçesi Dedebağ köyü öğretmeni Sıddık Bilgin olayına ilişkin olarak SHP İçel Milletvekili Ali İhsan Elgin tarafından TBMM Başkanlığı'na, Başbakan Turgut Özal tarafından yazılı olarak yanıtlanması istemiyle verilen soru önergesi, Başbakan adına İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut tarafından 12 Şubat tarihinde yanıtlandı. Bakan Akbulut, açıklamasında Sıddık Bilgin'in kaçarken "dur" ihtarına uymayarak açılan ateş sonucu öldürüldüğünü, işkence görmediğini öne sürdü. Oysa Sıddı Bilgin'in amcaları Giyasettin Bilgin ve Mehmet Bilgin ile akraba Hüseyin Bilgin, öğretmen Bilgin'e üç gün üç gece süreyle işkence yapıldığını ve iş ence sonucu öldükten sonra kaçarken öldürülmüş süsü verildiğini ifade etmişlerdi. İçişleri Bakanı A bulut ayrıca, Sıddık Bilgin'in cesedinin ailesi tarafından istenmemesi üzerine jandarma karakolu dışında "uygun bir yere" gömüldüğünü de belirtti ve cesedin Sıddık Bilgin'in amcası Giyasettin Bilgin'e teslim edilmek istendiğini vurguladı. Ancak Giyasettin Bilgin konuya ilişkin açıklamasında, kendisinin de üç gün işkence gördüğünü ve getirildiği Suveren Jandarma Komutanlığı'nda Yüzbaşı Ali Şahin tarafından kendisine ne olduğunu bilmediği çeşitli kağıtlar imzalandığını dile getirmişti. Verdiği yanıtta, Bilgin ailesinin cesedin otopsiye tutulması yolunda herhangi bir istemının olmadığını da öne süren Akbulut "cesedin yeniden otopsiye tabi tutulması hakkında yazılı ya da şifahi olarak aktif yönetim makamlarına bir müracaatları olmamıştır" dedi. Oysa Sıddık Bilgin'in ölümünden hemen sonra, amcası MSP eski senatörlerinden Mehmet Bilgin, Suveren Jandarma Karakolu'na giderek, Sıddı Bilgin'in cesedini almak istemişti, karakoldaki yetkililer de "o iş bitti, kaçtı vurduk, öyle adamsa cesedi verilmez" diyerek cesedi ailesine teslim etmemişlerdi. Daha sonra Sıddık Bilgin'in ailesi, 22 Ocak tarihinde soruşturma açılması ve yeniden otopsi yapılması istemiyle İstanbul Kartal Cumhuriyet Savcılığı aracılığıyla başvurıda bulunmuşlardı. 8 Şubat tarihinde de Bilgin'in eşi Münevver Bilgin, Genç İlçesi Cumhuriyet Savcılığı'na başvurmuş, daha sonra da Cumhurbaşkanına, Başbakana, İçişleri Bakanına ve Sekizinci Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığına aynı anlamda dilekçelerle başvurıda bulunmuştu. Bakan Akbulut ise 12 Şubat tarihli yanıtında tüm bu başvurularının yapılmadığı yolunda bir ifade kullandı. İçişleri Ba anı'nın açıklamasında Bilgin ailesi, milletvekilleri ve gazeteler ile yöre halkının kadeleriyle çelişmeyen tek yönü, Doğanb Köyü'nün boşaltıldığı yolundaki sözleriydi. Ancak Bakan, Bingöl, Tunceli ve Elazığ çevresinde yaşayan halkın "terörist olaylar nedeniyle evlerini, göçe zorlanmadan, kendiliklerinden terketti klerini" savundu ve jandarma baskısıyla Doğanb köyünde yaşayanların göç ettirildiği yolundaki ifadeleri yalanlandı.

İkinci ve üçüncü sorularımızı bir arada yanıtlayacağım. Siyasal ve toplumsal düzenler insanlar için vardır. Tarih, yüzyıllar boyu sınıfsal çelişki ile birlikte, yönetilen ve yönetenlerin savaşma tanık olmuştur. Ve insanoğlu, yönetenlerin zorla aldıkları hakları geri almak için savaşmış durmuştur. Yönetenler ve yandaşları, yönetilenleri ezmenin yolunu aramışlardır. Tarih, buna tanıklık eder. Derebeylerin zulmü, Ortaçağ engizisyon ve baskıları, burjuva devrimi öncesi ve sonrası olaylar incelendiğinde, yönetenlerin halka karşı baskılarını, işkenceyi, kısaca terörü görürüz. İlginç olan, bunların yasalara uygun olarak yapılmasıdır. Bir başka deyimle, işkence, baskı yasallaştırılmıştır. Bunun bir başka adı da: Devlet Terörü'dür.

Devlet Terörü deyimimiz, ilk bakışta yadırganabilir. Çünkü, özellikle son yıllarda terör, kavramı olarak yasal bir siyasal düzene karşı, yanı devlete karşı, her türlü sabotaj adam kaçırma, öldürme eylemi olarak görülmektedir. Bu içinde yaşadığımız olaylara ilk bakışta doğru görülür. Ancak, yukarıdaki örneklere bakarak, terörün mimarının devlet olduğuna, tarih tanıklık eder diyebiliriz. Aslında terörün tanımı ve amacı ele alındığında gerçek daha kolay anlaşılır.

Robert Yang, *Revolutionary Terrorism, Crime and Morality (Devrimci Terör, Suç ve Ahlak)* adlı yapıtında terörü ve amacını şöyle anlatır:

"Terörizm, amacında korkutucudur. Bu amaç, özellikle şiddetin kullanılması ile gerçekleştirilmeye çalışılır. Kuşkusuz bu gereksinim, sadece fiziksel gücün kullanılmasında mevcut değildir, aynı zamanda psikolojik silahlanmasın yardımına başvurmayı da içerir."

Bu tanım, şiddetin, yani terörün psikolojik niteliğini de ortaya çıkarır. Yani devlet, korku salarak da, toplumu sessizliğe, ürkekliğe itebilir. Örneğin, bir toplumda yönetim geçmişteki bir sosyal bunalımı anımsatarak, o günlere dönmemek için kimi yasakları benimsetmeye çalışırsa, burada psikolojik bir etkileme söz konusudur. Yine cezaların ağırlaştırılması, toplu tutuklamalar da bu tür etkilemeye örnek gösterilebilir. Teröre kim başvurursa vursun, amacı göz korkutmak, sindirmek, ve bu yolla toplumu ya da bir kitleyi etkisiz hale getirmek olduğu için boş görülemez. Bu nedenle terör, ister toplumsal değişim ve dönüşüme yol açmak için yapıldığı söylensin, ister toplumsal değişime karşı uygulansın, nitelik ve amaç yönünden farksızdır. Teröre karşı olmak, bir görevdir. Üstelik terörün, kurulu düzen yanlılarınca uygulanması, yasalardan dayanak alacağı için terörün yasallaştırılması, meşrulaştırılması gibi bir sonuca götürür. Dolayısıyla bireysel terörden daha sakıncalıdır. Ve bunun adı, devlet terörüdür. İşte devlet terörünün önlenmesi için insan hakları kurumu geliştirilmiş ve evrensel kurallar olarak Anayasalarda yer almıştır. Denilebilir ki, İnsan Hakları Kurumu ve hukuka dayalı devlet düşüncesi, insanoğlunun devlet terörüne karşı bulabildiği tek önlemdir.

Ancak uygulamada kimi devletlerin "insan haklarına bağlı/saygılı" oldukları anayasalarında yer almakla birlikte, uygulamaya tam olarak geçilmediği görülmektedir. Özellikle işkence konusunda tutuklu ve hükümlülere uygulanan yöntem konusundaki yakınmalar bunun örneğidir. Aslında, hukukun egemen iradeye bağımlılığı düşünülürse, bunda hayret edilecek bir şey olmamalıdır.

Demokrasi, İnsan hakları ve hukuka dayalı devlet anlayışı, sınıflı bir toplumda sınıflar arası uyumun eseridir. Egemen sınıf, çıkarlarına ters düşmediği sürece, hukuka bağlı, insan haklarına saygılı görülür. Yönetilenler, hukukun ve insan haklarının şemsiyesi altında olduklarına inanırlar. Ta ki, daha çok hak isteyene değin... Ama, bu arada, polis zulmü, işkence, toplumda kimi bireylerin zararlı olacakları var sayılarak polisçe izlenilmesi, göz altına alınması, polise evlere girme zapt etme yetkisi verilmesi, haksız tutuklama, düşünceyi suç sayma gibi yasal önlemler de bir tür devlet terörüdür. Yasaları koyanlar, egemenlerin kendisi olduğu için, bunlar yasaya uygun görülürler. Ama elbet demokrasi ile bağdaşmazlar.

Toplumdaki sessiz çoğunluk, demokrasinin hukuk devletinin erdemlerini arar, durur. Bir toplumda yukarıda saydıklarımız uygulama alanında ise, o toplumda devlet terörü var demektir. İşte bu terör, istenmeyeni, bireysel terörü çağırır. Yani şiddet, şiddeti doğurur.

Unutulmamalıdır ki, terörün her çeşidi değişim ve dönüşüme engeldir. Bu engel, ancak demokrasinin tüm kurumları ile işlediği toplumlarda görülmez. Toplumda her birey korkunun her çeşidinden uzak, düşünme, hak isteme ve arama özgürlüğüne kavuşursa, İnsan hakları anayasalarda süs olmaktan çıkarsa, toplum demokrasiye adım atmış demektir. Böyle bir toplumda halkın yönetime karşı tepkisi suç sayılmaz. Devlet, hakların kullanılmasını engellemez yerine, tepkiye izin verir. Bireyler, yönetime isteklerini özgürce iletebilecekleri için, şiddet eylemleri görülmez. Kanımızca terörün, bireysel terörün önlenmesi, insan haklarına ve özgürlüğe değer verilmesi ile sağlanır. Çünkü demokrasi, özünde halkın yönetime karşı sürekli tepki gösterebildiği bir sistemdir. Bu tepki, temel hakların, insan haklarının kullanılması ile sağlanır. İnsan haklarının kullanılmasına engel olmak, bireysel tepkilere ve giderek toplumsal tepkilere yol açar.

Demokrasi, toplumsal değişim ve dönüşüme konulan engelleri kaldırır. Ancak, CIA, KONTR-GERİLLA VE TÜRKİYE adlı yapıtımda, örneklerini verdiğim ABD kaynaklı öneriler, az gelişmiş ülkeler ve bu arada bizim ülkemiz için, toplumsal değişim ve dönüşümün yolunu açacak, sosyal uyanışa ivme kazandıracak olan her şeyi tehlikeli saydığından antidemokratik müdahaleler ile karşılaşılmıştır. Bunların nedenleri ve sonuçları incelendiğinde, kitabımda ileri sürdüğüm görüşlerin yerinde olduğu anlaşılacaktır. Kitabım, işte "hür" dünyada ABD ve emperyalizmin oyunlarını sergilemek amacı ile yapılmış bir çalışmanın ürünüdür.

Değerli yazar Uğur Mumcu'nun kitaba yazdığı önsöz, amacımı çok yerinde vurgulamaktadır: "CIA ve Kontr-Gerilla bir ülkeyi nasıl ele geçiriyor? Kimlerle işbirliği yapıyor. Kimler araç oluyor? Bu soruların yanıtı, Emin Değer'in satırları ile sağlam kanıtlara bağlanmıştır. Bu gerçekler sadece geçmiş olayları değil, ileride yaşacağımız CIA damgalı oyunları da sergilemektedir. Emin Değer'in bu satırları, Türkiye'deki CIA oyunlarının suçüstü tutanağı gibidir."

Devlet... Terör... İşkence...

Karikatür: FERRUH DOĞAN

Metin Şekercioğlu

İnsanların birbirlerinden korktukları için kurdukları üstün irade ve güce "Devlet" denmektedir. Giderek gelişen insan aklı, Devletin biçimini de değiştirerek demokrasi ile daha da güçlenen modern Devlete varmıştır. Modern Devlet, tüm hukuk kurallarına Devletin de uyması demektir. Günümüzün demokrasilerinde çoğunluğun (iktidar olması halinde) her istediğini yapabileceği anlayışı değil, hukuk kurallarına herkesin ve bizzat Devletin uyması düşüncesi egemendir.

1961 Anayasa ile ülkemiz ileri Devlet sistemi kurallarını benimsemiş, tüm güçlüklere karşın toplumumuzda demokratik hukuk devleti anlayışı gelişmeye başlamıştır.

Teröre gelince, bu sözcük "şiddet" sözcüğünün karşılığı olduğu gibi, Fransız ihtilali sırasında kısa bir süre hakim olan "ihtilal rejimi" anlamına da gelmektedir. Yıldırma rejimlerinin ismi "terör" olarak anılabildiğine göre, baskıcı rejimlerde Devlet terörünün hakim olduğunu söylemek yanlış düşmemektedir.

İşkence ise baskıcı rejimlerin uyguladığı bir terör biçimidir. Demokrasi geleneğimizin yeni yeni oluşması nedeniyle, Modern Devleti, yani hukuk devletini işkence ile koruduğunu zanneden birçok kamu görevlisi çıkmaktadır.

Bir yandan 1961 Anayasasının hakimane "hukuk Devleti" ilkelerini getirmiş ve tanıma olanağı vermiş olması, bir yandan Devletin ancak şiddet ve baskı ile korunabileceği gibi eskimiş zihniyetin bazı kamu görevlilerinde kullanması ülkemizin başlıca çelişkilerinden biridir. Bu çelişki, işkencenin sık sık gündeme gelmesini de başlıca nedenidir. Çünkü kişileri işkence karşısında susturamıyoruz, eskiden gelen alışkanlıklarla kamu görevlilerinden birçoğundaki işkenceden fayda uman düşünceyi kaldıramıyoruz.

Nitekim 13 Şubat 1986 günlü Cumhuriyet'te çıkan yazımı gazeteye postaladıktan, yazının yayımlanması arasında geçen 15 günlük sürede açıklanan yeni olaylarla işkence konusu güncellikten inmedi. İşkencenin son günlerde sık sık gündeme getirilmesinde "yabancı güçlerin hasıtlı" parmağını aramak yanlıştır. Bu ilgiyi toplumun daha sağlıklı gelişmesi için ciddi çabalar olarak görmek daha yararlıdır.

İletişim araçlarının bu kadar arttığı dünyamızda "artık gizli kapaklı" baskı rejimleri sürdürmeğe olanak yoktur. Kafasını kuma gömüp saklanmaya çalışan devekuşundan farkı yoktur bunu olanaklı görenlerin. Bu nedenledir ki, işkence ve terörden fayda uman yöneticilerin ömürleri, saltanatları daha da azalmıştır.

Bize göre, ülkemizin insan haklarına saygılı, üstünde yaşıyan insanların sevip daha çok sayacağı ve koruyacağı bir yönetime hızla geçmesi için yapılacak şey, asmak kesmek yerine "İnsan haklarına saygılı Devleti" yeniden kurma düşüncesini baskın kılmaktır. Diğer bir deyimle bugün yürürlükte olan Anayasa'nın, insan hakları bildirgelerine koşut hükümlerini işletmektir. Yasa ve diğer düzenlemeler ile uygulamaları İnsan Haklarına saygılı hükümler doğrultusunda getirmek Devletimizin daha güçlü ve destekli olacağını görecektir.

Devlet bugün için işkencenin bizzat arkasında değildir elbet. Çünkü suçtur. Ancak işkence yapanın bunu yapmaktan çekinmesi için yapılacak birçok işin yapılmadığı da bir gerçektir.

Yasalarda mevcut işkenceyi daha olanaklı kılan hükümlerin saptanması ve değiştirilmesi için çalışmalara girilip açıklamalar yapılamaz mı?

Avukatlık yasasında mevcut olduğu Başbakanımızca açıklanan hüküm "sorgulanmadan önce avukatı ile görüşmek isteyen sanıklara bu hakkın tanınacağı" bir genelge ile hatırlatılıp, aksine hareket eden sorgulamacıların suçlu oldukları açıklanamaz mı?

Bunlar yapılmamaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nda mevcut bir çelişkinin giderilmesini de dilemekte, beklemekte yarar var. Şöyle ki, kamu görevlisi olarak diğer bir suç işleyen kişilerin TCK 251. maddesi gereğince cezası artmakta, ancak işkence sonucu adam öldürülmesi halini düzenliyen 243. maddesini yeniden ele almak da gerekir.

Devlet ülkedeki kişisel terörizmi, baskıcı rejimle önlemeye kalkarsa kişiler devlete olan güvenlerini kaybeder. Terörizmi önlemek ancak insan haklarına saygı ve demokrasiyi geliştirmekle daha çok olanak kazanır.

Savaş Anti-Kültürdür

Yevgeny Yevtushenko

Yevtushenko'nun bu yazısı "20th Century and Peace" Dergisinin 4/1984 tarihli sayısında yeralmıştır.

I.

... Paris'teydi.

Heybetli vücudu ceketinin önünü kapamasına izin vermiyordu, sakalına kır düşmüştü. Adam son derece kalabalık bir kahveye sıkıştırıyordu kendini. Neşeli ve bildik gülümsemelere bakılacak olursa, adam pek çoğunun tanıdığıydı, bunun için yer bulması zor olmadı. Köşede duran yapışkan bir sedire yerleşti. Ününe aldırdığı yoktu.

Kabarık ceplerinden İngilizce yazılarla dolu kâğıtlar çıkaran adam, kızıl tüylerle kaplı kalın parmaklarıyla plastik bir dolmakalemi bastırarak bunları okumaya koyuldu. Mavi gözleri olağanüstü gençti. Ne ki ani bir gençlik dağınıklığının parlayıp sönen ışığından çok, kendini önemli bir işe kaptırmış birisinin kaygulu görünüşü vardı ortada... Birisi kâğıtlara eğilmiş olsa, örneğin şunları görebilecekti:

"Önyargılar yetişkinler arasında uzun süre yaşayabilir ancak çok şükür, bunları çocuklar arasında bulmuyoruz. Kuşkusuz çocukları kurtarmak gibi çok önemli bir görevimiz var. Şimdiki yıldan başlayarak her yıl bir Çocuk Yılı olmayacaksa, o zaman ilk Çocuk Yılı, varolma inancımızın suratına indirilen bir şamar, anlamsız bir aşağılama eylemi olacak.

Bana şöyle diyen bir Amerikan işadamının tepkisini anımsamaya çalışacağım: 'Bir general bizim dünyayı 10 kez yokedebileceğimizi, kendi hesaplarına göre Rusların yalnızca 6-7 kez yokedebileceğini söyler ve bunun bir üstünlük olduğu düşünülürse, o zaman bir işadamı olarak ben bunun çılgınlık olduğunu söyleyebilirim'..."

Kır sakallı adam sözlerine devam edecekti ki, şöhreti ağır bastı. Kır sakallı adamın masasına, ortalığa anlamsız bir kendinden geçmişlik ve sözümona katılım isteklisiği saçan iki adam gelmişti.

"Sizi tanıdım! Siz Peter Ustinov'sunuz! Biz sizin hayranlarınızız!" diye gürledi biri. "Siz bir devsiniz!" diye adamı kucaklamaya atılan hayranının kravatı, masaya henüz getirilmiş paella'nın içine dalıverdi. İkinci adamsa garsona giderek üzerinde bir şişe Napolyon konyağı, kırmızı ve beyaz şarap şişeleri, ve birkaç kutu biranın güzelce durduğu bir tepsiyle döndü. Konukseverliklerindeki saldırganlık korkunçtu!

Annesi Benois, babası Saratov ailesinden gelen ve İngiltere'de doğan ünlü oyun yazarı ve film sanatçısı usulca "özür dilerim" dedi, "şimdi içmeyeceğim. Yarım saate kadar UNESCO'nun barış forumunda konuşacağım."

Gururla tepeyi gösteren hayranlardan biri "böylesi bir debdebenin yanında barış forumun sözü mü olur?" diye konuştu, "Böbürlenme Peter, tabii ki bir devsin ama yine de insanlardan kaçmaman gerek!"

"Affedersiniz ama siz nesiniz? Ne köylüye, ne terziye benziyorsunuz.' dedi Ustinov kâğıtları ceplerine yerleştirirken. İki adam küstahça Ustinov'u yerine oturtmaya çalışıyordu.

Dalkavukluktan aşağılanmışlığa geçerek "her ikiniz de diplomatız" dedi bir tanesi "ve UNESCO'da çalışıyoruz. Ama düşündüğümüz gibi sizinle kıyaslanınca biz aksine hiçbirşeyiz!" Gözleri nefretten başı dönmüşçesine kısılmıştı. "Diplomat olmanıza çok yazık" dedi Ustinov. Kenetlenmiş ellerini silkip kapıya yürüdü.Kapıda durdu, "dünyanın kaderi sizin ellerinize kalacak olursa, başımıza kimbilir ne işler açılacak" dedi.

II.

Ne yazık ki zaman zaman böylesi diplomatlarla karşılaşabilirsiniz. Ancak bu ikisi en kötülerinden bile değiller. Entrika ve suikast uzmanı diplomatlar vardır, halklar arasında düşmanlık tohumları eken diplomatlar vardır, rüşvet alan diplomatlar, baskı yönetimlerini destekleyen diplomatlar, casus ve hatta katil diplomatlar vardır. Gerçeklerden çok, okuyacak olan tarafın istediklerini ifade eden şifreler gönderilmiş, diplomatik yanlış bilgilendirme nedeniyle dünyamızda onca kan dökülmüştür. Bu tür yanlış bilgilendirme, basının yanlış bilgilendirmesinden daha az zararlı değildir ve kimi kez insanlık için çok daha büyük tehlikeler taşır. Mesleklerini yalnızca dar bir görüşle devlet işinden çok, halkların çıkarlarını korumak olarak algılayan diplomatlar (başka halkların çıkarları pahasına değil!), yalnızca bu tür diplomatlar gerçek barış melekleri olabilir. Ne ki bir melek için bile tanrı olmak zordur. Özellikle eğer melek gizli talimatlar alıyor, kimi zaman en çılgınca talimatları alıyor ve bunları "işi olduğu için" yerine getirmek durumunda kalıyorsa...

Dünya halkları savaşı engelleme sorumlarının yalnızca diplomatik yollarla çözümlenebileceğini unmamalıdır, unamaz. Günümüzde belki de hükümet-dışı uluslararası iyi niyet komitelerinin rolümü herzamankinden daha çok artırmak ve kamuoyunun somut örgütsel biçimlerini duyurmak kaçınılmazdır. Kuşku yok ki, kamuoyunukimin temsil edeceğine karar vermek güçtür. Bürokratlar en anti-bürokratik örgütlere bile girebilmektedirler. Kimi pasifist komite toplantılarında sorunların çözümünde bunların yumruklarını kullanmaya hevesli oldukları söylenmektedir. Eğer kamuoyunun görüşü eylem değil de, yalnızca görüş olarak kalırsa o zaman tüm eylemler, silahlara sahip olanların elinde olacaktır. Ve kimi zaman silahlar da kendiliğinden ateşlenir... O halde çocuklara yavaş yavaş savaşın ilginç birşey olduğunu öğreten oyuncaklar ve avcıların silahları da dahil, her türlü silahın yasaklanmasına ne dersiniz? Ütopya mı?

Ancak birileri çok yerinde birşey söylemişti: 'Ütopyaların yokluğu, barbarlıktan başka birşey değildir' demişti. 1946'dan bu yana büyük güçler silahsızlanma sorunları üstüne altıbin kez görüşme masasında buluşmuştur, bununla birlikte savaş yönteminin kullanımını yasaklayan sonuçlanmış tek bir yasaklama kararı bile yoktur. Kuşkusuz bu çok üzücü birşey. Ancak bu daha fazla görüşmeler yapılması zorunluluğunu ortadan kaldırmıyor. Tam tersine, bu zorunluluğu vurguluyor çünkü savaş tehdidini bizzat savaşla çözümlemek cinayettir.

Batılı ülkelerde kitle iletişim araçları, ortak bir hayal yaratmıştır. Buna göre SSCB'nin o kadar çok askeri vardır ki, NATO nükleer silah kullanma olanağı bulamadan, NATO kuvvetlerini ezip geçecektir. Rus barbarları sözde Avrupa'nın içlerine akecektir. İnsanlar kayguludur: bir ülke diğerinden, bir ırk ötekinden, bir kişi diğer bir kişiden korkmaktadır. Korku karmaşı onca sağlamdır ki, çoğumuz kendi yarattığımız hayali sonuçlardan kendimizi korumaya çalışıyoruz.

Günümüzde kamuoyu politikaya yön vermelidir, tersi değil... Politikanın birincil görevi halklar arasında karşılıklı anlayış, halkların barış ve refahı olmalıdır.

III.

Ne yazık ki şimdiye dek, hiçbir karar savaşı ortadan kaldıramadı. Onca çok kereler asker çizmeleri, tanklar, çok sayıda kararın, barış anlaşmasının, pasifist çağrıların bembeyaz kâğıtlarını çiğnedi. Savaşı kararlar değil evrim ortadan kaldırabilir. Halkların, yalnızca savaşı değil, savaşla ilgili düşünceyi bile olanaksız kılacak bir psikolojik aşamayı gerçekleştirmesini kastediyorum. Ancak psikoloji neyle belirlenir? Halkların varlığının koşullarıyla. Dolayısıyla, savaş olasılığını ortadan kaldırmak için öncelikle ve en başta bu koşullar değiştirilmelidir. Nasıl?

Tarihte, bir ayakkabı tamircisinin kirli bıçağıyla ameliyat yapılırdı ki, bu son derece tehlikelidir. Ancak hasta adamın yattığı yatağın ayaklarına iyot sürerek onu iyileştirmeye çalışmak gibi pasif dualar da anlamsızdır. Çok sayıda başarısız kaba ameliyat ve dua girişimleri nedeniyle insanlık en yıkıcı ahşkanlıklarından birini, kaçınılmaz bir kötülük olarak savaş alışkanlığını ortaya çıkarmıştır. İnsanlığın çoğunluğu, hâlâ daha sömürünün baskısı altında yaşamaktadır. Bu yalnızca emeğin sömürüsü değildir. Aynı zamanda sosyopolitik aldatmacaları, özgürlük yerine hayalinin konmasını ve gerçek kültürün yerine taklidinin konmasını da içeren tinsel sömürüdür.

Köleleştirilmiş sıradan bir insanın yaşamı, bu sömürünün saldırganlığına karşı ardı arkası kesilmeyen savaşımdır. Para yokluğunun varlığı veya tehdidinin saldırganlığına karşı savaşımdır, açlık ve hastalıkların saldırganlığına karşı ve son olarak, hâlâ varolan ölüm saldırganlığına karşı savaşımdır.

Bu nedenledir ki, ufaklı büyüklü ortaya çıkan saldırganlıklar kitlesince baskı altında tutulan çok sayıda insan, büyük çaplı saldırganlığın varlığını -savaşı- kanıksamışlardır.

Son zamanlarda değişik ülkeler, hırsızlara karşı geliştirilmiş çeşitli kilitler, uyarı sistemleri ve diğer araçların üretim ve satışının hüzünlü ve ironik yükselişini yaşamaktadır. Ne ki kilitlerin gelişmişliği, ancak hırsızların gelişmişliğine yolaçmaktadır. Buna benzer şeyler silahsızlanma so-

rununda da yaşanıyor. Askeri üretim de, kilitler ve aynı zamanda bunları açacak uzman anahtar üretimi gibidir.

Kimi kişilerde savaş alışkanlığı, bir iş alışkanlığına dönüşür. Krupps'ları yaratan Hitler'ler değil, Hitler'leri yaratan Krupps'lardır. Askeri üretimin en tüksündürücü yanı da büyük emekçi kitlelerin bu üretime çekilmesi ve ekmeklerini savaş için çalışmalarından kazanmaları olgusudur -o ekmek ki kendi kanlarının gizilgücüyle yoğrulmaktadır. İşte bu, silah üretimi mantığının ikiyüzlülüğüdür.

Ustalıkla ekilen savaş alışkanlığı, ikiyüzlü azınlığa yalnızca maddi değil, aynı zamanda siyasi kazanımlar da getiriyor. Çok sayıda politikacı, halkı ancak savaş tehdidiyle ya da salt savaşla korkutarak iktidarda kalabilmektedir. 1914'te Rusya'nın Çarlık hükümeti çürümüşlük içindeydi. Halkın öfkesini kendinden başka yerlere çekmek için, halkı Birinci Dünya Savaşı'na sürüklemiş, onları "bıyıklı Almanlar"la korkutmuştu. Kaiser William hükümeti de, kendi istikrarsızlığını duyumsayarak, kendi halkı için "bıyıklı Almanlar" yaratmış, ancak bunları "sakallı Ruslar" diye adlandırmıştır.

O günlerde "Büyük Bertha" kocaman bir canavar olarak görülüyordu. Şimdi ise nötron bombasını hoşgörüyle karşılama alışkanlığı ortaya çıkabilmektedir. Silahların gücünün yarattığı dehşet arttıkça, savaş alışkanlığının dehşeti de artmaktadır. Hegemonyacılık ve bazı devletlerin başka bir takım devletlere karşı birleşme tehlikesi büyümektedir. İleri ölçülerde gelişmiş bir ülkenin ellerinde bulunan atom bombası da dehşet veriyor çünkü teknolojide gelişme, her zaman vicdanın gelişmesi anlamını taşımıyor. Gelecekte yalnızca devletler değil, siyasi örgütler ve bireyler de atom bombası elde ederlerse ne olacaktır?

Teröre karşı yalnızca polis yöntemleriyle savaşım yararsızdır. Terörün doğmasına yolaçan koşulları değiştirmek zorunludur. Saldırgan savaş, resmi olarak ödüllendirilen, yoğunlaştırılmış terörden başka birşey değildir. Böylesi bir savaşın olanlığı ve gerçekleşmesine karşı savaşım, yalnızca savaşın doğduğu koşulların değiştirilmesiyle mümkün olabilir. Birbirine karşı savaşın yerini, sömürüye, açlığa, çevre kirliliğine ve hastalıklara karşı savaş almalıdır. İnsanlık öylesi bir gizilgüce sahiptir ki, birleşmesi halinde ölümü bile yenebilir.

Savaş alışkanlığını silebilmek için karşılıklı yanlış anlamaları ortadan kaldırmak zorunludur. Savaşa karşı savaşımdaki büyük rol dünya kültürüne düşüyor, çünkü dünya kültürü, doğası gereği, halklar arasında karşılıklı anlayışın yaratıcısıdır. Kültür ve savaş, uzlaşmayan düşmanlardır çünkü savaş, anti-kültürdür.

Öyleyse kültür nedir? Bir zamanlar Amazon kıyılarında yaşlı bir Kızılderili kadın bir muzu soymuş, mikroplarla kaynayan nehirde yıkamış ve bana sunmuştu.Böyleee daha uygar davranmış olacağını düşünmüştü. Ama bu Kızılderili kadın, niye okuma ve kendini Cervantes, Shakespeare, Swift, Rabelais ve Dostoyevski'ye açma olanağından yoksun kılınmıştır? Bu Kızılderili kadın ve onun gibi milyonlarcası, insanlık önünde tarihin günahı değil midir? Cahilliğiyle bakir olan böylesi bir Kızılderili kadın, nükleer savaş tehdidine karşı ne yapabilir?

IV.

... 1935'te aynı Paris'te kültürün savunulması için Yazarlar Kongresi yapılmıştır. Kongreye katılanlar, ikinci bir dünya savaşı tehlikesine karşı dünyayı uyaran tüm çanları çalmışlardı. Bu çanlar bir işe yaramamış ve İkinci Dünya Savaşı başlamış, Parisli Komünculerin avuçlarını hâlâ anımsayan çakıl taşlarının üstünde Nazi çizmelerinin aşağılayıcı izleri bırakılmıştır. Bu, dünya aydınları için acı bir dersti, bir daha olmasın. Ancak, bu soylu sözcükleri soylu eylemlere dönüştürmeyi öğrendiğimizde; anti-kültüre, savaşa, tinsel değerleri ezip geçmesi için izin vermediğimizde tekrarlanmayacaktır. Tüm soluklar tek bir soluk gibi birleşirse insanlık kendini kurtarabilir.

Biz aynı zamanda ölümsüz bir soluğa sahibiz. Bu, 1917'de toplumculuk için tinsel bir temele dönüşen Barış Kararnamesini imzalayanların soluğudur. ●

Türkçesi: SEVGÜL ULUDAĞ

okuma notları...

Karikatür: YAKUP KARAHAN

AYDINLAR VE MÜCADELESİ
A.Casanova/ Cl. Prevost/ J. Metzger
Türkçesi: Mehmet Çimen
Hacan Yayınları
Ocak 1985
92 sf.

Kitap Fransa'da 1968 Mayısında büyük kitle eylemlerinden (toplu grevler, öğrenci hareketleri) ve bu eylemleri meydana getiren olaylardan hareketle, günümüze dek aydınların toplumsal savaşımdaki durumlarını ve daha çok düştükleri ideolojik yanlışlıkları eleştirel gözle inceliyor.

Köklenen tekelci burjuvazi karşısında kendilerinin toplumsal kurtarıcı olarak gören bir kısım aydınlar, tekelciliğin yanında bilim ve teknolojinin de ilerlemesiyle giderek küçük esnaf ve zanaatkarlar gibi ücretli kesime dönüşmüşlerdir. Kitabın giriş bölümünde de dendiği gibi kurtuluş (aydınların) kurtarıcı olarak görünmek yerine, işçilerle ve toplumun diğer ücretli emekçi kesimleriyle arasındaki ittifakın gerçekleşmesindedir. Yapılacak şey ideolojik yanlışlara düşmeden, burjuva üniversitelerinde tek yönde alınan eğitimin etkisiyle, günümüzde bilimin ve teknolojinin gelişmesini, ne hiçbir şeyin değişmediğini kabullenip eskiye sıkı sıkıya bağlanmak ne de geçmişi inkar etmektir. Öncelikle, bu iki saplantıya dakapılmamaktır. Yani aydın olarak geçmişin mirasıyla günümüzün koşullarını yoğurup daha ileri adım atmaktır.

Kitaptabiitünsel olarak vurgulanan nokta maceracılığa ve oportunizme kapılmadan reformizm ile bilimsel gerçekçilik arasındaki farkı görüp öyle hareket edilmesidir. □ Memet GÜZEL

SIKI YÖNETİM
Türkçesi: Ülkü Tamer
Kavram Yayınları
Aralık 1985, 127 s.

Sıkıyönetim, Franco Solinas'ın senaryosunu Ülkü Tamer tarafından romanlaştırılmasıyla meydana gelmiş bir yapıt.

Roman konusunu gerçek bir olaydan 1970 Ağustosunda Uruguay'da tutuklu arkadaşlarının bırakılması için Tupamorolar (ulusal kurtuluş hareketi) tarafından Amerikalı AİD'te trafik ve haberleşme uzmanı olan Dan A. Mitroen'in kaçırılmasından alıyor. Dan A. Mitroen'in asıl görevi ise Uruguay emniyet müdürlüğüne bağlı teknik yardımlaşma bürosundadır.

Emperyalizme bağımlı geri bırakılmış ülkelerde varolan üretim ilişkilerinin zorunlu sonucu olan yoksulluğun artışı, sisteme karşı bir toplumsal muhalefetin doğmasına neden olmaktadır.

Uruguay'daki toplumsal muhalefeti bastırmak için ABD Dışişleri Bakanlığı bir teknik yardımlaşma bürosu kurdurmuştur.

Bu kuruluş aracılığıyla her yıl yüzlerce polis, merkezi Washington'da bulunan Uluslararası Polis Akademisine yollanarak burada saldırı, suikast, sabotaj gibi savunmalı yöntemleri konusunda eğitilirler. Buradaki eğiticilerden biri olan Dan A. Mitroen daha sonra Uruguay'a teknik yardımlaşma bürosuna görevli olarak gönderiliyor.

Dan A. Mitroen'in gelmesiyle Uruguay'daki sistematik devlet terörü yoğunlaşıyor. Siyasal tutuklulara her çeşit işkence yapılmaya başlanıyor.

Bütün bu uygulamalar Uruguay'a ve Latin Amerika'ya özgü şeyler değil. Bugün de emperyalizme bağımlı, geri bırakılmış birçok ülkede bu tür uygulamalar yaşanmaktadır. Bu ülkelerden birçok polis ABD'ye eğitim için gönderilmektedir. Ayrıca şu günlerde ülkemizde de işkencenin yoğun olarak tartışılması kitabın önemini artırıyor.□

Hüseyin KARA

Memalike Moloise'ye

Kaç arada bir
Çift ümek atılır
döküntülü örülürken hırka?
Sen iyi bilirsin Moloise Ana
Anam da bilir.
Nasıl ağartılır
yorgun ellerle
Bir makinist giysisi
-ya da madenci?-
Sen iyi bilirsin Moloise Ana
Anam da bilir.
Otursanız karşılıklı şöyle
Tutsanız bir ucundan
dile ne hacet-
Dünür bile olursunuz
iki saate varmadan

Şu elmas madeni
Bir yüzdedir belki, evet
borsa panolarında
Ve Soweto kenti
Bir nokta bile değildir
okul haritalarında

Botha'yı nerden bilsin anam
Mandela'yı da tanımaz ya
hatta Moloise Ana
Seni de tanımaz
Maazallah bir gitse
Kaybolur da
acısından ölür Pretoria'da
Ve tebdili şaşar bakına bakına
"arabun bolluğuna..."
Ama bir sancı dünden beri
Bir sancı yüreğinde
Bir sancı, Moloise Ana
Uyy!
Düşman başına...

Muharrem Ender Öndeş

orta amerika'da devrim ve sinema

El Salvador'da bugün iki film yapım grubu çalışmalarını sürdürüyor: Morazan'ın savaşın sürdüğü bölgesinde çalışan *Venseremos Radyosu Film Birimi* ve Chalatenange'nin kontrol altına alınmış bölgesinde kurulan *Devrimci El Salvador Film Enstitüsü*. Her iki grup da ülkeyi baştan başa saran iç savaşa, olumsuz politik koşullara karşın, devrimi belgeleyen önemli çalışmalarını sürdürüyor.

Venseremos Radyosu Film Birimi 1981 yılından bu yana dört film yaptı. Bu filmlerde devrimin başlıca görünümleri belgelendi; köylülerle, savaşanlarla, FMLN liderleriyle yapılan görüşmeler, askeri saldırılar, politik örgütlenme, kurtarılmış bölgelerde günlük yaşam gibi izlenimler bir araya getirildi.

Devrimci El Salvador Film Enstitüsü, kurulduğu 1980 yılından bu yana video çalışmalarıyla birlikte birkaç film üretti. Filmlerde, El Salvador'un tarihi, halkın muhalefet hareketinin gelişimi, 1982 seçimleri ayrıntılı bir biçimde incelendi.

Venseremos Radyosu Film Birimi'nden *Paolo Martin* ve Devrimci El Salvador Film Enstitüsü'nden *Jose Ponce* ile yapılan görüşmelerde kaynak, malzeme sorunları, uluslararası izleyiciler ve El Salvador halkı için film ve video çalışmalarının önemi üzerinde duruldu.

□ *Venseremos Radyosu Film Birimi çalışmaya nasıl başladı?*

■ Paolo Martin: 1981 başında radyo çalışmasını destekleyen bir grup insanla birlikte çalışmaya başladık. Şehirde FMLN'yi destekleyen bir film yapmak olanaksızdır. Morazan'ın gerillalarca kontrol edilen bölgesine gittik. Daha önce oraya giden ve çalışmaya başlayan başka bir gruba katıldık. Daha önce hiç kamera görmemiş insanları eğitmemiz gerekiyordu. İlk filmimizi bitirdikten sonra örgüt, bir video ve film grubu kurmamızı önerdi. İkinci projemiz kilisenin rolüyle ilgili bir yapımdı. Bu filmde ilk kez Venseremos Radyosu Film Birimi adını kullandık.

□ *Filmleri halk nasıl karşılıyor?*

■ Ülkenin bazı yerlerinde çok yeni bir araç bu. Çoğu televizyon bile görmemiş. Buralarda halk film ve videoyu yabancı ama devrimle birlikte gelen yeni bir şey olarak algılıyor. Bu, köylülere ilk kez doktor ve ilaç getiren FMLN hastaneleri gibi.

□ *Tıbbi destekle yaşamlarının değişeceğini biliyorlar. Filmlerin devrimle ve yaşamlarıyla ilgisini nasıl anlıyorlar?*

■ Savaş, ülkedeki, insanlardaki bir çok şeyi değiştiriyor. Kentte yaşıyorsanız, kırda neler olduğunu bilemezsiniz. Kırdayasanız kentte olanları öğrenemezsiniz. Bir çok insan yalnız kendi kasabasında olanları bilir. Kendi kasabalarında askeri çatışmalar olmuyorsa, ülkenin pek çok bölgesinde süren savaşa inanmazlar. Bu insanlarla konuşmak yerine olup biteni videodan gösterirsek çok daha etkili oluyor. Ülke içinde video gösterilerini, dağıtımını yapıyoruz. Video çahşmalarımızla okuma-yazma kampanyasına, eğitim kampanyasına, diğer projelere destek sağlıyoruz. Video ile askeri eğitim ve haber programları yapabiliyoruz. Bir kasabada gerçekleştirilen mitingi filme alıp başka yerlere ulaştırabiliyoruz.

□ *Birim nasıl çalışıyor?*

■ Çalışma kollektiftir. Karar alan ya da yöneten biri yok. Hem örgüt içinde arkadaşlarımızla hem de birim içinde tartışmalar yaparız. FDR-FMLN için çalışan bir film grubu değil, onun bir parçasıyız. Grubumuzdaki herkes, diğer politik örgütlerde sorumluluk sahibidir. Politik örgütün insanlarıyla, kitle örgütünün üyeleriyle, devrimci ordunun üyeleriyle her zaman görüş alış verişimiz var. *"Morazan'dan Mektup"*u yaptığımızda, Salvador hareketinde tarihsel bir an olduğunu biliyorduk. 1982 seçimlerinden sonra, birçok insan yanılmıştı. Devrimin nasıl süreceğini bilmiyorlardı. 82 Haziranında doğuda çok büyük bir gerilla saldırısı başladı. Yalnızca kurulu askeri düzeni yarıp geçmeyi değil, devrimin ilerleyebileceğini halka göstermek için yapıldı bu. O sırada başka film projeleriyle ilgilenmiyorduk ama bu eylemi belgelemek için her şeyi bıraktık. Bu olayın çok önemli olduğunu biliyorduk. Pek çok kişi filmin çok militarist olduğunu söyledi. Doğru, ama durum buydu ve gösterme gereği duyduk.

□ *El Salvador'da film geleneği yok. Birimin çalışmalarında diğer Latin Amerika sinemalarını örnek aldınız mı?*

■ Çoğumuz diğer grupların çalışmalarını bilmiyorduk. Son zamanlarda Küba'dan, Nikaragua'dan, Bolivya'dan filmler görmeye başladık. İlk kez Yeni Latin Amerika Film Festivali'nde onlarla ilişkiye geçtik. İlk filmimizi Havana'ya götürdüğümüzde birçok insan Latin Amerika politik sineması için çok şey yaptığımızı söyledi. Bunun farkında değildik. Latin Amerika sinemasının karakteristiği, ülkelerindeki toplumsal değişmeyi yansıtmalarıdır. Biz de bunu yapıyoruz.

Venseremos Radyosu Film Biriminin Çalışmalarından

□ *Bir çok kitle iletişim aracı El Salvador'daki durumu çok değişik açılardan sunuyor. Tek başına bir film, istediğiniz ikna gücünü sağlıyor mu?*

■ ABD'de bunu yapamayız. İki-üç filmle kamuoyunu değiştiremeyiz. Bu filmler politik harekette bir öğe olabilir ancak. Eğer Washington'un Orta Amerika politikasına karşı büyüyen bir muhalefet varsa, bir çok insan bu harekete katılıyorsa, onlara filmlerimizi veririz. Böylece onlar kampanyaları için araçlara sahip olurlar. Bu yapabileceğimiz tek etki. Kitle iletişim araçlarının etkisini kıramayız. Olanaksız bu.

■ *El Salvador'da çalışan diğer iletişim gruplarıyla film yapımı konusunda ilişkileriniz nasıl?*

■ "Devrimci El Salvador Film Enstitüsü" değişik türden filmler yapıyor ve sanırım deneyim kazanmak için bu çok gerekli. Tartışmaya çok yatkınız. Filmlerimizi karşılıklı olarak eleştiriyoruz. Yalnız eleştirmiyoruz, biz onlardan çok şey öğreniyoruz, onlar da bizden. Çalışmada çok üretici bir yöntem bu. El Salvador'da yapılmış bir çok çalışma var. Ülkeye yayılamıyor bunlar. Film Enstitüsü'nün FLP (Halk Özgürlük Hareketi-bilyük gerilla güçlerinden biri) ile yakın ilişkileri var.

"Özgürlük Yolu"

Bu nedenle onlar FIP'nin etkinliklerini gösteriyorlar. Sanıyoruz ki, iki grubun çalışması zengin bir deneyimdir. Daha başka grupların da çalışmasını isterdik. Bazı politik farklılıkların bir handikap olduğunu sanmıyoruz. Çalışmanın farklı türlerinde deneyim kazanmak için bu gereklidir.

□ *Film Enstitüsü nasıl kuruldu? Film yapmayı gerekli kılan özel bir olay var mıydı?*

■ Jose Ponce: Yaptığımız her şey politik bir gerekainimi karşılamak, El Salvador'daki gerçek durumu açıklamak içindir. Başladık, çünkü ülkemizde kitle düzeyinde halka hizmet edecek, onların durumu anlamalarına yardım edecek bir iletişim üretimi yoktu.

□ *Grubun üyeleri film ya da video yapımı konusunda bir eğitim aldılar mı?*

■ Başlangıçta bazıları politik olarak örgütlenirken, ticarî televizyon için çalıştılar. Bunlar daha sonra isyan bölgelerinde çalışmaya geldiler ve bilgilerini aktardılar. Diğerleri yaparak öğrendi.

□ *Çekeceğiniz filmlere nasıl karar veriyorsunuz?*

■ Durumun politik değerlendirmesiyle işe başlıyoruz. İletişim için gerekli mesajları, izleyicinin gereksinimlerini belirlemeye çalışıyoruz. Örneğin bir filmimizde devrimci harekette halk desteğinin bulunduğunu gösterme gereği duyduk. Çünkü El Salvadorda baskı öylesine ağırdır ki, birçok insan ülkenin diğer kesimlerindeki durumu bilmek istemez. Ancak bir an gelir, politik bilinç birey için iyi olanın önüne geçer. *"El Salvador: Halk Kazanacak"* filmimizde İspanyolların egemenliğine ayaklanan kızılderilileri anlatan tarihsel bir konu vardı. Bir çok insan "Ben komünist değilim ama filmde anlatılanlara katılıyorum" dedi. Birçok insanın bilinci için bir dönüm noktasıdır bu. Tarihsel bir bakış açısından halkın durumunu anlatmak ve Salvadór toplumu için tabanı genişletmek filmin ana amacıydı.

□ *El Salvador üzerine bir dizi Kuzey Amerika filmi var. Onların konuya yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?*

■ Sanıyorum Kuzey Amerikalılar çok değişik bir görüş açısından yaklaşıyorlar. *"El Salvador: Başka Bir Vietnam"* gibi filmlerde, olayın ABD için toplumsal sonuçları üzerinde durdular. *"Aralık Ayında Güller"* filmi çok güzel bir film. Halkın güvenliği için kişisel güvenliği feda etmenin ABD'li biriai için ne demek olduğunu anlatır. Belki iki yıl önce çok kişisel olduğu için bu filmi elaştirmiştik. Ancak, izleyici bu derecede yaygın olduğunda herkese birden ulaşmalısınız.

□ *Ulaşmaya çalıştığınız değişik izleyiciler filmlerinizin yapısını etkiliyor mu?*

■ Bunu yeni ihti'yaçlara karşılık bulmak olarak değerlendiriyorum. ABD'nin kapsamlı müdahalesi üzerine, çalışmalarımızı bu konuda odaklamamız gerekti. İlk olarak devrimin tarihsel gelişimini anlatan *"Halk Kazanacak"* filmini yapmıştık. Daha sonra, ülkedeki diğer insanlara gelişmeleri göstermek için *"Özgürlük Yolu"*nu gerçekleştirdik. *"Demokrasi Adına"* filmi ise, El Salvador'da yaşanan gösterildiği gibi olmadığını ABD halkıyla anlatmak için tasarlandı. ●

Atılmalar Sürecek!

Beyhan Sunal
Haldun Özen

"...dikkatlice incelendiğinde yasa öğrencilerin beklentilerinin çok gerisinde kalmıştır. Atılmaları engelleyecek içerikte değildir ve dolayısıyla atılmalardan doğan sorunlara köklü çözümler getirmekten uzaktır."

Kamuoyunun önemi ülkemizde hergün biraz daha iyi anlaşılıyor. Hergün biraz daha, birlikte davranmanın en doğru olduğunun farkına varılıyor. Çok somut adımlar atılıyor çünkü. Sorunları yaşayanlar ya da yaşanan sorunları teninde duyanlar, olumlu gelişmelerden sorumlu olmanın tadını çıkarıyorlar şimdi.

Ülkemizde uzun bir süredir hukuk açısından ilginç gelişmeler yaşanıyor. Yasalar, özellikle de idare hukuku gibi çok somut hükümler içermesi gereken bir hukuk dalında çeşitli hukukçular tarafından çeşitli biçimlerde yorumlanabiliyor. Daha da kötüsü mevzuatlara, yasalara uydurulmaya gerek görülmeden hakkız işlemler gündeme geliyor. Ancak tüm bunların sonucu değiştirmeyeceği, idare mahkemelerinin, YÖK aleyhine aldığı kararlardan anlaşılıyor.

YÖK'e karşı ilk tepkiler toplu dilekçeler biçiminde kendini gösterdi. Öğrenciler rektörlüklere, dekanlıklara, mediese dilekçeler verdiler. Somut hedefler, dergiler, gazeteler aracılığıyla kamuoyuna duyuruldu. Sorunla doğrudan ilgili kesimler birlikte davranmaya zorlandı. Mahkemelere başvuruldu.

YÖK'ten zarar gören kesimlerin yoğun çalışmaları, hükümeti tam da ara seçimlerin tarihi saptanmak üzereyken yakaladı. Dolayısıyla Doğramacı'yı da. Bu kargaşanın ve haksızlıkların düzeltilmesi istekleri yoğunlaşınca YÖK, Milli Eğitim Bakanı'nın da katılmasıyla 14 Mart 1985 tarihinde toplanarak, "Tek Dersten Ek Sınav Hakkı Verilmesi Konusunda Rapor" başlıklı, gerçekte ise tek dersten bile sınav hakkı verilmemesi gerektiğini savunan bir karar aldı. Bunu milletvekilleri ve basın dahil ilgili yerlere dağıtarak ek sınav hakkı verilmesini önlemek istedi. YÖK'ün bu raporundan bir kaç alıntı yapalım:

"Üniversitelerde her ülkede olduğu gibi bizde de, öğrenci hareketleri aşırı grupların tahriki ile başladı. Bunlar öğrencileri çevrelerine toplayabilmek için onlarda bir takım sorunlar yaratmak ve bunları çözer görünmek yönteminden yararlandılar. Bunların başında rahat bir eğitim düzeni oluşturmak geliyordu. Rahat eğitim düzeni oluşunca, öğrenci hareketlerini siyasi amaçlara yöneltmek kolaylaştı ve bizdeki fâsit daire böylece sürdü gitti. Batı ülkelerindeki öğrenci hareketlerinin kısa sürede arkalanmış alınmasının nedeni, öğrenci baskısı altında öğretim kuruluşlarının düzeni değiştirebilme gücüne sahip bulunmaları idi.

....

12 Eylül'den sonra üniversiteler - deki kargaşa sona erdiğinden, dersler ve sınavlar yapılabilir hale gelmekle beraber, başarı oranlarında bir gelişme sağlanamamıştır. Bunun nedeni geçmiş dönemin gevşek öğretim ve sınav döneminin hala geçerli bulunmasıydı. Öğrenciler anarşiden kurtulmuşlar fakat eğitim düzensizliğinden sıyrılamamışlardır.

Bu rapora rağmen muhalefet milletvekilleri ve bükümet TBMM' ne ek sınav hakları konusunda yasa teklifi ve tasarıları verdiler. Bu teklifler birleştirilerek, Yüksek Öğrenim Yasası'nın 44. maddesi 3248 sayılı ve 25.12.1985 tarihli yasa ile değiştirildi ve bazı geçici maddeler eklendi. Yasa daha tasarı halindeyken eksikliği dolayısıyla eleştirilere hedef olmuştu. "Önerilen yalnızca sınırlı ve kısıtlı 'öğrenci affıdır.' Atılmaların kaynağı, YÖK'ün 44.maddesi,olduğu gibi kalmaktadır.Bu maddenin Anayasal okuma özgürlüğünü daraltan yorumları, YÖK'ün yasanın özüne aykırı yorumları ve tutumu olduğu gibi kalmaktadır."[1] Öğrencilerin talepleri daha çok şu noktalarda yoğunlaşıyordu: "6 yıl hakkı korunmalıdır birinci sınıflara hak tanınmalıdır, ders geçme sistemine geçilmelidir, son sınıflara sonsuz hak tanınmalıdır, Yasa değişikliği gerçekleşene kadar zarargören öğrencilere genel af çıkartılmalıdır ve kazanılmış haklar korunmalıdır."[2] Gerçekte YÖK'ün 44. maddesi bazı koşullarda 6 yıl hakkını koruyan bükümler içeriyordu. İdare mahkemelerinden çıkan kararlar da bunu gösteriyordu.

Yasa değişikliğine göre, mezun olmak için tek dersi kalmış olanlara iki yarıyıl, bu sürenin sonunda da tek dersi kalmış olanlara üç yarıyıl ek süre tanınmıyor. Birinci sınıflara tek dersten atılma durumuna geldiklerinde bir sınav hakkı tanınmıyor. Tüm üniversitelerdeki öğrencilere bütünleme sınav hakkı getiriliyor. Ayrıca iki yıllık eğitim yapan kurumlarda iki yıl ve beş ya da altı yıllık eğitim yapan kurumlarda üç yıl ek süre tanındığı açıklanıyor. Ayrıca her ders için önceden dört olan sınav hakkının altıya çıkartıldığı belirtiliyor. Böylece ek sürelerin kullanılmasının sağlanacağı bekleniyor. Böyle bakıldığında yasa olumlu görülüyor. Ancak diktatlice incelendiğinde yasa öğrencilerin beklentilerinin çok gerisinde kalmıştır. Atılmaları engelleyecek içerikte değildir ve dolayısıyla atılmalardan doğan sonuçlara köklü çözümler getirmekten uzaktır.

Öncelikle ek sürenin kullanımını sağlayan bükümler yasanın önceki şeklinde de mevcuttur. Her iki durumda da öğrenci bir dersi ikinci kez alırken vize alamazsa altı sınav hakkından dördünü kullanamamaktadır. Yasanın getirdiği yenilik vize alındığında ancak sınav haklarını kullanabilmeyi sağlamaktadır. Ancak dediğimiz gibi bu bükümyasanın önceki biçiminde de vardı, değişiklik edi altında yoruma olanak vermeyecek biçimde netleştirilmiştir.

YÖK'ün yüksek öğrenime giriş hakkındaki 45. maddesi 2880 sayılı yasa ile 17.8.1983 tarihinde değiştirilmiş ve bu değişiklikle "devletin şahsiyetine karşı işlenen cürümler sebebiyle bükümyüzden yüksek öğretim kurumlarına girmeyenler" hükmü getirilmiştir. Yasa değişikliği bu öğrencilerin durumlarına da bir açıklık getirmemektedir. 1402 sayılı Sıkıyönetim yasası ile öğretim kurumlarıyla ilişkisi kesilen öğrenciler de bir sorun olarak gündemdedirler.

Yasa değişikliği YÖK'ün, bükümetin ve başbakanın tüm karşı çıkışlarına karşın oluşan kamuoyunu geçici olarak doyurma gibi bir amaçla biçimlenmiş görünmektedir. YÖK'nuna göre cezalandırılmış ve cezasını çekmiş öğrencilerin üniversiteden mezun olmaları engellenerek bunlara hukuk dışı ikinci bir ceza uygulanmaktadır. İlişiği kesilen öğrencilerden üç yıldan önceki bir tarihle ilişkisi bulunmayanların hakları tanınmamakta hem birinci sınıf öğrencileri, ara sınıf öğrencileri ve son sınıf öğrencileri arasında eşitsizlik, sınav hakları açısından eşitlik kuralı zedelenmekte, hele hazırlık sınıfı öğrencileri tümüyle yok sayılmaktadırlar. Sonuç olarak yasa daha önce ilişiği kesilen öğrenciler için de halen öğretimine devam eden öğrencileri için de çok sınırlı bir ek sınav olanağı getirmektedir.

Özelde 44. maddenin değiştirilmesi konusu yeniden öğrencilerin gündemindedir. Haftalık ders saatlerinin hafifletilmesi ve vizelerde dönem sonu notuna etkilerinin azaltılması kısa dönemde öğrencilerin zarar görmesini engelleyecek değişikliklerdir. Ancak temelde YÖK yasasının değiştirilmesi asıl sorundur.

Dün dilekçelerle sorunlarına dikkat çekmeye çalışan sınırlı sayıda öğrenci bugün katılaşarak çoğalarak sorunlarına çözüm arıyor. Ve çok büyük gürültüler koparılarak yapılan değişikliklerin kendisine fazla birşey getirmediğini yaşayarak öğreniyor. İlk dilekçe verdiği günden bugüne kadar öğrendiği önemli birşey daha var: Hakların eninde sonunda alacağını da biliyor. ●

1. Yarın, 52. sayı "Öğrencilerin Başarısı YÖK'ün Çıkmazı" s. 4
2. Öğrenci Kıyımı, Selim Demirci, Yarın Yayınları.

sürgünde bir ozan
RENE DEPESTRE

aitili ozan. 1926'da Jacmel' de doğdu. İlk şiir kitabını 1945'de yayımladı. Aynı yıl devrimci hareketlere katıldı, solcu örgütlerde yer aldı. Haiti'de yayımlanması yasaklanan La Ruche (Arı kovanı) dergisini çıkardı. Yirmi beş yaşındayken sürgüne gönderildi. 1958'de ülkesine döndüyse de çok kalmadı. Kendi isteğiyle bir kalmama değildi bu. Duvalier yönetimi tarafından "istenmeyen adam" ilan edilmişti. Yaşamla ölüm arasında seçim yapmak zorundaydı ve yaşamı seçti. O gün bugün Küba'da sürgünde.

Poeise I'in Nouvelle Poeise Negro-africaine 1976 özel sayısında ozanla yapılan söyleşiyi sunuyoruz.

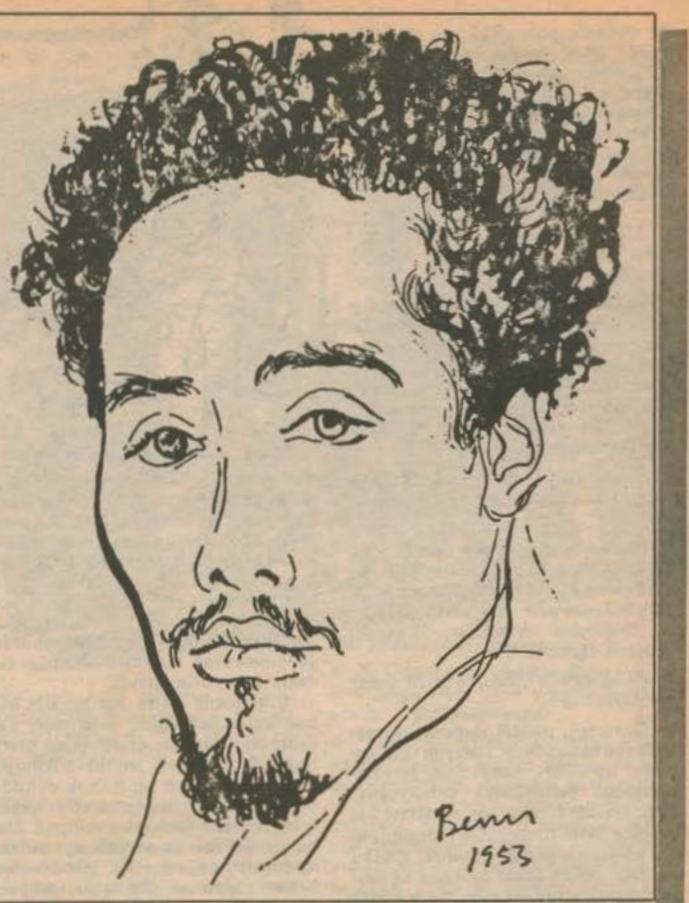

İktidar Üzerine

Bir İktidar olduğu sürece
Pek tedirgin
Bir adam da vardır hep
Bir yerlerde
Biraz delice
Ve de yalnız son derece
Korkuya kapılmak yüzünden
Öbür insanların
Özgürlüğünden

HAİTİ YAZININ DURUMU

□ Haiti yazınının durumu nedir ve belirleyici başlıca özellikleri nelerdir?

■ Gezginci bir yazın, bir sürgün yazını diyebilirim yazınımıza. Başkan Duvalier'nin yönetimiyle tarihsel gizliliğe itildi Haiti yazını. Haitili ozan, yazar, sanatçı ve yaratıcıların çoğu dağılmış durumda tüm dünyaya. Kültürel bir devinim yok Haiti'de. Düvalyerizmin ayak bastığı yerde kültür otu bitmiyor. Tarihimizin en karanlık döneminden geçiyoruz biz.

Şu anda Haitili yazarların doğal okurlarıyla hiç bir doğrudan alış verişi olmadığı için derin bir bunalım içinde kültürümüz. Bir özdeşleşme yazını bu, ama yeni bir sesle. Çünkü şimdi anlıyoruz ki, kendimiz fizikman bile Haiti'de olamadığımıza göre, yazınımızın geleceği de yeni bir devrime bağlı. Benim durumu alayım örneğin. Yirmi yılı aşkındır sürgündeyim ben. Paris'e öğrenime gitmiştim. Öğrenimimi bitirdim ama Haiti'ye dönemedim. 1958'de döndüysem de pek kalmadım. Kendi isteğimle bir kalmama değildi bu. Yaşamla ölüm arasında seçim yapmak zorundaydım. Jacques-Stephen Alexis katledildi örneğin. Önemli kitapları olan büyük bir yazardı o.

Militanız biz. Ondan sıyrılamayız. Ama devrimle yazın arasındaki ilişkilerin çok karmaşık olduğunu da düşünmüyor değiliz. Basitleştirmek yok asla. Etkin bir devrimci olunarak da, politikayla felsefenin olanaklarıyla uyuşan kendi olanaklarına sahip üginç bir yazın yapılabilir. Demem o ki, kapalı bir estetik'e bağlı değiliz biz.

Haiti yazınını tanımlamak ,ona bir "izm" vermek çok güç. Ne ki, Haitl halk yaşamında buğine değin ağızdan ağıza dolaşan 'doğaüstü" toplanıp bütünleştirilmeğe çalışıldığı ölçüde 'büyülü bir gerçekçilik', karmaşık gerçeklerimizi ve Haitl halkının güncel mutsuzluklarını dile getirmeye yönelik bir 'yeni anlatımlar arayışı' denebilir belki.

Bu Haiti faciasını dile getirecek epik bir roman yazmayı düşünüyorum ben. Adını da bi güzel *Haiti Faciası* koyabileceğim bir roman. Daha önce de bir çok kuşak işledi bu konuyu J.S.Alexis'inin, Jacques Itoumain'in kuşağı gibi örneğin. Benim kuşağım var. Davertige gibi, Kanada'da oturan ve büyük soluklu bir ozan olan Anthony Phelps gibi ozanların oluşturduğu yeni bir kuşak var. Senegal'de oturan Lucien Lemoine var; bir tiyatro adamı olup Senegal'de sürgünde olan Morrisseau Leroy var; yine Senegal'de oturan Jean-François Brierre var. Ülkemizin üzerine çöken faciaya karşın bir 'yazarlar çiçeklenmesi' var bizde.

TUZ ÇALMALIYIZ BİZ

□ Şiirlerinizde hangi konuları işliyorsunuz?

■ Şiirsel yolumda birçok duraklar var. On beş yaşında yazmaya başladım. İlk şiir kitabım *Etincelles* (kıvılcımlar), dünyayı görmeye başladığım yeniyetmeliğin öfkeli başkaldırısıydı bir tür.Haiti toplumunu simgeleyen yabancılaşmaya karşı çıkıyordum artık. Sonunda, biraz toplumcu gerçekçilikle karışık daha güdümlü şiirler yazdım. En sonunda da toplumcu gerçekçilikte karar kıldım.

Şimdi, tüm Haiti dünyasını kaygılarımda toplamaya çalışıyorum ve on yıldır olağanüstü bir deneyim edindim Küba'da. Yakında çıkacak olan kitabımın adı da *Poete a Cuba* (Küba'da Ozan) olacak. Bundan önce, Haiti mitolojisini toplayıp bileştirmeğe çalıştığım *Arc-en-ciel pour un Occident chretien* (Hıristiyan Bir Batı'ya Ebemkuşağı) kitabımı yayımladım. Vodu dinine bağlı zengin bir mitolojimiz var bizim. Haiti tanrılarını sözcülerimiz yaptım. Bir bağımsızlaşma biçimi de bu. Çünkü daha önce, başka kültürel koşullara uygun düştüğünden bizim için hiçbirdoğru içeriği olmayan Grek tanrılarına bağımlıydık. Promete efsanesi batı kültürünü çok zenginleştirdi örneğin. Kendi kültürümüzde de bir benzerini bulabileceğimizi sanıyorum bu efsanenin. Biz de tuz çalmalıyız; çünkü Haiti'de de Zombi efsanesi var.

Sömürgeleşmiş, yabancılaşmış adam demek zombi; aklını, belleğini yitirmiş ve salt bir işgücü haline gelmiş adam demek. Ve de bu efsanede rivayet olunur ki, Zombi'ye tuz verilmeliymiş, tuz verilince, bilinç ve imgelemini yeniden bulabilirmiş.

O halde hepimiz tuz çalmalıyız şimdi. Gidip batı kültüründen almamız gerekse bile onu. Evimize tuz, imgelemimize tuz; ta ki hepimizin içinde var olan Zombi uyanabilsin, devrimin utkuya ulaşması için imgelemini dinamik olarak kullanabilsin.

Birbirine benzeyen iki efsane işte. Ama biri Grek dünyasının, öteki Antiller dünyasının malı. İmgelemimizin Antillice kullanılması diyorum buna ben. Toplumlarımızın tam bağımsızlaşması (sömürgelikten tam kurtulması) için, halklarımızı ve bizi harekete itici birtakım etkenler bulmamız gerek kendi efsanelerimizde.

KUBA SANATÇILARINDA TARTIŞMASIZ ÖNDER YOK

□ Devrimci ozanısınız siz, devrimci bir ülkede kalıyorsunuz. Yeni bir dil arama konusunda neler söyleyeceksiniz?

■ Olumsuzlukla başlayalım. Roman, şiir alanında ya da TEL QUEL gibi kimi okullarda Avrupa'da yapılagelen, sonu aşırı bir biçimcilliğe varan birtakım arayışları paylaşmıyoruz biz.

Temel gerçeklerden uzaklaşma yolları bunlar. Kuşkusuz, yaşamımızın ana olgusu devrim şu anda. Tüm yaşamımıza hükmediyor o. Çünkü, sadece sosyo-ekonomik yapıların bir dönüşümü değil devrim, tüm yaşamımızın sosyo-psikolojik bir dönüşümü de. Devrim içinde yapılacak devrimler var, bunlardan biri de şiir. Her toplumsal ulam, devrimini devrimin kendi içinde yapar. Önceden saptanmış kurallar yok şiirde. Devrimin kendisinin yarattığı başlı başına bir şiir akımı var Küba'da. Küba'ya giden herkes, gerek duvarlardaki afişlerin yeniliğiyle, gerekse şiirsel bir gücü içinde toplayan genç Küba sinemasıyla büyülenir örneğin. Ve de gerçek anlamda şiir, bilinçli şiir, ozanların şiiri, Guillen, Neruda ve Vallejo gibi bu yüzyılın büyük Latin Amerika ozanlarınca yapılmış olan aramaları içinde kaynaştırmaya yönelik bir bireşimi deniyor.

Kişisel arayışlar bunlar. Şiirsel bir okul ya da okullar yok. Çeşitli biçemler var. Kimi ozanlarda Apollinaire'in, Eliot ya da bazı Amerikan ve Fransız ozanlarının etkisi görülüyor. Batı'yla kültürleşmeğe kapalı değiliz biz. Ama bu kez bu kültürleşmenin dozunu ve niteliğini bizler saptıyoruz. Bize

zorla kabul ettirilmiyor artık. Demem o ki, kendimizden yola çıkıyoruz ve kendi imajımız bize Paris'ten, Londra ya da New York'tan gelmiyor artık.

□ Sovyet devrimi gerçek bir dil devrimi de getirmişti, Mayakovski'yle örneğin?

■ Mayakovski'nin, hatta Essenine'nin ya da Blok'un dilinde bir coşku var. Yeni bir dil bulma kaygısı ağır basıyor onlarda.

Aynı kaygının bugünkü Küba ozanlarında da var olduğunu sanıyorum. Sanatsal bir kaynama var Küba'da. Bana ilginç gelen şey (hem Haitili hem Kübalıyım ben; İspanyol diliyle bütünleşmedim daha, anlatımım Fransızca, İspanyolca anlatımdan oldukça uzak sayılırım), Küba ozanlarının yeniliği, estetik kaygılarındaki şemalaştırmasızlık. Kesinlikle açık bir estetikten yanalar. Başka yerlerde görülen o 'tartışmasız önder' yok. Yazınsal gelecek herkese açık. Roman, sinema, resim vb. için de böyle bu. Aklın ve imgelemin tüm esintilerine açık bir laboratuvar şiir. Tarihin baş ozanı, çoktan söylendi bu, halk Ne kl, popülizme düşülmeli anlamına gelmesin bu.

TOPTAN BİR DÖNOŞOM İÇİN

□ Havana'da sürgündesiniz ve Zencilik (Negritude) kavramı mitini yıkmaya yönelik yoğun bir çabaya giriştiniz?

■ Sanırım sürekli eleştirmek gerekiyor Zencilik'i. Somut yaşamda yapılan bir eleştiri zaten bu. Bizim bunu yönlendirmemiz, birliğini sağlamamız gerekiyor; bir yutturmaca ideolojisi ve yeni bir bağımlılaştırma kavramı haline gelen bu bağımsızlaşma ideolojisinin yerine neyi koyacağımızı bulmamız gerekiyor.

Bildiğiniz gibi Zencilik, bu yüzyılın belirleyen bir anında, kimi kara Amerika ve Antiller aydınlarından gelen bir atılım olmuştu. Amacı, kültürlerimizi yeniden saygınlığına kavuşturmak ve çeşitli Afrika kalıtlarımızın moral, estetik ve politik bir yeniden değerlendirmesini yapmaktı. O zaman belirli bir anlamı vardı Zencilik'in ve sömürgelikten kurtulma savaşımı içinde yer alıyordu. Giderek Zencilik'i (Leopold SedarSanghorvb.) belli bir Devlet'in hizmetinde politik bir ideoloji yapanlar oldu. O andan itibaren de bir bağımsızlaşma kavramı olmaktan çıktı Zencilik.

Bugün bizim için önemli olan, kendimizi, geçmişimiz, tarihimiz ve toplumlarımız içinde yeniden tanımaya dönük bir tutum ve bu tutumun teknolojik kültürleşmeyle bütünleşmesidir. Zencilik başarısızlığa uğramıştır, çünkü üçüncü dünya toplumlarının gelişme ideolojisi olamamıştır. Bir gelişme ideolojisi, toplumlarımızın belirgin yapılarının tutarlı bir çözümlemesini gerektirir ve kanımca, sadece kültürel değil, sosyo-ekonomik gerçeklerimizin de böyle bir çalışma ve yaklaşım yöntemini ancak toplumculuk verebilir bize.

IRKSAL ÇEMBERİ KIRMAK

□ Sosyalizmin kuruluş öncesinde ilk aşama olarak Zencilik'in yerine melanizmi koyma önerisine ne diyorsunuz?

■ Kabul edileb ir bir çalışma yöntemi; ne ki, Zencilik'in yerini birtakım ırksal çelişkilerle dolu yeni bir kavramla doldurmanın uygun olacağı kanısında değilim.

Irksal çemberi tam olarak kırmak ve genel bir dünya görüşünde birleştirmek gerek Zencilik'i, bir yeni-zencilik olacak yeni bir kavramda değil. Başka bir şeyden yanayım ben kendim. Kültürel gerçekliğimizi daha doğru bir biçimde içeren bir kavramın var olduğu kanısındayım ben. Kültürel kimliğimizi arama.

Sadece zihinsel bir girişimden ibaret bir arama değil, devrimci bir praxis'e de bağlanabilen bir arama. Kimlik ve devrim'in aynı bir kavramı karşıladıkları kanısındayım; demem o ki, en üstün kültürel olgudur devrim. Kültür imüzün ve geçmişimizin temel verilerini gerçekten bulmak ve azgelişmişlikten kurtulmak istiyorsak, devrim yapmamız gerek. Bunun içindir ki: "Devrim yapıyoruz, o halde varız", diyorum ben. Eğer bir yeni-dekartçılığın temel kavramlarını üçüncü dünyada kullanmak istiyorsak, devrim yapmakla başlamalıyız; yani, eski sömürgesel yapıların, hem toplumsal hem tinsel alanda, köklü, toptan bir dönüşümünü gerçekleştirmemiz gerek. Yeni sürtüşme ve çekişmelere, yeni çelişkilere yol açacağı kanısındayım melanizmin. Bu kavramın götürdüğü yer tam netleşmediği ölçüde sorun daha da karmaşıklaşacaktır. Kimlik arama yolundan yanayım ben. Çünkü sadece Kara'ya özgü bir yol değil bu. Güneydoğu Asya'nın, Arap dünyasının, Latin Amerika'nın sömürgeleşmişlerinin de, ister beyaz, ister sarı, ister ister kara olsunlar, kimliklerini yitirdikleri kanısındayım. Kimliksizleştirildik biz tarihte. Dünya tarihinin Zombileri olduk. O halde Zombileşmişlikten kurtulmalıyız şimdi. ●

Türkçesi : NECIP BAYTAŞ

Kuşatmalar Coğrafyası

SONDAN BAŞA

Yedi

O bendim, gökyüzüne bakarak
yıldız kaymalarından kendine umut biçen
her yıldızın bir ömrün
bedeli olduğunu bilmeyen
yanılan yıkılmış ve sürgün
O bendim
boşlukta dağılan
ellerimle dalgın
kirlenmiş düşlerimden
soyunup
bekleyen,
seni bekleyen
çoktandır yaşamayan birine
arada gelen mektuplar için
şiirler yazan, uçurumun kıyısında
uyuyan ve uyanan
gider mi gider gitme desen de

Sekiz

- ya sonra
- sonrası yok
- sonrası var

hergün dün, hergün bugün
hergün yarın, değildi bir başına

hergün hepsi birden
iki yakamızı bırakmadan
gider mi gider gitme desen de

dün olunca haylaz bir uçurtma
dün olunca kolkola
dün olunca tek tek ve topluca
dün olunca sustuğumuz her çiçekte
bir eylül izi ve gözyaşı
dün olunca sevgi hani o içli sızı
dün olunca bütün kapılar kapalı
çırpınan korkuları örtmeye
dün olunca umudun içinden
dün olunca *bizimdir güzel günler*
diyen kardeşin yarasına basılan yaşam
gider mi gider gitme desen de

bugün olunca ipini koparmış bir uçurtma
rüzgârda savrulan, tek tek ve topluca
bugün olunca bütün kapılar açık
çırpınan korkularla yalnız kalmamak için
bugün olunca adımlarımız uzar
sözlerimiz söner, her sokak kör bir duvar
her oda bir zindan
bugün olunca yüreği, yitenleri örten toprak
gözleri, yitenlerin gözleri
yalnız ölüler dönmezmiş yanlışı
bugün olunca umudun içinden
bugün olunca *bizimdir güzel günler*
diyen kardeşin yarasına basılan yaşam
gider mi gider gitme desen de

yarın olunca kuyruğu papatyalardan bir uçurtma
yarın olunca gömleğine dokunan kan pıhtıları silinir
yarın olunca ne kıyun ne gözyaşı
yarın olunca bir başka dünya
yarın olunca bir başka yaşam
yarın olunca umudun içinden
yarın olunca *bizimdir güzel günler*
diyen kardeşin gözbebeklerinde
renklerine kavuşur gökkuşağı
gider mi gider gitme desen de

Tuğrul Asi Balkar

erik stinus

Türkçesi : YUSUF CEMALİ

1934 doğumlu Danimarkalı yazarın şiir ve düzyazıları 19 ciltte toplanmış. Kendi ülkesinde ve uluslararası alanda barış hareketiyle yakından ilgili ve bu uğurda savaşım veren sanatçılardan. Afrika, Hindistan, Yunanistan, Portekiz, İspanya ve Vietnam'daki baskı yönetimleri hakkında yazılar yazmış, yapıtlarında baskı ve sömürüye karşı savaşımı ön plana çıkartmıştır. Hindistan, Pakistan, Hollanda ve Afrika'dan birçok yazarın yapıtlarını da çevirmiştir.

EYLÜL 1973'DE BİR GÜN

Yeniden birlikte olacağız seninle.
Haberler, diyorlar ve yok
yeni bir şey. Önceden de
söylenmişti, konu önemli kalıyor
peygamberlerin bildirilerini.
Toplanan parçalar mı? Askeri
ataşenin bürosunda ara onları.
Tarih mi? Onu da
generalin beyninde bulursun.
İşgal edildi bir ülke,
ve yeni bir pazar ele geçirildi.
Şimdi de diyorlar ki : Halk
– Juan ve Gloria
Ignacio, Elena, Arturo
– bir halk normalleştirildi.
Lautaro Martinez,
dar sokaktaki ayakkabı tamircisi,
soylu Arokanyalı,
fincanları aceleyle soğuk suya
daldıran kahvehanenin önünde,
orada sabahları
pişen kahvenin sesinden uyuşmuş
küçük işçiler
beş dakika oturur
ve orada sokakta, kapıya yakın bir yerde
siyah deri şeritleri
ve sicimi önünde
otururdu o ayakkabı tamircisi
beş dakika boyunca.
Ve deldi geçti parmağını işte
deriye geçirdiği iğne
tırnağını yarıp çıktı da
bir tek ses çıkmadı ağzından,
öylesine tanıdık bir acıydı.
Sabah akşam
çıplak ayaklarıyla
yoklardı toprağı
sapasağlamdı işte,
taşıyordu ağırlığını.
Kararlı bir şarkı
karşıladı onu kaldırımlarda,
birazcık düş kurmaya başlamıştı,
gineş altında
olgunlaşmış üzümler gibi
ve salkımları usulca koparan
eller gibi.
Yeniden birlikte olacaksınız
demişti papaz efendi
çok önce, Lautaro'nun kadını öldüğünde,
ve sonra da çocukları
yeryüzünde yarım kalmış
bir çocukluktan sonra.
Bir muzrak, bir avcı
ve bir yürek
ve beşyüz yıllık sessizlikten sonra
bir kitabın başkişisi gibi
hissetmeye başlamıştı kendini.
Beş dakika sürdü.
Ve şimdi caniler
hoparlörlerden
hiç yeni birşeyin olmadığını
ama ellerinde bir sürü adres olduğunu,
silahların onları, her adı ve her yeri
listeden tek tek çizip atacağını
bağırıyorlar.
Caniler
mavi göklerden ve güneyin okyanustan
geldiler
beşinci dakika caniler'diydi onlar
ve toprakta sürükledikleri ölüm
becerikliydi
her zaman olduğu gibi
ve Lautaro'yu yere yıkan silah
bir üniformaya yaslıydı
ve o üniforma kadar canısız ve düşüncesiz
ve budalaların yapımıydı.
bütün bunlara karışın
ortak bir adreste oturuyor caniler.
Lautaro Martinez'in yüzü
kaldırımda şimdi,
artık yüz olmaktan çıkmış,
artık yoklamıyor toprağı
çıplak ayakları
– adımın ilk kez görüldüğü,
yeryüzünü adımladığını düşlemeye başladığı
o bölümü
yırtıp attı generaller,
anımsamıyor peygamberler
böyle bir bölüm okuduklarını
– boş bir kağıt parçası
iki siyah deri şeridi
ve bir sicim.
Çöpçülerin süpürmesini bekliyor şimdi.
Lautaro, yeniden birlikte olacağız seninle.

8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ İÇİN

1910 yılının Ağustos ayında Kopenhag'da toplanan Sosyalist Kadınlar 2. Uluslararası Kongresi'nde, Klara Zetkin'in önerisiyle 8 Mart'ın Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanması kabul edildi. "8 Mart" yıllar önce ABD'li kadın işçilerin 8 saatlik işgünü için yaptıkları direnişin kanlı bir biçimde sonuçlanmasının anısına seçilmiş.

Bu gün 8 Mart'ın en önemli özelliği kadın sorunları konusunda kamuoyu yaratılabilmesi için yapılan yoğun çalışmalar. Kadınlar üretim sürecine katılabilmelerinin önündeki toplumsal, ekonomik engellerin kaldırılmasını istiyorlar. Kişiliklerini istedikleri gibi geliştirebilecekleri ortamların sağlanmasını istiyorlar. Üretim sürecinde yeteneklerini geliştirebilecekleri bir iş, ücretlerde eşitlik, çocuğu olan kadınlara yardımcı olabilecek kuruluşlar istiyorlar. Daha iyi konutlarda yaşamak istiyorlar. Kırsal kesimdeki kadınlar ağır iş koşullarına karşı teknolojik olanaklardan daha fazla yararlanmak, sağlık sorunlarına köklü çözümler istiyorlar. Ve daha pek çok isteklerini kadınlar 8 Mart'ta çeşitli biçimlerde dile getiriyorlar. Ve en önemlisi tüm bu sorunlarının toplumsal yapıdan kaynaklandığını ve çözümlerinin de toplumsal yapıdaki ileriye dönük değişime bağlı olduğunu vurguluyorlar.

Biz de 8 Mart dolayısıyla sınırlı ama çeşitliliği içinde yeni açılımlar getirebileceğine inandığımız bir çalışmayı gerçekleştirdik. 1981 yılında AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde asistanlık görevini sürdüren ve daha sonra tutuklanarak 3 yıl cezaevinde kalan Necmiye Bekel, şu anda T.C. Devlet Yolları'nda işçi olan Emine Alagöz ve öğrenci velisi Suzan Sunal ile yaşadıkları sorunlar üzerine yaptığımız söyleşileri sunuyoruz:

NECMİYE BEKEL

İnsan onurunu baskı güncelleşince basında "İşkence bir insanlık suçudur" dendi. Kimse tersini söyleme cesaretini gösteremedi. İnsan onurunun içinde fiziksel saldırının yanısıra insanların direnç gücünün ellerinden alınması da var. Normal koşullarda pekala onurunu koruyabilecek insanlar kaba kuvvetle onurunu yitirmiş bir insan haline getiriyorlar. Herhangibirr biçimde teslim almak.

Hapisteki kadınlar için önemli bir konuda çocuk doğurma olayı. Mapustaki kadının çocuk doğurma hakkı elinden alınıyor. Çocuğuna bakma hakkı elinden alınıyor. Doğan çocuklar mapusanenin kötü koşullarından etkileniyorlar.

Kadın sorunuyla sınırlı tuttuğumuzda benim kanaatim o ki yığınsal, siyasi ayrım yapılmayan örgütlerde birleşilmeli. Bir siyasi partinin bütün toplumsal konularda olduğu gibi kadınlar konusunda da program olmalı. Siyasi partilerin kadın sorunu ile ilgili programının saptanmasında ve örgütlenmesinde erkeklerin de çalışmasından yanayım. Kadınların yığın örgütlerinin politika dışı olduğunu da kabul etmiyorum. Sonunda tüm toplumsal tabakaların sorunları siyasal bir çözüme dayanacaktır. Ama bu konuda somuttan yola çıkılarak politikalar saptanmalıdır. Yığınlar kendi deneyimleriyle çözümlerin politik olduğunu görmeliler.

Pek çok ülkede kadınlar için iyi yaşam koşulları sağlanmış. Tabi geriye alışkanlıklardan vb. oluşan üstyapının değişmesi kalıyor. Ama maddi temeli sağlandıktansonra hızlı giden bir işleyiş.

Yığın örgütleri tehlikeli görülüyor. Yığınların kendi özlemlerini dile getirirkenkarşıt bir konum almaları kaçınılmaz. Kendi özlemlerini savunmak doğal olarak demokratik birköz taşıyor. Kadın konusu adamakıllı böyle. Daha çok yardımseverler dernekleri biçiminden gelişiyor. Bunlar da hiç örgütlenmenin olmadığı bir durumda çıkabilecek karışıklığa bir sebab oluşturuyorlar.

EMİNE ALAGÖZ

Her sabah 6'da kalkıyorum. Hazırlıklarım bittikten sonra evden çıkıp işe geliyorum. Akşam 6'e kadar buradayım. Beşte buradan çıkıp eve gidiyoum. Kızıma görümcem bakıyor. Biraz onunla ilgilenip eve çıkıyorum. Bundan sonra bulaşık, çamaşır, yemek, soba gibi işleri yapıyorum. Eşim anlayışlı bir insan elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyor. Hafta sonları kızımızı bizim eve alıyoruz. Çocuk önce bizi yabancılıyor tabii. Görümceme gitmeyi istiyor. Çok zor tabii. Bir de komşularımızın ben gelince analık geldi demeleri var. Bu çok zoruma gidiyor.Nekadar paragöz olduunuz, otur da çocuğuna bak diyorlar. Ben ister miyim çocuğum başkalarının eline baksın, beni yabancılasın. Ama olmuyor işte. Artık tek kişinin çalışmasıyla geçinmek zor.

İşyerindeki sorunlarımıza gelince; bu sorunları, çalışma koşulları ile ilgili sorunları konuşacak birilerini arıyoruz. Kimse yok. Sendikacıya gittik bir iki kere. Bize yardım etmek yerine kononun üstünü kapamaya çalıştı. Biz de bir daha gitmedik. Önümüzdeki seçimlerde boş oy vereceğim. Diğerleri de bundan iyideğil ki.

Bir de çocuk yuvası sorunu var. Herşey de olduğu gibi bu konuda da işçilerle memurlar arasında ayrım yapılıyor. Memurların çocukları hemen alınıyor. Bizim çocuklarımızı almamak içinse ellerinden geleni yapıyorlar. Bir arkadaşın çocuğunu verebilmek için, saydık, tam altı kapıyı çalmışız.

Ben tüm bu sorunların çözümünü insanların değişmesinde görüyorum. İnsanlar değişmeden olmaz.

SUZANSUNAL

Önce mali sorunlar var tabi Sadece yol parası bize yetiyor Bir kızım okuldan atıldı, şimdi afla geri dönüyor. Diğer iki kızım da atılma tehlikesi geçirdiler ama neyseki kurtardılar. Kızım atıldığında evde huzursuz bir ortam oldu. Hepimiz çok üzüldük. En çok kızım için üzüldük. Biz de okumasını istiyoruz. Ama onun kendi geleceği daha önemli. Meclise gitmeyi, milletvekilleriyle Milli Eğitim Bakanı'yla görüşmeyi düşündüm. Başka gidenler de olsaydı aralarına katılırdım.

Şimdi af çıktı biraz rahatladık. Ama gene de ne olacağı belirsiz. Çocuklarımız her zaman okuldan atılabilirler. Her sene atılıyorlar, af çıkıyor geri dönüyorlar. Hiç atılmazlar daha iyi tabi. ●

● ÇGD ve YARIN'IN BİRLİKTE DÜZENLEDİĞİ "GENÇLİK VE BASIN" PANELİ 17 ŞUBATTA YAPILDI

Yarın ve Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin ortaklaşa düzenledikleri "Basın ve Gençlik" konulu panel, 17.2.1986 tarihinde Metropol Kültür Sitesi'nde yapıldı. ÇGD Başkanı Ahmet Abakay'ın yönettiği panele, dergimizden sorumlu yazışleri yönetmenimiz Mustafa Okan, SBF Öğrenci Derneği temsilcisi Remzi Özkan, Cumhuriyet gazetesinden Ümit Aslanbay, Güneş gazetesinden Selçuk Altan, Anadolu Ajansı'ndan Aytül Gürtaş ve SHP'den Adana milletvekili Cüneyt Canver katıldı. Panele ANKA adına katılacağı duyurulan Bilim ve Sanat Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Varlık Özmenek ise, bir mesaj göndererek Barış Derneği Davası için, İstanbul'da bulunması nedeniyle katılamadığını belirtti.

SBF öğrencisi Remzi Özkan, panele öğrenci derneği kurmaya çalışan bir kişi olarak katıldı. Bilindiği gibi öğrenciler tüm belgelerini valiliğe iletmişler; "dernekler başvuru anında tüzel kişilik kazanırlar" hükmüne rağmen "kuruluş işleminin yapılmadığı" öğrencilere bildirilmişti. Öğrenciler bu keyfi uygulama yüzünden İdare Mahkemelerine dava açmışlardı. Bu yüzden R.Özkan, aslında yasal zorunlulukları yerine getiren, ancak keyfi uygulamalar yüzünden çalışmalara başlayamamış SBF-ÖD yi bu anlamda meşrulaştırmaya çalışan bir öğrenci olarak panele katıldı Özkan, panelde dönemin genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, öğrenci gençliği, sorunlarını ve basın ile ilişkisini ele alarak şöyle dedi"... Öğrenci dernekleri sınıf değil,kitle örgütleridir Bu yüzden öğrenci derneklerinin de diğer kitle örgütleri gibi üyelerinin güncel taleplerinden yola çıkması söz konusudur, iktidar mücadelesi veremezler, amaç kitlenin ortak çıkarlarının savunulmasıdır, bu yüzden bünyesinde farklı siyasi görüşlere yer verebilirler.."

Panele dergimizden katılan Mustafa Okan ise, gençliğin bu gün içinde bulunduğu durumu irdeleyerek, sorunlarına, bu sorunların çözümünde ve demokrasi mücadelesinde basına düşen sorumluluklara değinerek şöyle dedi:"...Bu aşamada gençliğe de büyük sorumluluk düşüyor. Gençlik de geleceğe ilişkin sorumluluğunun bilincinde olarak, daha çok okumaya daha çok bilgilenmeye yaşadıklarının gerisindeki gerçekleri kavramaya, sorgulamaya yönelmeli, uğraşlarına basının da etkin katılımını sağlamaya çalışmalıdır. Şimdiye dek, bilgimizin artması hep, acımızın artmasına karşılık geldi. Ama acınız artarken aldığımız yolun, tüm acılara bedel olduğunu da gördük. Gençlik yeni acılar pahasına bilgisini artırmak zorundadır. Ve basında aynı pahaya karşın sorumluluğunu yerine getirmek zorundadır."

Panele Anadolu Ajansı'ndan katılan Aytül Gürtaş ise, konuşmasında genelde gazete çalışanları ve muhabirler ile basın tekeli arasındaki çelişkilere, özelde ise genç muhabirlerin içinde bulunduğu yozlaşmaya, yabancılaşmaya değinerek, "...sınıfımıza, toplumumuza, kendimize yabancılaşıyoruz ve sınıfına yabancılaşan tüm insanlar gibi bir sağa, bir sola sallanıyoruz.." diyerek bir basın çalışanı olarak özeleştiri verdi ve çözümler konusunda öneriler getirdi.

Cumhuriyet gazetesinden Ümit Aslanbay ise, basının desteğinin kazanılması için, öğrencilerin örgütlü ve yaygın bir güç haline gelmeleri gerektiğini vurguladı.

SHP Adana milletvekili Cüneyt Canver ise, gençliğin hakça bölüşümden, demokrasi ve özgürlükten yana olduğu için "güvenilmeyen bir kitle" olduğunu vurgulayarak, ne parlamentonun ne de basının gençliğe karşı göstermesi gerektiği sorumluluğu yerine getirmediğini söyledi.

Panele, son konuşmacı olarak Güneş gazetesinden katılan Selçuk Altan'da, Aytül Gürtaş'ın söylediklerine katılarak, konuyla ilgili kendi eleştirilerini de ekledi. Basının toplumun diğer kesimlerine olduğu gibi, gençliğin de sorunlarına sahip çıkmadığını vurgulayan Altan, "Basında diğer toplumsal kesimlerin sorunları ne denli yer alıyorsa, gençlik ve sorunları da o denli yer alıyor.. Basınımız gençliğe ve onun sorunlarına yer vermekten ise genç bankerlere, genç dansözlere, genç işadamlarına yer ayırmayı tercih ediyor.." dedi.

Sırtını Yılmaz'a dönerek slogan atan, protesto eden kitleler/Fotograf: AHMET ÖZLO

22 şubat 1986 İZMİR

Yaşadığımız son yılların en önemli kitlesel eylemlerinden birisi 22 Şubat 1986'da gerçekleştirilen İzmir Mitingiydi. Mitinge katılanları tedirgin eden boyutlardaki "güvenlik önlemlerine" karşın, sabahın erken saatlerinden başlayarak gerek İzmir'in içinden, gerekse başka illerden gelen işçiler memurlar, köylüler ve öğrenciler alanda yerlerini aldılar. Demokratik istemleri yansıtan pankartlar alanı çepeçevre saran polis kordonuna takılıp kaldı. "Anayasaya Hayır" en sık rastlanan istemlerin başında geliyordu. Bir yandan miting alanı dolarken, bir yandan da toplumsal istemler slogan biçiminde yükseliyordu. "Hükümet İstifa", "Bağımsız Türkiye", "Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi", "Zindanlar Boşalsın Genel Af", "İşkencecilerden Hesap Sorulsun" ve "Disk'e Özgürlük" gibi talepler, ilk saatlerden başlayarak mitingin sonuna dek İzmir üzerinde yankılandı.

İlk konuşmacı Sadık Şide, kürsüye çıktığında işçilerin Türk-İş'e yönelik protestoları yükseldi. Alanın en hareketli kesimini oluşturan bağımsız Otomobil İş, Türk-İş'e bağlı Petrol İş ve Kristal İş üyesi işçiler, mitingi düzenleme komitesinden çok daha dinamik ve gerçek bir sendikal disiplin içinde işlevlerini yerine getiriyorlardı. Şevket Yılmaz'ın gelmesiyle birlikte protestolar iyice yoğunlaştı. Onbinlerce işçi, Türk-İş Başkanı'na sırtını dönüyor ve yuhalıyordu. Yuhalamalara, ıslıklamalara karşın konuşmasını sürdürmeye çalışan Yılmaz'a protestolar "Sen Oyna Şevket, Sen Oyna" nakaratıyla alkış tutularak doruk noktasına ulaşıyordu.

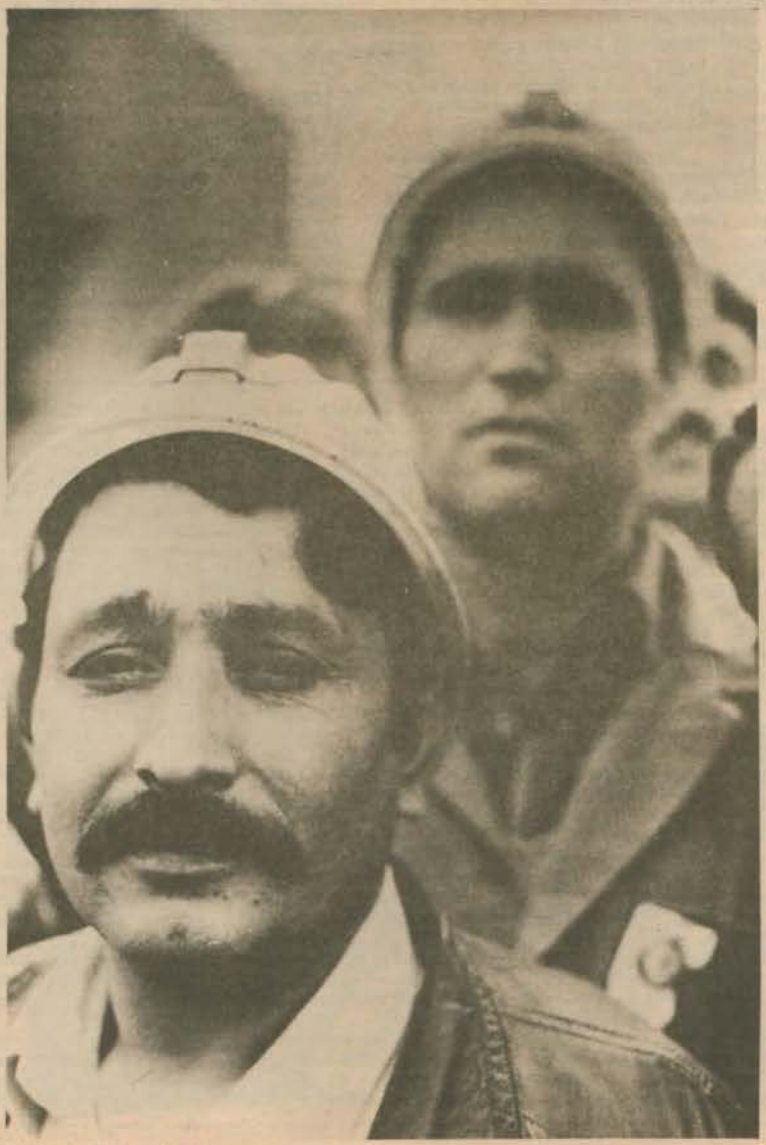

Fotograf: AHMET ÖZLO

Türk-İş hoparlörlerinden yükselen "En Büyük Türk-İş" sözleri, "En Büyük İşçi" sloganıyla bastırıldı. Konuşmasını erken kesmek zorunda kalan Yılmaz'ın alanı terketmesiyle, miting de sona erdi.

Ülkemiz işçisi, köylüsü, aydını İzmir Mitingi'nde başarılı bir sınav verdi. Kendisine sunulan birçok olguyu protesto ederken, kendi demokratik istemlerini haykırdı. Ülkemizde yaşanan insanlık dışı uygulamaları bir kez de bu alanda yargılandı.

Düzenlilik içinde gerçekleşen miting, olaylı bir biçimde sona erdi. Mitingin bitmesiyle birlikte kayıp arkadaşlar aranırken, aralarında Yarın İstanbul Temsilcisi arkadaşımızın da bulunduğu 200'e yakın kişinin gözaltına alındığı ortaya çıkıyordu. Bunlardan bazıları daha miting başlamadan gözaltına alınmıştı. Büyük bir bölümü ise, miting dağılırken çevre yollardan götürülmüştü.

Toplu gözaltına alınmalara karşı Türk-İş hiçbir girişimde bulunmazken, alanda da büyük ilgiyle karşılanan SHP'li milletvekilleri bilgi almak için çalışmalarını sürdürüyorlardı. 22 Şubat 1986 İzmir Mitingi, Türkiye'de demokratik savaşımın önemli adımlarından birisi olarak tarihe yazılacak.

● Sevil Çağıran - Ahmet Özlü

MÜFÖD I. OLAĞAN KONGRESİ 31 OCAKTA YAPILDI

6 Ağustos'ta tüzel kişilik kazanan MÜFÖD, 31 Ocak'ta ilk olağan kongresini gerçekleştirdi. Rektörlük, Dekanlık ve Kaymakamlık arasında "izin verme" konusunda çıkan anlaşmazlık nedeniyle kongre salonunun kapıları açılamadığından, üyeler ve konuklar uzun süre kapıda beklemek zorunda kaldılar. Kongrenin başlamasından sonra Geçici Yönetim Kurulu Başkanı Gülay Unur, yaptığı açılış konuşmasında gecikmeden ötürü özür dileyerek, çeşitli nedenlerin hala derneklerin yasallığı konusunda kuşku duyduklarını belirtti. Gülay Unur konuşmasında "katılım"a ilişkin şunları söyledi: "..bilindiği gibi eğitim, bireyi bütün boyutlarıyla gerçeklere ve topluma katkı getirebilecek bilince ulaşmasını sağlamalıdır. Bu da, bireyin özgür düşünme ortamında, kendisini ilgilendiren konularda söz söylemesini yaratacak olanaklarla gerçekleşir. İşleyişinde ve öğretiminde demokratik üniversitenin bir yönü; öğrencilerin, yöneticilerin ve çalışanların tümünün söz ve karar sahibi olmalarını içeren bir katılım olayıdır. Bu açıdan bizler temsil yetkimizi üniversite yönetimine kabul ettirmek ve bizlerle ilgili etkinliklerin karar ve uygulama süreçlerine katılmak istiyoruz." Gülay Unur konuşmasında ayrıca derneğin önüne çıkarılan engellere, üniversitenin bugünkü koşullarına da değinerek sorunlar karşısında "...tüm öğrenci derneklerinin bir an önce ortak tavırlarını belirleyerek varolan sorunlara yönelik kalıcı adımlar atmasını diliyoruz" dedi.

Daha sonra diğer öğrenci derneklerinden, meslek odalarından ve çeşitli kuruluşlardan gelen kutlama mesajları okundu, ardından "divan kurulu" seçimi yapıldı. Seçimden sonra Geçici Yönetim K.Üyesi Orhan Akdoğan 6,5 aylık çalışma raporunu okudu. Çalışma raporunda bugüne kadar derneğin gerçekleştirdiği çeşitli etkinlikler, dinleti, araştırma ve sanatsal-kültürel çalışmalar anlatıldı; derneğin, atılmalar, harçlar ve yurt sorununa ilişkin yaklaşımı ve önerileri belirtildi. Çalışma raporunda ayrıca" derneğe katılımın bugüne kadar istenilen düzeyde olmadığı, çünkü sürekli uygulanan keyfi engeller karşısında derneğin gücünün hukuksal konumun netleşmesi konusunda yoğunlaştığı" belirtildi.

Raporda son olarak şu sözler yer alıyordu: "..derneğimiz, ortak sorunlar saptayarak, ortak tavırları belirleme ve toplumun diğer kesimleriyle birlikte çözüme gitme yollarını arama bağlamında, İzmir'de ve Türkiye'de tüm öğrenci dernekleriyle ilişkiye geçmiş ve öğrencilerin örgütlenme haklarının önüne konan keyfi engellemelere karşı çeşitli yollarla mücadele vermiştir".

Daha sonra tüzük değişikliklerl ve iç tüzük konusuna geçildi. İç tüzükte; amaçları gerçekleştirebilmenin, üyeleri etkin kılma ve etkinlikleri aramakla olanaklı olacağı, her üyenin dernek çalışmasına aktif katılımı esas alınırken, kararların oluşumuna geniş katılım, tüm kademelerde görevlendirmelerin istek ve seçim esasına göre yapılabilmesi için belli aralıklarla üye toplantıları yapılması ve amaçları gerçekleştirmek için çalışma yapan yardımcı kurullar oluşturmanın temel olduğu belirtiliyordu.

Oylama sonucu tüzük değişikliği ve iç tüzük aynen kabul edildi.

Daha sonra dernek organlarının seçimine geçildi. Liste usulüyle yapılan seçimlerde tek liste çıkarıldı. Oylama sonucunda Yönetim Kurulu asil üyeliklerine Gülay Unur, Orhan Akdoğan, Sevil Eskilli, Murat Ekemen, Müge Aktosun; Denetleme Kurulu asil üyeliklerine de Dilek Acar, Hatice Dağöttüren, Hakan Saka seçildiler.

Genelde sakin geçen kongre konusunda, dernek yöneticileri, birçok konunun kongre öncesinde üyelerce ortak görüşülüp, çalışıldığını belirterek, kongrenin sakin geçmesini kendi okulları özelinde olağan karşıladıklarını söylediler.□

BİLİM ve SANAT

"DEPOLİTİZASYON"UN ANATOMİSİ...

Galip Yalman, İlhan Tekeli, Halit Çelenk
Haluk Gerger, Tunç Tayanç, Yusuf Karçenli,

Theodorakis :
SANAT ve BARIŞ

Mahmut Dikerdem :
BARIŞ ve DEMOKRASİ

Aziz Nesin :
"TOPLUMUMA BORÇLUYUM"

Gürhan Uçkan, Server Tanilli, Füsun Tayanç,
Zülfü Livaneli, M. İlhan Erdost, Güney Dinç,
Güney Gönenç, Afşar Timuçin, Aydın Güler.

ETÖD I. OLAĞAN GENEL KURULU 14 ŞUBAT'TA YAPILDI

14.2.1986 tarihinde EÜTF öğrenci derneği 1.olağan genel kurulunu gerçekleştirdi. Yasa gereği yalnızca öğrenci belgeli üyelerin oy kullanabildiği kongreyi henüz üye olmayan geniş bir öğrenci kitlesi de izledi. Siyasi partilerden, diğer okullardan ve öğrenci derneklerinden konuklarda oldukça kalabalıktı. EÜ Rektörü Sermet Akgün de bir öğrenci derneği kongresini izleyen ilk rektör olarak dikkatleri çekti.

Genelde tüm üyeler, izleyiciler ve kurucularda bir merak ve heyecan izleniyordu. Yaşamlarında ilk kez bir dernek kuran, bugüne kadar getiren ve kongresini kotaran öğrenciler, ortamı kongre havasına sokmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Duvarlardaki pankartlar, kürsünün iki yanında, İzmir Tabib odası ve eski öğretim üyelerinin gönderdiği çelenkler, arka planda, birleşen bütünleşen elleri simgeleyen resim, masa üstündeki çiçekler, tümü bir kongre için gerekli olan havayı bütünlüyordu.

Bu hava dernek geçici başkanı Nejat Yentürk'ün açılış konuşmasına başlamasıyla tamamlandı. Başlangıçta uzunca bir süre kongre için gelen çok sayıda üyeal ve öğrencilerin işleyişe gerçek anlamı ile katılması ile gerçekleşebilir. Öğrenci dernekleri bu zorunluluğun da vazgeçilmez bir gereğidir.

Açıktır ki böylesine kapsamlı bir sorumluluk çok önemli bir kavram gerektirmektedir: Bu kavram katılımdır. Öğrenci dernekleri ancak gönüllü katılım esasına dayalı olarak, öğrenci kitlesinin, öğrencilerin önerileri ve üretkenliğiyle amaçlarına ulaşabilir.

Özücüdür ki şu ana kadar bu canalıcı zorunluluk yeterince gerçekleşememiştir. Ancak bu eksikliğin yükünü biz öğrencilere yüklemek büyük bir haksızlık olacaktır."

Yentürk, ayrıca, önde duran kapsamlı sorunlara karşı katılımı güvence altına alan iyi bir örgütlenme biçiminin gerektiğini, ancak bunun da yeterli olmadığını, üyeler arası karşılıklı saygı, güven ve eşitlik ilkeleri olmadan amaca ulaşılamayacağını söyledi ve görüş ayrılıklarının ortak hedefler doğrultusunda birleştirilmesi gerektiğini vurguladı.

Geçici başkan konuşmasını hep birlikte başarılı olacaklarına olan inancını vurgulayarak bitirdi.

Divan seçiminden sonra kürsüye çağırılan rektör Sermet Akgün'ün önce konuşmak istekutlama ve dayanışma mesajını okuyan ve bu arada okuması sık sık coşkulu alkışlarla kesilen Yentürk, daha sonra dernekleşme süreci, sorunları ve amaçlarına değindi. Varolan dayatan sorunlara karşı şimdiye kadar tutarlı seçeneklerin sunulamadığını, bunun yerini yakınmaların aldığını, en temel nedenin ise örgütsüzlük olduğunu belirten geçici başkan, konuşmasında ayrıca şunları belirtti: "Bilmeliyiz ki örgütlenme üniversite gençliği için iki yönden önemlidir: Birincisi üniversite gençliği, ortak çıkarları olan bir toplum kesimidir. Çıkarları ortak olan bir toplum kesiminin örgütlenmesi onun en doğal hakkıdır.

İkincisi, üniversiteler taşımaları gereken "bilimsellik" özelliği nedeniyle büyük bir toplumsal duyarlığı yansıtmaktadır. Böylesine duyarlı bir niteliği taşıması gereken bir kurumun ise mümkün olan en yetkin yapıya sahip olması zorunludur. Bunu en iyi biçimde başaracak tek yöntem ise demokrasidir. Söylediğimiz bu 'işleyiş, özerk demokratik üniversite' kavramı içinde, ancak çalışan, araştırmacı, öğretim mediği gözlendi. Daha sonra kürsüye çıkan Akgün, derneklerin yasada belirtilen çalışmalarıyla, yönetimin bu konudaki eksikliklerini tamamlayacak yönde çalışmasında yarar gördüğünü belirtti ve derneğin bu uğurdaki çalışmalarında başarılar diledi.

Daha sonra dernek etkinlik raporu okundu. Raporda derneğin içe ve dışa yönelik çalışmalarından söz edilirken, diğer öğrenci dernekleriyle geliştirilmeye çalışılan iyi ilişkilere değinildi. Yurt çapında bir öğrenci dergisi tasarısı ve bu yöndeki çalışmalar anlatıldı. Ayrıca yurt sorunları konusunda hazırlanan ortak basın bildirisine valilikçe izin verilmediği belirtilen raporda ileriye yönelik olarak, 14 Mart Tıp Bayramı için bir panel ve sürekli bir dernek yayın organı için yapılan çalışmaların sonuç aşamasına geldiği söylendi.

Gündemin en çok tartışılan maddesi tüzük değişiklikleriydi. Dernek kurucuları adına bu önerileri gündeme getiren Hakan

Boz, derneğin bugün yapması gereken şeyin amaca uygun iyi bir işleyişi oturtmak olduğunu söyledi. Bunun sağlam bir tüzük ve iç tüzükle sağlanabileceğini belirten Boz, kongrelerin bu işleyişte önemli bir rolünün olduğunu, başarılı ve tam bir koordine çalışması için ortalama iki üç aylık bir ön çalışma yapılması gerektiğini anlattı. Bu durumda tüzükte belirtilen altı aylık ara sürenin yeterli olmadığını söyledi ve kongre arasının iki yıl olması gerektiğini savundu. Bunun aynı zamanda derneklerin önündeki yaşamsal ve kapsamlı sorunlara karşı yeterli çalışma yapabilme, sonuçlar alabilme ve kongrelerde değerlendirebilme açısından optimum süre olduğunu anlatan Boz, bunun tek başına anlam taşımayacağını, asıl önemlisi önerilecek iç tüzükte katılım için üye toplantıları ve çalışma organlarının güvence altına alınmakta olduğunu, tüzük değişikliğinin ancak bu içerikle yerine oturduğunu vurguladı.

Bu arada bir grup üye de imzalı bir dilekçeyle, kongre aralarının bir yıl olması yönünde öneri verdi. Önerinin savunucuları dinamik bir sürecin yaşandığını, derneğe her geçen gün yeni üyelerin geldiğini, bu anlamda bu kongrenin yetersiz kalabileceğini belirttiler. Derneğin yeni düşüncelere açık olabilmesi anlamında, iki yıllık bir sürenin çok uzun olduğunu, kongre aralarının bir yıl olması gerektiğini savundular.

Birinci öneriyi savunan konuşmacılar ise sorunun kongre tarihlerini saptamaktan öte bir dernek işleyişini oturtmak olduğunu, bunun iç ingenel işleyişin içinde olağan bir kongre için olağan sürenin oturtulması gerektiğini savundular. Bununla birlikte yeni üyeler için herzaman katılım ve çalışma alanlarının açık olması gerektiğini belirttiler. Ayrıca gerektiğinde erken kongre yolunun herzaman açık olduğunu ve açık olması gerektiğini vurguladılar. Öneriler üzerine yapılan konuşmalardan yapılan oylamada kongre aralarının iki yıl olması kararlaştırıldı.

Bundan sonra iç tüzük önerisi okundu ve oylanarak kabul edildi. İç tüzüğe göre en az iki ayda bir engeniş katılıma açık genel üye toplantılarının yapılması, gerektiliğe göre yardımcı birimler oluşturulması ve bunlarda çalışacak üyelerin gönüllü katılım, ve eşitlik ilkelerine göre belirlenmesi saptanıyor. Ayrıca yönetim kurulu genel üye toplantılarında yardımcı birimlerin çalışmaları konusunda üyeleri bilgilendirmekle yükümlü.

Tüm bunların sonunda yönetim ve denetleme kurullarının seçimine geçildi. Yöntem konusunda hükümet komiseriyle divan kurulu arasında çıkan görüş ayrılığı seçimleri uzunca bir süre geciktirdi.

Kongrenin en duyarlı noktalarından biri de dilek ve temenniler bölümüydü. Yeni yönetim kurulu adına konuşan Nejat Yentürk dahil tüm konuşanların ortak dileği birleşmiş, bütünleşmiş, katılıma açık ve sorunların üzerine tüm gücüyle yürüyebilecek bir dernekti.□

ÖĞRENCİ YURTLARI BİRER KIŞLA DEĞİLDİR!

10 Şubat 1986 günü bir araya gelen 24 Öğrenci Derneği temsilcisi öğrenci yurtları üzerine bir açıklama yaptılar.

BASIN AÇIKLAMASI

140.000. civarında öğrencinin açıkta kaldığı ülkemizde 60.000 öğrenci yurtlarda barınma 'şansına' sahiptir. Yurtlardaki yaşam koşulları göz önüne alınırsa bunun nasıl bir 'şans' olduğu daha net görülür.

— Yurtlarda yemek yardımı son üç yılda % 25 artarken, yurt ücretleri aynı zaman diliminde %425 artmıştır. Yurt-Kur kâr amacı güden bir kurum mudur?

— Ülkemiz vatandaşları için yasak sayılmayan kimi kitaplar yalnızca yurtta kaldıkları için öğrencilere yasaklanmaktadır.

— Yurt öğrencileri insan onuruyla, özgürlükleriyle zaman zamanda yasalarla bağdaşmayan kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Örneğin, öğrencilerin dolapları sık sık aranmakta, yurda giriş çıkış saatleri kısıtlanmakta, gece yarısı nöbet tutmaya zorlanmaktadır.

Yurt içi disiplin adına öğrencilere keyfi yaptırımlar uygulanmaktadır.

Yurtlarda sağlık hizmetlerinin yetersizliği hatta bazı yurtlarda Revir dahi bulunmaması öğrenci sağlığına gösterilen önemin göstergesidir.

Yurt işleyişine öğrencilerin de katılmasını sağlayacak olan yurt temsilciliği işlevsiz kılınmaktadır.

Bu ve benzeri sorunlarla yurtta kalmak öğrenciler için bir ceza niteliğini almıştır.

Öğrenci yurtları birer kışla değildirler.

Yurtlarda kalan tüm öğrenci arkadaşlarımızı yurt sorunlarını öğrenci derneklerine iletmeye ve birlikte çözüm yollarını üretmeye çağırıyoruz.

1. A.Ü.Hukuk Fakültesi
2. ODTÜ Öğrenci Dern.
4. H.Ü.Tıp Fakültesi
5. Gazi Üniversitesi
6. A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
7. A.Ü. Ziraat Fak.Öğ.D.
8. A.Ü. Basın Yaym Yüksekokulu
9. A.Ü. SBF Öğrenci Der.
10. İ.Ü. Tıp Fak. Öğ. Der.
11. Cerrahpaşa Tıp Fak.
12. İTÜ Makina fak.
13. EÜ. Edebiyat Fak.
14. EÜ. Ziraat Fak. Öğ. D
15. EÜ. Müh. Fak. Öğ. D.
16. EÜ Tıp Fak. Öğ. Der.
17. EÜ. Basın Yayın Yük.
18. EÜ. Fen Fak. Öğ. D.
19. 9 Eylül Ü. Müh. Mim. F.
20. 9 Eylü Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
21. Ç.Ü. Tıp Fak. Ö.D.
22. 9. Eylül Ü. Tıp Fak.
23. 9 Eylül Ü. Hukuk Fak.
24. Muğla İşletmecilik Fak.

Dernek Var mı Yok mu?

MOFÖD (Marmara Üniversitesi Öğrenci Derneği) başvurusunun eldeo kabul edilmemesi üzerine aynı başvuruyu bu kez de postayla yaptı. Verilen adrese 15 gün içinde yanıt gelmeyince sonucu öğrenmek üzere dernekler masasına başvuruldu. Yetkili kişiden aldıkları yanıt "kendilerinin kötü niyetli oldukları, bu nedenle başvurularını postayla yapmalarından açıkça anlaşıldığı" yolundaydı. Daha sonra da "Marmara Üniversitesi Talebe Derneği"nin varlığı nedeniyle başvuruları geri çevrildi. Ve bu eski derneğin tasfiyesi için savcılığa başvurulduğu bildirildi. Bu durumun yazılı belgede de yer almasını isteyen kurucuların aldığı yanıt "Siz uyanıksınız da biz uyanık değil miyiz" oldu.

Böyle bir derneğin varlığından kuşkuya düşen öğrenciler de rektörlüğe başvurarak bilgi istediler. Rektörlüğün böyle bir demekten haberi yoktu. "Araştırmalarına devam eden kurucular 1. Şube Dernekler Masası Şefinden 'sözlü' olarak böyle bir derneğin olduğunu ancak izninin "Akaray İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Talebe Derneği" olduğunu öğrendiler.

Kurucular, şimdi, bir yüksek okul derneğinin bir üniversite derneği için ozası bir yasal engel oluşturduğunu açıklayabilecek meral arıyorlar.

"Rektörlük İznine gerek yoktur."

İSTFÖD (İstanbul Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği) kurucularının 19 Kasımda yaptıkları başvuru sonucu aldıkları "akındı belgesi"nde, rektörlük izninin getirmedikleri takdirde dosyalarının işleme konulmayacağı ifade edilmişti. Bunun üzerine rektörlüye başvuran kurucuiara uzunca bir aradan sonra yanıtlar gelmeye başladı. Bu yanıtlarda rektörlük iznine gerek olmadığı sonucuna varıldığı bildiriliyor.

Bu arada daha önce öğrencileri kabul etmeyen Dekan kurucularla konuşarak, keyfiyet bildirimlerinden sonra kendilerine yer verileceğini, derneğin denetimi için geçici yönetim kurulu ile derneklerle ilgilenen dekan yardımcısından oluşacak bir koordinasyon kurulunun toplanacağını bildirdi. İSTFÖD'le ilgili son gelişmelerden biri üye kaydına başlayamak çok kısa sürede üye sayılarını 150'ye ulaştırmaları, diğeri de Polis tarafından "uyarılan" dernek merkezinin bulunduğu binanın sahibinin son ayların kirasını kabul etmeyerek, kurucılardan binayı terketmelerini istemesi. Bir yıllık kontratları olan kurucular mahkemeye başvurduklarını ve sorunun yasal olarak çözüleceğini umduklarını bildiriyorlar.□

EÜMÜFÖD Fesih Davası

22 OCAK 1986 tarihinde Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Öğrenci Derneği'ne karşı, belirtilen süre içinde rektörlük iznini tamamlayamadıkları gerekçesiyle açılan davada, derneğin feshi istenliyordu. Bornova 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada bakılan, derneğin feshine dair davayı yerinde görmeyerek reddine karar verdi. (5 Şubat 1986) Cumhuriyet Savcısı, YÖK'ünün 59. maddesi uyarınca derneğe üye olmanın rektörlük iznine bağlı olduğunu, dernek kurmanın ise izne tabi olmadığını; ayrıca rektörlük izninin belirtilen süre içinde tamamlanamamasının kurucuların iradesi dışında olduğunu belirtti. Bilindiği gibi MÜFÖD kurucuları rektörlüğe izin için başvurmuşlar, ancak hiçbir yanıt verilmemesi yoluyla reddedilmişlerdi. MÜFÖD'ün rektörlüğün izin vermeme işleminin reddi için İzmir 2. İdare Mahkemesi'ne açtığı dava sonuçlanmış ve Mahkeme 23 Ocak 1986 tarihli kararında : Dernekler Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca, medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip ve 18 yaşını bitirmiş herkesin aynı maddede belirtilen istisnalar dışında önceden izin almaksızın dernek kurabileceğini ve aynı kanunun 9. maddesi uyarınca kuruluş bildirisi ve eklerinin en büyük mülki amirliğe verilmesiyle derneğin tüzel kişilik kazanacağını belirtmiştir. Bornova 2. Asliye Hukuk Mahkemesi de aldığı kararda "Rektörlük izninin belirtilen süre içinde tamamlanamamasının sahibinde derneğin feshini gerektirmemesinin yasa koyucunun amacına da uygun düştüğünü" belirtti.□

Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu Öğrenci Derneği'nin Kampanyası

İZMİR Dokuz Eylül Üniversitesi - İ.İ.B.F.'ne bağlı Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu Öğrenci Derneği, kurulalı henüz 1 ay bile olmamasına karşın, girişti ği etkinliklerle gerek öğrencilerin gerekse okul yönetiminin olumlu eleştirilerine konu oluyor. Yaklaşık 2 ay süren kuruluş çalışmaları sırasında, başvurdukları yerlerde karşılaştıkları engellemeler ve geciktirmelere karşın tüzel kişiliğini kazanmayı başaran Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu Öğrenci Derneği, kurulduktan hemen sonra başlattığı bir kampanya ile oldukça önemli, insancil bir ödevi yerine getirdikten başka, bu etkinliği, Türkiye'de ilk kez bir yüksek okul çerçevesinde gerçekleştirmiş oldu. Söz konusu etkinlik Öğrenci Derneği'nce başlatılan "Organ Bağışı Kampanyası". Dernek yetkililerinin açıklamalarına göre, toplam 1100 öğrencinin öğrenim gördüğü okulda, 3 gün gibi kısa bir süre içerisinde bu kampanyaya 650 öğrencinin katılımı sağlandı. Okul Müdürü Doç. Dr. Sıtkı Karahan'ın da önayak olduğu 'Organ Bağışı Kampanyası'nı başlatan Muğla İ.Y.O Öğrenci Derneği üyeleri, amaçlarının, bu kampanyanın diğer yurtlaş ve kurumlara da örnek olmasını sağlamak olduğunu belirtiyorlar.□

KALEM YAYINLARINDAN ÇIKTI

CAZ
Hüzünün Müziği

Derleyip Çeviren:
Feride ÇİÇEKOĞLU
Önsöz:
Ahmet TELLİ

Tek Dağıtım: YA-DA
Cumhuriyet Kitap Kulübü
Yarın Kitap Kulübü

Gazi Üniversitesi'nde Keyfi Uygulamalar

GAZİ Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nde 1984-85 öğretim yılının birinci döneminde tek dersten başarısız olan bir grup öğrencinin önce kayıtları silindi, derse devamları engellendi, daha sonra Rektörlüğün genelgeyiyle okula dönen öğrencilerin ardından bir kez daha kayıtları silindi.

Birinci dönem sonunda kayıtları silinen öğrenciler, 3 Nisan 1985'de Rektörlüğün yayımladığı genelgeyle yeniden Fakülte Yönetim Kurulu'na başvurdular. 7 Haziran 1985 tarihinde toplanan Fakülte Yönetim Kurulu, öğrencilerin derse devamlarına karar verdi. 1985-86 öğretim yılının birinci dönemi'nde derslere devam edip, vize olarak finallere de girdiler. Ancak 12 Aralık 1985 tarihinde yeniden toplanan Fakülte Yönetim Kurulu, öğrencilerin derse devamlarına ilişkin alınan kararı iptal etti ve girdikleri sınavların geçersiz sayılmasına karar verdi.

Öğrenciler kararın gerekçesini öğrenmek üzere idareye başvurduklarında, 7 Haziran 1985'de alınan kararın yanlış olduğu söylendi. Bu karar önce Metalurji Bölümü öğrencilerine uygulanmıştı. Ardından Makine Eğitimi Bölümü öğrencilerine de uygulandı. Öğrenciler kararın neden geç uygulandığını sorduklarında 12 Aralık tarihli kararın gözden kaçtığı belirtildi. Öğrenciler devam ettikleri bir dönemin ne olacağını sorduklarında, bu dönemin geçersiz sayılacağını öğrendiler. Bir başka keyfi uygulama da 84-85 öğretim yılının ikinci döneminde ilişiği kesilen öğrencilere bu kararların uygulanmamış olması ve bu öğrencilerin halen okula devam ediyor olmaları. Bu duruma da verilen yanıt ilginç "Bu durumdan önceki dekan sorumludur."

Gazi Üniversitesi Rektörü Şakir Akça'nın Temmuz 1985'te yaptığı "bizim üniversitemizde tek ders sorunu yoktur. İşin içine bilmeyenler girdi ve sorun yarattılar" açıklamasının ardından yaşanacak sorunun tek dersten de öte bir yönetim sorunu olduğunu gösteriyor.□

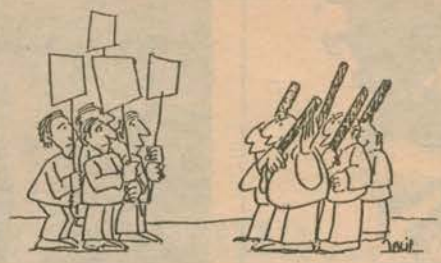

Bir Yüksek Okul ve İstekler

BOLU İdari Bilimler Yüksek Okulu Müdürü Doç. Dr. Eyüp Aktepe yaptığı bir konuşmada, okulun eski kadrosu yerine en kısa zamanda Erzurum Atatürk Üniversitesindeki Milliyetçi ve Türkçü öğretim üyelerinin getirileceğini, kendilerinin de Erzurumdan Bolu'ya milliyetçi hareketi örgütleyip ülkücü bir gençlik yaratmak amacıyla geldiklerini söyledi.

Müdürün sözünü ettiği kadronun bir kısmı şu anda amaçları doğrultusunda çalışmalarına devam ediyor. Yaptıkları çalışmalar arasında en önemlilerinden biri "Çağrı" adlı bir duvar gazetesi çıkarmak. Öğrenciler tarafından ilgiyle karşılanan noktaysa "Ey Türk titre ve kendine gel" gibi sloganların atıldığı bu gazetede çıkan yazıların altına konan adların, çıkan yazılardan haberli olmamaları.

Son günlerin en önemli olaylarından biri de Müdür tarafından organize edilen konser. Bu konsere katılan İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Türk Musikisi Grubu okul servis araçlarının özel tahsisi ile getirildi. Bolu Kültür Merkezinde Türklerin öz müziği adı altında konserlerini sunan grubun üyelerinden biri izleyiciler arasına katılarak "Tanrı Türk'ü korusun" şeklinde bağırdı. Ve bu konserin biletleri öğrencilere zorla sattırıldı. Derslerde yapılan ırkçılık propagandaları, kız ve erkek öğrencilerin ayrı oturtulması, araştırma görevlilerinin duyuru yapılmaksızın el altından alınması sıradan olaylardan. Tüm bu uygulamalardan hoşnut olmayan ve yemeklerin düzeltilmesi, servis sorunlarının çözülmesi gibi istemleri olan öğrenciler üzerinde, komünist istekler olarak nitelendirilip bunları isteyenlerin muhbirler tarafından (müdürün kendi niteleme) saptandığını ve haklarında işlem yapılacağı söylenerek baskı kurulmaya çalışılmakta.□

Vatan Haini Aydınlar!

ANKARA Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden bir grup öğrenci dergimize yaptıkları açıklamada, Atatürk İlkeleri v. İnkılap Tarihi derslerinde YÖK'ten sonra öğretim üyesi olan asker kökenli Emin Fidan'ın Atatürkçülük adına söylediklerinin düşündürücü olduğunu belirttiler. Öğrenciler, Emin Fidan'ın derslerde aydınların halkı sömürdüğünü ve kışkırttıklarını söyleyip gerçek aydınların Aydınlar Ocağı üyeleri olduğunu ileri sürdüğünü belirttiler ve açıklamalarını şöyle sürdürdüler: "Hocamız derslerinde Türk Tarih Kurumu üyelerinin birer vatan haini oldukları ve kısa zamanda yok edilmeleri gerektiğini söylüyor. Atatürk'ün milliyetçilik ilkesini maske olarakkullanıyor. Derslerde sürekli "size özgür düşünceyi öğreteceğim" demesine karşın düşüncelerini söyleyen arkadaşları anfiden kovmaktadır. Arkadaşlarımızdan "terörist, bölücü, anarşist, kökü dışarda" diye sözetmekte ve bizleri sınıfta bırakmakla tehdit etmektedir. Tüm derslerden geçsek bile bu dersten bizi geçirmeyeceğini, hiçbir yereşikayet edemeyeceğimizi söylemektedir.

Ancak bu olumsuz gelişmeler bizi umutsuzluğa düşürmemektedir. Üniversiteli arkadaşlarla ortak sorunlarımız olduğuna ve bunların çözümü için uğraştığımıza inandığımız sürece yol alacağımıza da inanıyoruz."□

YARIN YAYINLARI

YAYINCILIĞIN GENÇ ADI

Ülkemizde 15-24 yaş grubunda 9 milyon genç insan var. Gençliğin 1.4 milyonluk kesimi ise öğrenim görüyor. Gençlik içindeki kesimlerin ayrı ayrı ve bir bütün olarak yığınla sorunları var. "Öğrenci Dernekleri" kitapçığı, ağırlıklı olarak öğrenci gençliğin sorunlarına yönelik olarak düşünüldü. Ana fikri de son derece yalın: tüm sorunların çözümünde odak noktasının "katılım" olduğuna inanıyor. Bir başka deyişle, öğrencilerin ancak örgütlenerek hak arama eyleminde başarılı olacaklarına inanıyor.

Fiyatı: 300 lira. Tek istekler için posta pulu gönderiniz.
3000 liray; aşan istekler ödemeli ve yüzde 20 indirimli olarak gönderilir.
Genel dağıtım: Etkin Dağıtım.
Yazışma adresi: Mollafenari Sokak, Nadir Han, Kat: 5, Cağaloğlu-İstanbul.

BİLİM VE SANAT KİTAPLARI

1986 ULUSLARARASI BARIŞ YILINDA TÜRKİYE'DEN DÜNYA BARIŞ GÜÇLERİNE VE HALKLARA ARMAĞAN BARIŞ İÇİN YAZDILAR ÇİZDİLER

21 aydın, sanatçı, bilim adamı ve 10 karikatürist derleme. 192 sayfa. ofset basım. 900 lira

24 OCAK'IN 6. YILDÖNÜMÜNDE "İŞBİTİREN EKONOMİ"

Liberalizm, Devlet Müdahalesi ve 24 Ocak

İlhan Selçuk'un önsözünü yazdığı, Sadun Aren, Gürel Tüzün, Sinan Sönmez, Oğuz Oyan, Alpaslan Işıklı, Yakup Kepenek, Aziz Konukman, Namık Özcan'ın çeşitli boyutlarıyla inceledikleri Türkiye Ekonomisinin son beş yılı ve "işibitirilen" halk. 275 sayfa. 1250 lira

ÜNİVERSİTE ÇIKMAZI
Yüksek Öğretim Davaları
Güney Dinç

YÖK'ten buyana üniversitelerde süren öğretim üyesi, araştırmacı kıyımının İzmir kesiti. Atılan eğitimciler ve açtıkları davalar. YÖK'ün yasaları tanımaz uygulamalarına karşı verilen savaşımın bir belgesi.

TOPLUM VE BİREY
Sovyet Toplumsal Ruhbilimi
A. V. Petrovsky
Türkçesi: Caner Fidaner, Hüray Fidaner

Psikoloji alanında ülkemizde şimdiye kadar yalnızca Freud, Reich ve ardıllarının çalışmaları yayınlanmıştı. Bilimsel psikoloji çalışmalarına ilişkin türkçeye ilk kazandırılan kitap.

3000 liraya kadar istekler ödemeli ve yüzde 20 indirimli olarak karşılanır. Tek istekler için posta pulu gönderiniz. Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Yarın Abone Kulübü üyeleri kulüplerden edinebilirler. Genel dağıtım: Etkin Dağıtım (527 60 11, İst) Yazışma adresi, BİLSAN İstanbul İlişki Bürosu, Mollafenari Sok. Nadir Han, Kat. 5, Cağaloğlu, İstanbul

Amerikan Gizli Polisinin "Şarlo Dosyası"

Washington/(New York Times) Dünya sinema tarihinin en ünlü yönetmen ve oyuncularından Charlie Chaplin'in yaşamı bir kitaba konu oldu. Kitabın yazarı İngiliz sinema eleştirmeni David Robinson, yapıtını hazırlarken Chaplin'in yaşamına ilişkin bilinmeyen bazı gerçekleri de ortaya çıkardı. Amerikan gizli polisi FBI'ın, ünlü komedyen için açtığı dosya tam 1900 sayfa uzunluğundaydı! Daha 1920 yılında Chaplin'in "komünist" olduğuna karar veren FBI, sanatçının özel yaşamını, en gizli yönlerine kadar incelemiş ve Robinson'un kitabında "yalınca havagazı" olarak nitelenen bilgileri toplamıştı. Amerikan işçi hareketinin öncülerinden William Foster'ın 15 Ağustos 1922'de Hollywood'a gelişinde, onu karşılayanlar arasında Chaplin'in de yeralması, FBI tarafından "komünist" damgasını yaşam boyu yemesine yetmişti. FBI'in arşiv bölümü başkan yardımcısı Thomas Bresson, bu durumu örgütün o dönemdeki şefinin bir "Şarlo hayranı" olmasıyla açıklıyor. David Robinson ise, FBI'ın Chaplin'e olan ilgisinin, ünlü yönetmenin ölümünden sonra da sürdüğünü belirtiyor. Bilindiği gibi, Chaplin'in cesedi, İsviçre'deki mezarından bilinmeyen kişiler tarafından çalınmış ve 1,5 ay sonra Federal Almanya'daki bir evde bulunmuştu. Tüm bu olaylar FBI kayıtlarında en ince ayrıntılarına kadar kayıtlı bulunuyor!□

Bir Barış Savaşçısını Yitirdik: Alva Myrdal

Stockholm (YARIN)/ İsveçli barış emekçisi ve kadın hakları savunucusu, düşünür, büyükelçi ve bilim insanı Alva Myrdal, 1 Şubat günü 84 yaşında Stockholm'de öldü. Çeşitli ülkelerde büyükelçilik yapan, UNESCO'nun ve Birleşmiş Milletler'in toplum ve silahsızlanma konularıyla ilgili bölümlerinde görevler alan Alva Myrdal'a 1982 yılının Nobel Barış Ödülü (Alfonso Garcia Robles'le birlikte) verilmişti.

Alva Myrdal, 1902'de Uppsala'da doğdu. Stockholm Üniversitesi'nde din ve edebiyat tarihi ile kuzey dilleri eğitimi gördü, doktor ünvanını aldı. Federal Almanya ile İngiltere'de psikoloji öğrenimi yaptıktan sonra, ABD ve İsviçre'de çeşitli akademik programlara katıldı. Aile yapısı, eğitim politikası, azgelişmiş ülke sorunları ve silahsızlanma onun temel uğraş alanını oluşturdu. Çeşitli büyükelçilik görevlerinden sonra (Hindistan, Seylan Sri Lanka-, Burma ve Nepal), BM'in Güney Afrika Komitesi'ne başkanlık yaptı (1964). Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)'nün kurucuları arasında yeraldı, genel başkanlığını üstlendi (1964-65). İsveç İşçi Partisi'nde önemli görevler aldıktan sonra, 1980 yılında Albert Einstein Barış Ödülü'nü kazandı. 1982'de Nobel Barış Ödülü'nü de aldığında tam beş ayrı barış ödülünün sahibiydi. Pek çok ünlü devlet adamını tanıyan Alva Myrdal, bunlardan Gromyko ile Nehru'nun kendisini en çok etkilediğini söylerdi. Ünlü ekonomist Gunnar Myrdal'ın eşi ve üç çocuk anasıydı.

Alva Myrdal, insanın her koşul altında yapabileceği bir şey olduğuna inanırdı. Onun için boyuneğmek, insan onuruna yakıştırılmayan bir şeydi. Hiç boyun eğmeden, uzun yaşamının son gününe dek, barış için savaşan Alva Myrdal'ı insanlık tarihi saygıyla anacaktır.□

Irkçılığa Karşı Evrensel Dayanışma

Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU), ırkçı Güney Afrika rejimine karşı bir dayanışma kampanyası başlattı. Kampanya için hazırlanan ve bir yüzünde, GAC Devletbaşkanı P.W. Botha'nın adresi olan kartlarda şu istemler dile getiriliyor:

- Apartheid sisteminin en kısa süre içinde sona erdirilmesi
- Nelson Mandela'nın ve tüm siyasi tutukluların koşulsuz olarak serbest bırakılması
- GAC kentlerindeki saldırgan asker ve polis güçlerinin geri çekilmesi
- GAC'deki olağanüstü hal uygulamasının en kısa zamanda kaldırılması□

ADA

ZENGİN PLAK VE KASET ÇEŞİTLERİ İLE
7 - 16 MART TARİHLERİ ARASI SAYİN İSTANBUL'LU
MÜZİKSEVERLERİN HİZMETİNDEYİZ
ADRES: Cumhuriyet Kitap Kulübü 1. İSTANBUL
KİTAP ŞENLİĞİ, F/M KÜLTÜR MERKEZİ,
Ortaklar Cad. No. 17 Mecidiyeköye / İSTANBUL

ADA YAYIN VE MÜZİK PAZARLAMA
Zafer Çar. No. 27 Yenişehir / ANKARA Tel: 31 50 63

süreç yayıncılık'dan yeni bir dizi: Konular

ilk kitaplar:

1 HUKUK
Halit Çelenk

2 LÂİKLİK
Aytunç Altındal

3 CUMHURİYET
prof. Toktamış Ateş

yakında çıkıyor.

süreç Piyerloti Cad. 47 - 49 D. 8 Çemberlitaş/İstanbul

Varlık

mart sayısında

KADIN VE MÜSTEHCEN

•Müstehcen/Aydın Aybay
•Çağdaş İnsanlar Müzesi/Cengiz Gündoğdu
•Yasalar, Uygulama ve Genel Kadın/Göksel Göksu
•Sanatçıları Seviyorum ya da Sanatın Gelişmesinde Sanatçının İşlevi/Mustafa Sercan
•Feminizm ve Laiklik/Sibel Özbudun
•Mexico'dan Nairobi'ye - Yoksullar Feminizm'i tartışıyor/Banu Avar
•Türkiye Sineması'nda Kadına Yaklaşım/Ahmetcan Toros
•Penceredeki Kadınlar/Veysel Atayman

Kitap armağanlı abone kampanyamız, taşradaki okurlerden gelen istek üzerine bir ay daha uzatılmıştır. Abone olmak isteyenlerin mart sonuna kadar posta çeki 119822'ye 2500 TL yatırıp bir mektupla bize bildirmeleri yeterlidir.

Dergimiz Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü düzenlemiştir. Ön ele eden geçen şiirlerin yayınına başlandı.

Varlık Yayınları A.Ş. Cağaloğlu Yokuşu 40/2
Tel. 522 69 24

YAPIN okurlarına...

İNDİRİMLİ ABONE KAMPANYASI

15 Nisan 1986 tarihine kadar abone olan YAPIN okurlarına % 45 özel indirim.
Yıllık 7000 TL. tutan ARTIST Plastik Sanatlar dergisini 4000 TL.'ye edinebilirsiniz.
Abone tutarını ARTIST dergisi Posta çeki no 196681'e gönderin,
Plastik sanatlar dünyası evinize gelsin...

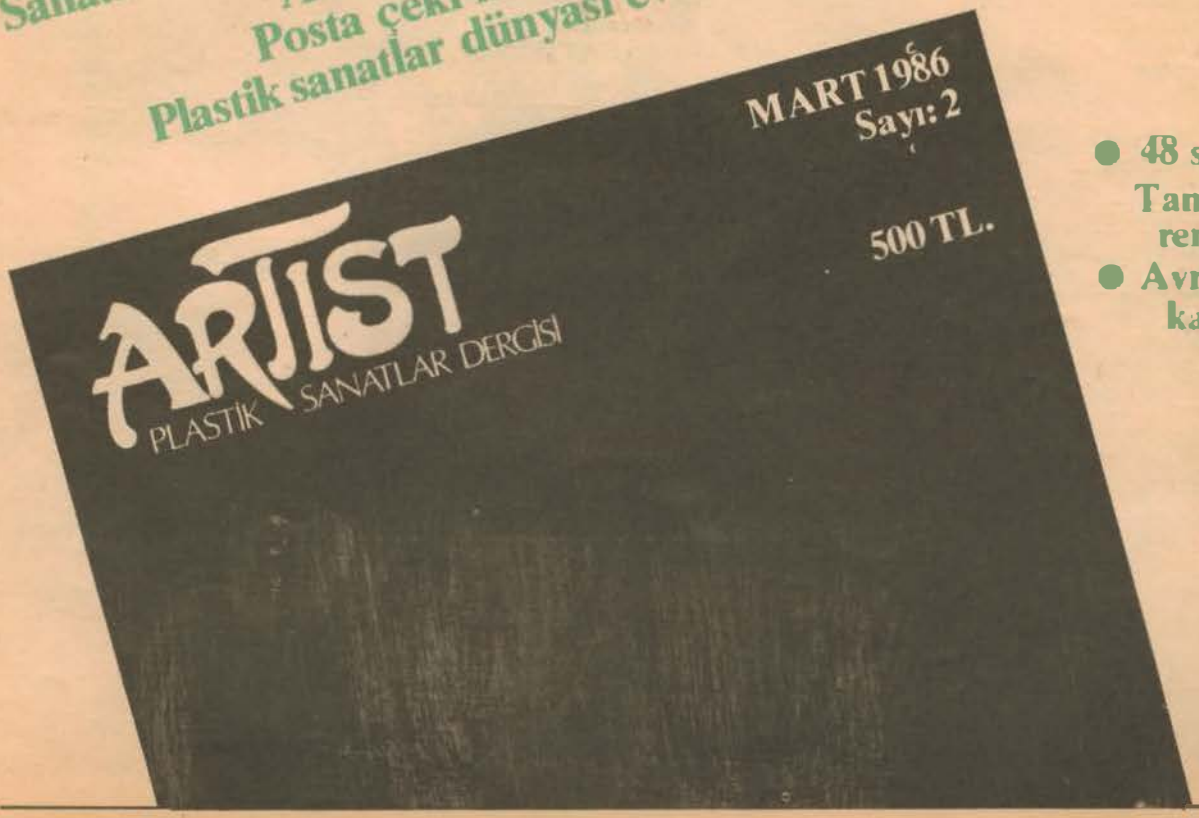

- 48 sayfa Tamamı renkli
- Avrupa kağıt

DENK AJANS
29830 Ankara

GÜN siyasi haber ve yorum dergisi. Bir yıl önce yayınlanmaya başladı, şimdi ikinci yılı içinde. 12 sayıda, demokrasi ilk konusu oldu, demokrasi tartışmalarını çeşitli boyutlarıyla sürdürdü. Basına geçmeyen, geçemeyen işçi-fabrika haberleri ağırlıkla yer aldı. GÜN, ilk yılında işçilerin ve emekçilerin sorun ve istemlerinin sesi olmaya çalıştı. İkinci yılında da bu niteliğini pekiştirmeye çalışacak.

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

GÜN'ün her sayısında, uluslararası sorunlar, iç politika ve sendikal hareketteki gelişmelerle ilgili güncel yorumları okuyabilirsiniz. GÜN'ün her sayısının hazırlanmasına mektuplarınızla katılabilirsiniz. GÜN'e yazın, GÜN'ü okuyun, okutun.

GÜN

MART (13.) SAYISINDA

12 Mart 1971'in 15. Yıldönümü
Anayasa ve Demokrasi
Demokrasi, Sol-Blok ve Parti Sorunu
Politikada Din Sorunu
Meclis'ten Notlar

Sendikalar Yapılarını Güçlü İşyeri Temsilcilikleri ile Güçlendirebilirler

Türk-İş İzmir Mitingi

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü

İşkence Dosyası
Sedat Caner Pişmanlık Yasasından Yararlanmalıdır
Türkiye "Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Konvansiyon"u İmzalamadı
"Oğlum hayatında bir kez polisle karşılaştı, onda da öldürüldü..."

Filipin Seçimleri ve 40 Yıllık Tarihi

GÜN

Yazışma ve abone olmak için (Yurtiçi/Yıllık 1500 TL Yurtdışı/Yıllık 20 DM) Adres: 856. Sokak, Nurhan, 3/502, Konak-İzmir.
İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokak, Nadir Han, Kat:5 Cağaloğlu-İstanbul.